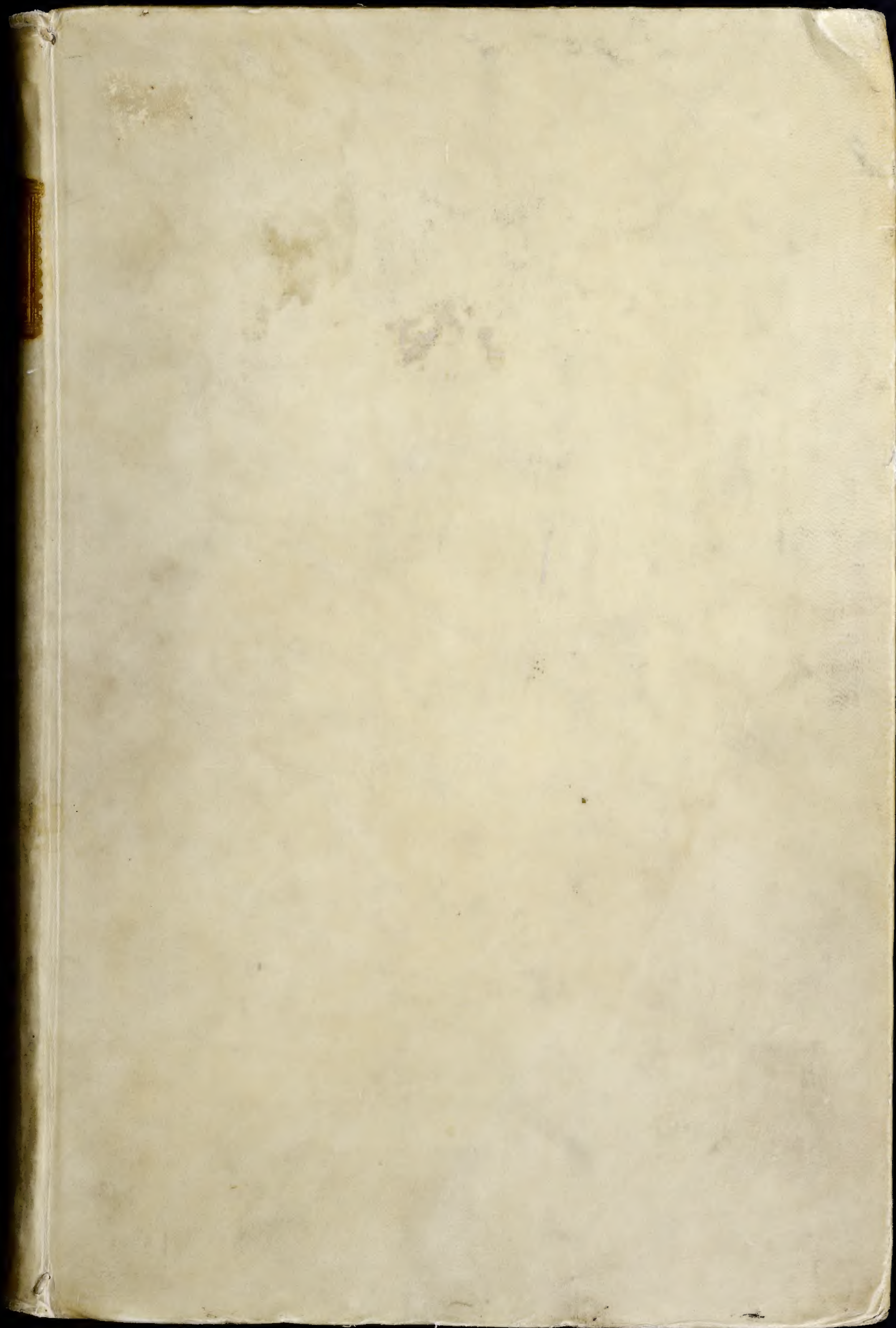

BRUTTII A CALUMNIA
DE INLATIS
JESU CHRISTO
DOMINO NOSTRO
TORMENTIS ET MORTE VINDICATI
DISSERTATIO
PETRI POLIDORI FRENTANI.

Dom. Muratori Inv.

ROMÆ MDCCXXXVII.
Ex Typographia S. MICHAELIS ad Ripam
Sumtibus Hieronymi Mainardi.

SUPERIORUM PERMISSU.

APPROBATIONES.

Dissertationem, cui titulus, *Bruttii a Calumnia de inlatis JESU CHRISTO Domino Nostro tormentis & morte vindicati*, incredibili animi voluptate perlegi. In ea Cl. Author Petrus Polidorus, sacræ ac prophanæ historiæ peritissimus, & egregie doctus, Veterum Scriptorum, Auli Gellii præsertim, Liviique testimoniis inter se collatis, atque ad severioris Criticæ leges exactis, Bruttiorum gesta Annibalis ætate recensens, adeo perspicue eorum nomen ab omni criminatione purgatum exhibet nobis, ut nec adversariorum calumnia possit retundi validius, nec veritas clarius exprimi. Porro qui illam attente volet expendere, atque ad examen vocare, fallor, si non statim de præconcepta in Bruttios iniqua opinione aliter sentire incipiat, ac fateatur ingenue, anilem prorsus fabellam, invictis, quæ ex tota antiquitate suppeditat argumentis, ita explodi, atque refelli, ut eidem æternum silentium tandem aliquando a recentioribus imponi necesse sit. Quare Opus hoc omnigena eruditione refertum, dignum publica luce censeo, cum nihil in eo offendatur, quod morum disciplinam, aut fidei candorem lædat, si ita visum fuerit Rmo P. Joanni Benedicto Zuanello Sacri Palatii Apostolici Magistro.

Romæ ex Ædibus Vallicellanis VII. Idus Octobris, anno Domini 1736.

Joseph Blanchinus Congregationis Oratorii Presbyter

Dissertationem clarissimi viri Petri Polidori Frentani, qua *Bruttios a Calumnia de inlatis JESU CHRISTO Domino Nostro tormentis, & morte vindicat*, jussu Rmi Patris Magistri Sacri Palatii Apostolici accurate legi, quæ quum nihil catholicæ Fidei, & bonis moribus adversum contineat, imo varia, nec passim obvia referta sit eruditione, quam ex intimis sacræ, & prophanæ historiæ monumentis doctissimus Auctor eduxit, eandem typis dignissimam censeo.

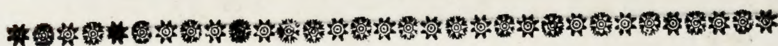
Romæ ex Bibliotheca Ottoboniana Idibus Septembris 1736.

Constantinus Roggerius Bibliothecæ Præfectus.

IMPRIMATUR;

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro.

Nuncius Baccarius Epiſcopus Bojanen.
Vicesgerens.

IMPRIMATUR.

Fr. Joannes Benedictus Zuanelli Ord. Præd. Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

INDEX, SYNOPSIS, ET ARGUMENTA CAPITUM DISSERTATIONIS.

pit. Contra Romani male de Bruttiis merentur. Locrenses ad Romanos inclinant, Pœnumque deserunt. Nimis rigidum Scipionis in Cives judicium.

XXXV. *Romani milites, eisque præfectus Q. Pleminius, Locris a Scipione relicti præsidio publice ac privatim magnopere noxii. Ipsorum iniqua, impia, & proprosa facta narrantur ex Livio. Inter Pleminii, & Tribunorum milites contentione orta, indignæ crudelitatis sævitur exemplis. Pari atrocitate Pleminius grassatur in Locrensium principes, qui ad Scipionem provocarunt.*

XXXVI. *Legati a Locrensibus Romam missi ad expostulandum injurias a Pleminio, ejusque militibus acceptas. Gravis illorum ad Senatum oratio, qua turpissima Romanorum scelera memorantur. Senatus ingens commotio. Q. Fabii in malorum auctores justa sententia. Pœnæ in reos homines constitutæ. Locrenses* Viri boni, Socii & Amici *a Senatu, Populoque Romano appellati. Ipsis libertas, legesque redditæ. Prætor in Bruttios missus, ut decreta exsequatur.*

XXXVII. *Bruttiorum in Romanos constans fides atque voluntas aliis argumentis aperitur. Petilia vi capitur. Consentia & Pandosia ultro deduntur. Illarum exempla aliæ in Bruttiis Civitates, & populi sequuntur. Livius emendatus. Cossenia Vrbs, quæ nunc Cassanum. Livius notatus. Obsequens illustratus. Durante Punico bello Romana militia adversus Pœnos in Bruttiis aucta. Quæ ab Carthaginensibus adhuc insidebantur Bruttiorum Oppida, pauca erant, & vi retenta. Paullus Diaconus confutatus. Multi* Italici *generis cum Bruttiis ab Hannibale in Africam vi transducti.*

XXXVIII. *Bruttii non omnium postremi ex Italis Poenorum societatem deseruerunt, ob idque a Romanis multati fuere. Appianus Alexandrinus redargutus. Ætas, qua vixit. Virorum eruditorum de illo adversa judicia. Campani defectionis ad Hannibalem miserando exemplo pœnas luunt.*

XIL. *An in Tarentinos ob defectionem ad Hannibalem Romani animadverterint? Joannes Lumensis, & Antonius Galateus expensi, & improbati. Rhegini, Neapolitani, Tarentini cum Populo Romano uno atque constanti fœderis jure conjuncti. Ligures, Gallique ad extremum Poenis favent. Diuturnæ temeritatis dant pœnas.*

XL. *Strabo Appiano, & Livio adversus. Bruttii quare dicti Congerones? Fulgentii Placiadæ locus illustratus. Josephus Scaliger rejectus. Picentes, Lucani, Bruttii numquam Cursorum, & Tabellariorum servili ministerio a Romanis damnati.*

XLI. *Vterque Scriptor Græcus novis momentis notatus. In milites qui apud Cannas rempublicam deseruerant, rigidissime animadversum a Romano Senatu: mox pœna temperata. Scriptorum dissentio in historia falsitatis indicium.*

XLII. *Appianus scribens ablatam Bruttiis libertatem cum jure societatis, atque militiæ, refellitur. Bruttios post alterum bellum Punicum militasse*, sociosque *Romanorum habitos, ostenditur. Qui fuerint* Navales Socii? *Ratio apud Romanos servata in scribenda, vel supplenda militia. Servi omni jure exuti erant: carebant nomine, tribu, censu.* Bruttianæ *Parmæ quales fuerint?*

XLIII. *In Bruttiis quamplurima Municipia atque Coloniæ post alterum bellum Punicum. Valentia Romanorum Colonia. Paterculus notatus, & illustratus. Vrbs ipsa Locrorum fuit ædificium. Ejus varia fortuna & nomina. Duæ Latinæ Coloniæ missæ in Bruttios. Livius expensus, & ex conjectura emendatus. Thurium, & Terina Coloniæ. Thurium a Tarentinis eversum. Colonia eodem a Romanis ducta, & Vrbs appellata* Copiæ. *Godelevaeus reprehensus. Vrbs ipsa Julii Cæsaris ætate* Municipium. *Tempsa, Croton, Rhegium Coloniæ. Rhegium item, Locri, Vibo, Petelia Municipia.*

XLIV. *Coloniarum & Municipiorum jura patefacta. Vrbes nonnullæ vario tempore utramque conditionem expertæ.*

XLV. *Post bellum Sociale Italis Civitas data. Bruttiorum oppida civium Romanorum jure subinde gavisa.*

XLVI. *Quæ fuerit in Romana Republica & Imperio ratio scribendi milites ex Sociis, Civibusque? Vt æqua esset, census habiti. Huc spectat* Breviarium Romani Imperii *ab Augusto Cæsare confectum.*

XLVII. *JESVS CHRISTVS Dominus noster a militibus illusus & Crucifixus.*

XLVIII. *Sub initium Romani Imperii, & primo Christi seculo milites, promiscue apud Romanos reis hominibus, vel damnatis supplicia inferebant. Tertullianus, & Juvenalis illustrati.*

XLIX. *Centuriones etiam, ac Tribuni ad neces inferendas adhibiti.*

L. *Fere* Speculatores *milites supplicia apud Romanos irrogabant. Etymologia ex Varrone patefacta. Speculatores pedites, Legionarii, Prætoriani, Vrbani, Classiarii, & Equites.* Spiculatores *a Spiculo quibusdam dicti.*

LI. *Speculatorum munus ex Euangelii libris, aliisque Scriptoribus illustratum. Vestes affectorum ultimo supplicio ad Speculatores pertinebant.* Pannicularíorum *nomine a Romanis legibus censitæ, ac Speculationibus ipsis assertæ. Jus idem quandoque a Christi martyribus Speculatoribus compensatum, vel cumulatum.*

LII. *A*

BRUTTII A CALUMNIA
DE INLATIS
JESU CHRISTO
DOMINO NOSTRO
TORMENTIS ET MORTE VINDICATI
DISSERTATIO.

I.

ELLUM *maxime memorabile omnium, quæ umquam gesta sint*, Punicum alterum extitisse, quod Carthaginenses Populo Romano intulere, veterum historicorum testimonio exploratum est. Enimvero, auctore Livio, libro XXI. *Neque validiores opibus ullæ inter se Civitates, gentesque contulerunt arma: neque ipsis tantum umquam virium, aut roboris fuit.* Præterea *non ignotas* utriusque gentis militibus *belli artes inter se, primo bello Punico expertas conferebant, & adeo varia belli fortuna* exstitit, ut propius periculo victores fuerint. Historiam Latinis, Græcisque jamdiu mandatam literis, insequentis ætatis scriptores multifariam illustrarunt. Miratus sum tamen vehementer, quod, quum viri eruditione præstantes & ingenio exponendis veterum scriptorum obscuris locis utilissimam navarint operam, aliquot nihilominus intactos omnino reliquerint, vel ad exactum criticæ examen non revocaverint, qui germanam tanti belli historiam non uno nomine labefactant, & putidissimorum in dies sunt errorum fontes. Auctorum illustre nomen grassanti late malo vires auget. Nec ita facile posteri eos suspicantur errasse, qui ne errori esset locus, hac potissimum in parte studium ac diligentiam adhibuisse præsetulerunt. Qua quidem in re humanæ mentis imbecillitatem licet arguere, quæ interdum ibi turpius caligat, ubi majori vigere lumine oportuit; aliisque dignoscendæ veritatis viam aperire, ac facem præferre.

II. Exemplo nobis sit Aulus Gellius, qui libro x. Noctium Atticarum capite tertio ex vagis illis, ambiguisque M. Catonis verbis, in libro, ut vulgo legitur, *de falsis pugnis* adversus Q. Thermum prolatis: *Dixit a decemviris parum sibi bene cibaria curata esse: jussit vestimenta detrahi, atque flagro cædi. Decemviros Brutiani verberavere*: hæc in Bruttios notissimos Italiæ populos ultro commentatus est: *Quod Cato dixit: Brutiani verberavere, ne quis fortasse de Brutianis requirat, id significat. Cum Annibal Pœnus cum exercitu in Italia esset, & aliquot pugnas Populus Romanus adversas pugnavisset, primi totius* Ita*liæ Brutii ad Annibalem desciverunt.* Id *Romani ægre passi, postquam Annibal* Italia *decessit, superatique Pœni sunt*,

sunt, Brutios ignominiae causa non milites scribebant, nec pro Sociis habebant: Sed magistratibus in provinciam euntibus parere, & praeministrare servorum vice jusserunt. Itaque ii sequebantur magistratus tanquam in scenicis fabulis, qui dicebantur Lorarii, & quos erant jussi, vinciebant, aut verberabant. Quod autem ex Brutiis erant, appellati sunt Brutiani. Gellii assertum tantam apud plerosque auctoritatem sibi vindicavit, ut majorem fortasse non exegisset, si ille Hannibalis ævo Romæ vixisset. Quoniam vero non parum refert ætatem noscere, qua hæc tradens scriptor vixit, ut quo loco narratę ab eo res antiquę habendæ sint, facile pateat, præstat hic de illa inquirere. Inter Grammaticos, qui Trajano & Antonino Imperatoribus floruere a Petavio lib. v. Rationarii temporum cap. IX. num. X. recensetur *A. Gellius. Floruisse ipsum sub Antonino Pio, mortuumque primis annis M. Antonii Philosophi*, scribit I. Albertus Fabritius in Bibliotheca Latina Tomo I. lib. III. cap. I. ex Henrico Dodvvello Differtatione *de ætate Peripli maris Euxini* §. X. Phavorinum Philosophum, qui Antonino Pio claruit, visum, nec semel auditum fuisse a Gellio, liquet ex Noctium Atticarum libro XII. capite I. lib. XIV. cap. I. lib. XX. capite item I. At id accidisse, quum illustris Philosophus premeretur senio: quæque Gellius adolescens ab illo *quondam* acceperat, adulta demum ætate scriptis mandasse, ab ortu Jesu Christi tertio excurrente seculo, ac prope millesimum ab Vrbe condita annum, satis exploratum est. Ipse siquidem Gellius citato capite libri vicesimi de duodecim Tabulis verba faciens, scribit: *Trecentesimo namque anno post Romam conditam Tabulæ compositæ scriptæque sunt. A quo tempore ad hunc diem anni esse non longe minus septingenti videntur:* Millesimus annus natalis Vrbis Romæ celebratus fuit Philippis Imperatoribus, anno secundo Olympiadis CCLVII. ut constat ex P. Victore de Cæsaribus, Julio Capitolino in vita Gordiani III. Eusebii Chronicis, Cassiodoro, & aliis: *Philippi Imperatoris anno quarto labente* (inquit Petavius lib. v. cap. XII. Rationarii temporum) *quo consul ipse tertium, filius ejus Philippus Cæsar secundum fuere, Romæ ludi seculares anno Vrbis vertente millesimo celebrati sunt, Christi CCXLVIII. circa messis tempus, ut ex Zosimo libro II. colligitur.* Hæc non animadvertit Vir cl. Camillus de Silvestris in Epistola *de ætate A. Gellii* ad Apostolum Zenum, quæ excusa legitur Venetiis in Tom. VI. Collectionis *Opusculorum Scientificorum, & Philologicorum*. Ubi minus recte, & exacte Grammaticum ipsum *sub annum Christianæ salutis CL. Commodo imperante* floruisse, atque scripsisse tradit. Commodus enim, ut discimus ex Lampridio, natus est *M. Aurelio Patre, & Lucio vero Coss.* anno scilicet Jesu Christi CLXI. occisusque pridie Calendas Januarii, anno ab ortu Salvatoris CXCII. post exactum Imperii annum XII. menses novem, ac dies quatuordecim: ut scribit Xiphilinus, quum vixisset annos XXXI. & menses quatuor, teste Lampridio.

III. Idem ac Gellius de Bruttiis sensisse videtur sextus Pompejus Festus inferioris (licet incertæ) ætatis auctor in libro *de Verborum significatione*: *Brutiani dicebantur, qui officia servilia magistratibus prestabant: eo quod hi primi se Hannibali tradiderint, & cum eo perseveraverunt usque dum recederet de Ita-*

Italiæ. Nihil tamen dubito, quin Gellius in hujuſmodi tradendo poſteritati figmento Appianum Græcum hominem, qui paullo ante ſcripſerat, auctorem habuerit: quamvis ipſe in cauſa narranda adverſa fronte cum Appiano pugnet. Hic enim factum teſtatur; quia Brutii Italorum *ultimi* in Hannibalis ſocietate pertinaciſſime manſerint ille quod *primi totius Italiæ* ab Romanorum fide ad ipſum defecerint. At pleniori examine capitibus XXXVIII. & ſequentibus Appiani locum expendemus. Gellio ſimul, ac Feſto ſubinde non pauci recentiores adhæſere ſcriptores, quorum illuſtre in Republica Literaria viget nomen, nec minimi habetur auctoritas. Alexander ab Alexandro Genialium Dierum lib. IV. cap. 22. *Quum ſecundo bello Punico, poſt Cannenſem Cladem Brutii ad Annibalem primi defeciſſent, poſtea dejecto Annibale, eos Romani numquam milites ſcripſere; neque pro ſociis habuere, ſed magiſtratibus præſtare juſſerunt ſervorum munia militiæ domique*. Idem habet lib. I. cap. 27. Nicolaus Perottus Sipontinus Archiepiſcopus in *Cornucopia, ſeu Commentariis Linguæ Latinæ* fol. 238. editionis Aldi Manutii: *A Brutiis Brutiani dicti, qui officia ſervilia magiſtratibus præſtabant: eo quod hi primum ſe Annibali tradiderunt, & cum eo perſeveraverunt quouſque ex Italia recederet*. Ludovicus Cœlius Rhodiginus *Lectionum Antiquarum* libro XXV. capite undeviceſimo: *Apud Romanos pergentibus in Provincias magiſtratibus præminiſtrabant ſervorum vice qui dicebantur Brutiani, tanquam in ſcenicis fabulis Lorarii nuncupati: & quos juſſi erant, vinciebant, verberantes quoque. De Brutiis vero populis ratio propagata nominis eſt*. Carolus Sigonius libro ſecundo de antiquo Jure Civium Romanorum cap. XV. *Punico autem bello confecto, qui magiſtratibus in provincia apparerent, eos fere e Brutiis fuiſſe: unde Brutianos dictos tradit Gellius*: cujus mox deſcripta recitat verba. Petrus Crinitus libro ſecundo de honeſta diſciplina, capite ſeptimo, quum ex Gellii ſententia enarraſſet, poſt aliquot minus feliciter a Romanis pugnatas pugnas, primos ex omni Italia Bruttios ad Pœnos defeciſſe, addit: *Sed quum ſuperatus Hannibal Italia excedere cogeretur, bono atque utili exemplo Senatus Populuſque Romanus cenſuit in Brutios animadvertendum; ac ita eos puniendos, ut numquam deinde pro ſociis Romani Populi haberentur. Sed illud etiam ſtatuerunt, ut ad majorem quidem ignominiam omnes Bruttii Romanis in Provincias tendentibus parerent; ac veluti mancipia quædam viliſſima ſerviliter iiſdem miniſtrarent*. Pardulphus Pratejus in Lexico Juris Civilis, & Canonici, ſive Theſauro de verborum, quæ ad jus pertinent, ſignificatione, libro II. pag. 60. *Bruttiani dicebantur, qui coacti erant ſervilia exhibere, pro eo quod bello ſecundo Punico poſt cladem Cannenſem ad Annibalem defeciſſent*. Cæſar Cardinalis Baronius in notis ad Martyrologium Romanum die XXVII. Maii, verbo *Officiales*. *Apparitores autem erant infimæ militiæ milites judicibus ſervientes, quibus nec ad altiorem militiam aſpirare licebat. Eſt de his lex 19. & 20. de diverſis officiis Codic. Theodoſian. Brutianos eidem muneri fuiſſe mancipatos ex Senatus conſulto, eo quod ipſi primi ſe tradidiſſent Annibali, auctor eſt Feſtus verbo Brutiani*. Philippus Broidæus in Auctario ad hiſtoriam Fori Romani Franciſci Polleti

libro v. cap. tertiodecimo, loquens de Lictoribus: *Magistratibus vero* (inquit) *peregre proficiscentibus, atque in provinciis agentibus quondam Brutiani apparebant; Quod* (*ut testis est Gellius lib.* x. *cap.* 3. *Noctium Atticarum*) *quum Brutii primi totius Italiæ populi ad Annibalem defecissent, idque Romani ægerrime tulissent, Brutios ignominiæ causa nec milites scribebant, nec pro sociis habebant: sed magistratibus in provincias euntibus parere, & præministrare servorum vice jusserunt.*

IV. Gellii, Festique verbis potissimum ductus Gregorius a Jesu & Maria in opere, cui titulus *Prætorium Pilati*: Volumine secundo, parte IV. lectione xxii. numero sextodecimo, eos *qui Christum ligarunt, Bruttios* fuisse censet, *An vero*, addidit, *a dictis fuerit Christus, sicut ligatus, ita flagellatus, hoc nec certum, nec verisimile esse credo. Et ratio est: quia tunc in flagellatione hoc munus ministros justitiæ* (quales Bruttios asserit), *& militibus indifferenter impositum erat: ut patet evidenter ex textu Divi Joannis -- Et milites &c...... & etiam ex Tertulliano, qui libro de Corona militis capite xi. suadens Christiano viro ne militet, hac de causa id suadet, quia, ut ipse ait, vincula, & carcerem, & tormenta, & supplicia administrabit, nec suarum ultor injuriarum.* Alphonsus Salmeronius Tom. x. historiæ Euangelicæ Tractatu xxix. ad tertium argumentum, ex memoratis Gellii, & Festi locis conjici, quamvis dubie, posse suspicatus est, non quidem a Calabris Jesum Christum Dominum nostrum ad columnam ligatum, sed quod multo majus est, flagellis cæsum, & crucifixum: *Ex his* (inquit) *non improbabiliter elicimus, Bruttios milites Ministros fuisse Pilati, qui Dominum flagellarunt, & forte etiam in Crucem adegerunt. Sunt autem Brutiani, vel Brutii Populi, quos hodie Consentinos vocamus, cum pagis vicinis, qui sunt, ut ferunt, supra trecentos.* In ejusmodi evulgando figmento dubitationem omnem sustulit Jacobus Hyacinthus Serry in exercitatione LXV. *de Christo, ejusque Virgine Matre.* Scribit enim numero x.: *Tertiam quæstionem aliquantulum odiosam ægre admodum attingo de Lictoribus, Tortoribus, & Carnificibus, qui ex Pilati sententia Christo Domino supplicium inflixere. Vereor enim, ne ad alicujus regionis injuriam pronunciare censeri possim. Quia tamen nil possum contra veritatem, dicam libere: Christi Lictores, atque Carnifices fuisse Bruttios, seu Bruttianos Italiæ populos, tractum illum Italiæ quondam incolentes, qui hodie Calabria dicitur. Constat siquidem ex Aulo Gellio Noctium Atticarum lib.* x. *cap.* 3., *& Festo Pompejo in verbo BRUTTIANI, ex Strabone libro* vi., *& Diodoro Siculo, Brutios in pœnam, quod primi totius Italiæ a Romanis ad Annibalem defecissent, ea infamia notatos fuisse, ut Magistratibus ad regendas provincias euntibus parerent, & ad infligenda supplicia delinquentibus suam operam exhiberent. Hinc illud Catonis libro de falsis pugnis: Jussit illius vestimenta detrahi, & flagro cædi: Quem subinde Brutiani verberaverunt: Nempe ii lictorum officio fungebantur. Nihil itaque dubitandum, Pilatum Judææ Procuratorem, ac Præsidem ex more, & usu Romanorum Bruttiis, ceu administris, ad infligenda Christo supplicia, usum fuisse.* Idem ante Serry confidentia pari asseruit Donatus

Cal-

Calvus in *Proprinomio Euangelico*: Resolutione LXXI., lateque per vulgi ora ad Calabrorum augendam invidiam circumfertur, nec sine convicio. At vero, an ita res se habeant, præsenti Dissertatione disquirendum est: qua sane Gellium, ac Festum, & qui cum Gellio, Festoque sentiunt, ab historica veritate longe abesse palam faciemus. Vindicandi siquidem ab hujusmodi commentis sunt Strabo, & Diodorus Siculus, quibus per apertam injuriam id recentes quidam scriptores affigunt. Quod enim uterque Græcus auctor de Bruttiis assertum protulit, alio prorsus tendit, quam quo illi attrahunt.

V. Perspicuo, ac permolesto Gellii loco, ut vim adimat Gabriel Barrius in libro *de situ Calabriæ* pag. 34. a malignis odio ductis adversus Calabros, corruptum pronunciat, ac pro Brutianis, *Bajani*, vel *Bojani* legendum contendit. Hanc tamen sententiam non probat Sertorius Quatrimanus in notationibus ad opus Barrii, quæ scriptæ manu prostant Romæ in Bibliotheca Angelica Fratrum Ordinis Eremitarum Sancti Augustini: *Non est* inquit, *Gellii codex corruptus, nec pro Brutianis Bojani, aut Bajani legendum: quia Bojani primi ad Annibalem desciverunt, & antequam in Italia pugnaret. Gellius autem scribit, post aliquot adversas pugnas a Romanis acceptas. Ergo Brutiani omnino legendum: & incusandus Gellius, qui livore animi in Brutios invehitur, & contra omnem historiæ fidem. Vel dicendum: Gellium incidisse in corruptum Catonis Codicem. Vel legendum Bajani a Baiis, seu Campani potius. Nam Campani defecerunt a Romanis ad Annibalem. Verum nec Bajanos, nec Campanos hac ignominia a Romanis affectos legitur, quod sciam. Vel dicendum: has tres voculas* POST ALIQUOT PUGNAS *ab aliquo quopiam additas, qui Gellii codicem corrupit, ac in Brutios extorsit, quod ille in Bojanos dixerat.* At vero manuscriptis Auli Gellii codices, quos hactenus consulere licuit apud multos viros doctos, nec non in Bibliotheca Mediceo-Laurentiana, & Cœnobii S. Crucis Florentiæ, Montis Oliveti, & S. Joannis de Carbonara Neapoli; quæ demum omnium instar esse potest, Romæ, in Vaticana præsertim sub numeris 259. 360. 1531. 1532. 1534. 1535. 1536. 1537. & 3453. *Brutiani* habent: tum illa quæ in dubium revocantur verba *post aliquot pugnas* exhibent.

VI. Qui vulgatam ab Gellio narrationem adversus Bruttios veram habent, non ita ipsius auctoritate nituntur unice, quin longe potissimam ex recitato ab ipso Catonis loco arcessant. Ut autem validiorem ostendant, librum *de falsis pugnis* celeberrimo illi Marco Portio tribuunt, qui anno ab Urbe condita DCV. Lucio Censorino, & M. Manilio Consulibus, ætatis quinto & octogesimo, ut Cicero in Bruto Capite xx., & Plinius in historiis naturalibus lib. xxix. capite primo testantur, vita decessit. Tametsi hunc ipsum Livius libro xxxix. diutius vitam produxisse, annoque nonagesimo Servium Galbam ad Populi Romani judicium adduxisse narrat. Quod prodit etiam Plutarchus in ejus vita pag. 344., nec ab utroque dissentit Valerius Maximus libro viii. capite septimo, numero primo. Eorum tamen sententiæ non facile adhæreo, neque ab re dubito, an Seniori potius, quam M. Catoni Nepoti, qui anno Urbis conditæ DCXXXVIII. Consul fuit, opella sit adscri-

adſcribenda. Certè, *ſcripſit*, *&* *ipſe Orationes* (ut verbis utar Joannis Alberti Fabricii in Bibliotheca Latina lib.1. capite altero) *quæ a veteribus allegantur*, *&* *cum orationibus avi ſubinde confunduntur*. Gellii quoque diligentiam in ejuſdem opuſculi deſignando titulo, & argumento viri docti deſiderant. Enimvero idem Fabricius citato loco aperte fatetur, *Gellium Orationem Catonis librum appellare*. Juſtus autem Lipſius *Variarum lectionum* libro primo capite xvi. inquit: *Marci Catonis libri cujuſdam de* FALSIS PUGNIS *commemoratio fit apud vetuſtiores Grammaticos. Cujus inſcriptio ſatis ne recta*, *&* *integra ſit? ſoleo nonnunquam dubitare. Nam quum eo libro, quod ex fragmentis perſpicuum eſt, non aliud quam de Magiſtratuum*, *&* *Prætorum iniquo imperio*, *&* *dominatione in Provinciis*, *tyrannide in ſocios*, *denique de pœnis*, *mulctis*, *falſo*, *&* *præter æquum provincialibus irrogatis apud populum conqueſtus ſit*, *videtur mihi quidem inſcriptio illa de FALSIS PUGNIS non ſatis huic materiæ*, *&* *argumento convenire: potiuſque ex ea levi mutatione de FALSIS POENIS faciendum*. At nec ita reſtitutus titulus difficultate caret. Cur enim *falſæ*, & non potius iniquæ illæ pœnæ ſint appellandæ, quæ contra leges, & jura irrogantur, plane non video. Latinorum loquendi uſus id dicendi genus minime effert: quamobrem facile mihi perſuadeo, verum, atque germanum, non falſum, aut corruptum operis titulum indicari a Gellio. Nam ab Romanis ſtatuta in milites pœna fuit, qui ſtrenuum quidpiam a ſe factum ad Ducem, aut Tribunum falſo retuliſſent, teſte Polybio, cui crimini *de falſis pugnis* proprium nomen exſtitit. Nec infrequens in antiqua Republica illorum numerus, & animadverſio. Plautus in Truculento Act. II. Scena VI. verſ. 4:

> .... *mille memorari poteſt*;
> *Qui* *&* *convicti*, *&* *condemnati*
> *de Falſis pugnis ſient*.

Eo crimine poſtulatum a M. Catone Cenſorio Q. Thermum in illa oratione, cui ab argumento titulus eſt factus, minime dubito. His accedit, quod non Gellius tantum, verum etiam Nonius Marcellus Tractatu III. *de proprietate ſermonum*. Verbo *vibices* citatæ Catonis orationi eumdem titulum tribuit. Ac *ita* quidem *recte* apud utrumque ſcriptum eſſe, *nec audiendos qui legunt POENIS*, *eo quod in fragmento ſævitiæ*, *ac pœnarum mentio*, nobiſcum cenſuit Joſias Mercerus in notis ad vitam Cornelii Agricolæ num.2., quamvis parum accurate locus ipſe ſit expreſſus in editione Lugdunenſi *apud Marcum Orry*. Liberali enim vero ditati ingenio libenter favemus Gellio, ubi ratio, aut æquitas patitur. Adeo ut facile prudens lector intelligat, in auctoribus quos excutiendos ſuſcipimus, veritatem nos unice quærere. Eadem ex cauſſa ab iis etiam ultro diſſentio, qui alterutri Marco Catoni tributum librum ita abjudicant, ut plane rideant, & flocci pendant: monumentum tamen nullum afferunt, quo rem conficiant. Quod enim objiciunt: *Ea ne fieri bonis bono genere natis*, *boni conſulitis*: antiquum Latinorum dicendi modum non referre: pace illorum dixerim, ſi quæ verba locus profert, quæ vetuſtatem, puramque Latinorum elegantiam ſapiant, ac morem redoleant, ea profecto ſunt. Joannes Bertrandus libro primo de Juris peritis in *Domitio Ulpiano* pag. 123: ſcite animadvertit,

Roma-

Romanos nobiles, *bonos* appellasse, eosque Plebi opposuisse, ut videre licet apud Ciceronem in oratione pro Sextio: *Cajus Gracchus frumentariam legem ferebat, res erat jucunda PLEBI repugnabant BONI*. Romanæ eloquentiæ Principi Latini scriptores veteres, atque elegantissimi adstipulantur. Plautus in Persa Actu IV. Scena IV. *Bono genere natus*. Terentius in Phormione Actu I. Scena II. *Illam Civem esse Atticam bonam, bonis prognatam*. Eadem sententia Claudius in Oratione habita ad Senatum pro assumendis ad Imperii honores, & munera victis Populis, apud Lipsium in Commentario ad librum XI. Annalium Cornelii Taciti num. 84. pag. 152. editionis Parisiorum: ET. PATRUUS. TIBERIUS. CÆSAR. OMNEM. FLOREM. UBIQUE. COLONIARUM. AC. MUNICIPIORUM. BONORUM. SCILICET. VIRORUM. ET. LOCUPLETIUM. IN. HAC. CURIA. ESSE VOLUIT. Quicumque proinde pari gaudens nomenclatura germanus designati opusculi sit auctor, sua per nos illi stabit auctoritas, quam Marco Tullio *homo antiquior* sibi vindicat. Non enim adversantes Scriptores dissimulandi, fugiendi, vel contra fas contemnendi sunt, sed æquo, ac maturo judicio examinandi, ut illorum mens, dictorumque pondus, & veritas pateat, quæ justam semper facit caussam, atque defendit.

VII. Quoniam vero *Brutianorum* cognominatio Gellianæ commentationis substruit fundamentum, totaque asserti moles M. Catonis loco nititur, ut rem propius attingamus, num Bruttios ille populos, qui extremum Italiæ angulum ad occidentem incolunt, eo nomine designaverit, videndum est. Profecto res ipsa apud Catonem adeo obscura est, & anceps, vix ut alia in Romana historia sit incertior. Nullum ille de loco, nullum de tempore, nullum denique de personis prodit momentum, quo obtrusa per Gellium fabella certo probetur, tum firma, & tuta consistat. Gentis nomen a Græcis, Latinisque scriptoribus usurpatum Gellio non favet. Primi eam Βρέττιος appellarunt, quod magna fere ex parte, ut ipsi quidem ferebant, servi essent fugitivi, raptoque, ac præda viverent. Belli subinde artibus instructi, atque insignem adepti potentiam, præcipuam sibi constituere Rempublicam, teste Diodoro Siculo Bibliothecæ historicæ libro xiv. Ubi sub annum Mundi MMMDCXVI. Olympiade CVI. Urbis conditæ CCCXVII. Consulibus C. Mutio, & Cn. Manlio narrat ἐπὶ δὲ τούτων κατὰ μὲν τὴν Ἰταλίαν ἠθροίσθη περὶ τὴν Λευκανίαν πλῆθος ἀνδρώπων πανταχόθεν μιγάδων, πλείστων δὲ δούλων δραπετῶν. Οὗτοι δὲ τὸ μὲν πρῶτον λῃστρικὸν ἐνεστήσαντο βίον, καὶ διὰ τὴν ἐν ταῖς ἀγραυλίαις, καὶ καταδρομαῖς συνήθειαν ἔσχον τριβὴν, καὶ μελέτην τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων. Διὸ καὶ τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσι προτεροῦντες τῶν ἐγχωρίων, εἰς ἀξιολογωτέραν κατέστησαν. Καὶ πρῶτον μὲν Τερίναν πόλιν ἐκπολιορκήσαντες διήρπασαν, ἔπειτ' Ἀρπώνιον, καὶ Θουρίους, καὶ πολλὰς ἄλλας χειρωσάμενοι κοινὴν πολιτεῖαν συνέθεντο. Καὶ προσηγορεύθησαν Βρέττιοι, διὰ τὸ πλείστους εἶναι δούλους, καὶ γὰρ τῇ τῶν ἐγχωρίων διαλέκτῳ οἱ δραπέται Βρέττιοι προσηγορεύοντο, τὸ μὲν οὖν τῶν Βρεττίων πλῆθος οὕτω συνέστη κατὰ τὴν Ἰταλίαν. *In Italia multitudo quædam hominum promiscuorum, plerique autem servi erant fugitivi, ex variis locis circa Lucaniam confluxerunt. Hi primum vitam prædatoriam instituebant. Mox excubiarum*

rum

rum in agris ; & incursionum consuetudine , rerum bellicarum exercitationem usumque sibi compararunt . Itaque quum bellicis conflictibus Incolis regionis superiores evaderent , ad augmentum insigne progressi sunt . Ac principio Terinam Urbem expugnatam diripuerunt . Inde Arponio , Thuriisque , & multis aliis subactis , propriam sibi rempublicam constituerunt . Et quia plerique servi erant, Brettiorum nomen sumserunt . Indigenarum enim sermone fugitivi , Brettii nuncupantur . Brettiorum ergo in Italia multitudo ita coaluit . Parum certe accurate descriptum Diodori locum expendit Cœlius Rhodiginus libro VII. *Lectionum Antiquarum* capite XXVI. scribens : *BRUTUM vero latina dictio est unde & Brutiis conciliatum nomen, ut scribit Diodorus . Quod eorum plerique omnes fugitivi servi initio fuerint , ac BRUT Agens, hominum colluvione circa Lucaniam confluente* . Strabo libro VI. Geographiæ eidem Populo Bretiorum nomen Lucanos tribuisse memorat , caussamque & occasionem aperit contumeliæ : quia nimirum , quum Pastores Lucanorum essent , ab eis descivetunt , quamvis non reticeat , ipsorum indulgentia fuisse Bruttios libertatem adeptos . Strabonis hæc verba sunt . Ὠνόμασται δὲ τὸ ἔθνος ὑπὸ Λευκανῶν, Βρετίους γὰρ καλοῦσι τοὺς ἀποστάτας ἀπέστησαν δ' ὥς φασὶ ποιμένοντες αὐτοῖς πρότερον εἶθ' ὑπὸ ἀνέσεως ἐλευθεριάσαντες .

VIII. In dedecus illustris Populi ab Græcis jactatam fuisse hujusmodi interpretationem vocabuli arbitror , non quod reipsa Græca lingua Bretios *fugitivos* , aut *servos* significat , quod jampridem viri docti Joannes Federicus , & Jacobus Gronovii ad caput tertium libri X. Noctium Atticarum Auli Gellii adnotarunt , sed quod affica illis in contumeliam origo , saltem ex opinione atque dicterio indigenarum Græcorum , id secum ferret . Cujus generis multa apud Italos , aliasque nationes vigere scimus , & usurpari nomina . Aliud est enim id , quod nomen nativa significatione sonat , aliud id , ad quod significandum certis moti caussis homines adhibent . Dionysii, atque Strabonis verba facile hanc interpretationem admittunt . Nec alia fortassis via suppetit , qua verum habeatur , id cognomentum illustrem gentem sibi sumsisse & usurpasse ultro ; simulque contumeliosum illi fuisse . Æmilius Lucanus , qui sextodecimo Jesu Christi seculo ineunte vivebat , propositam sententiam alia ejusdem vocabuli usurpatione comprobat . Joannem siquidem Calabrum Compsanum Prætorem satyrico carmine perstringens, de Bruttiis hæc habet .

Bruttius an non INFIDUS sonat, improbe , vulgo ?
Priscaque res verbo rationem ingessit apertam ?
Si tantum tu prisca petas, & non tua mavis .
Gens etenim hæc propriæ fuit olim infida parenti ,
Nec profuit quidquam vitam tribuisse, vel artes
Militiæ : queis clarebat Lucana Juventus .
Ipsa etiam sociis Romanis perfida fregit
Prima fidem , dum miles Afer fera bella cieret ,
Victor & e Cannis Urbem terrore repleret .
Sed pœnam sceleris retulit damnata probrosam ,
Afflictare reos pœnis, & plectere sontes .

Eodem

Eodem forte vulgi dicterio, seu mavis contumelia, qua *Bruttium infidum, ac proditorem* significare Æmilius asseruit, Q. Sectanus inhærens, *Judam Bruttium* fuisse prodit. Enimvero Philodemum Calabrum hominem, qui se Neapolitanum prodebat, probrosis notis adspergens, Satyra IX. scripsit:

Albo Pastorum, & vestris expungite fastis
Suppositum nomen. Non hic natalia traxit
Parthenope, patriæ titulum mentitur, & ortus
Dissimulat, Civemque suum, *qui perlita felle*
Oscula divino potuit libare Magistro.

Græci sane Bruttios, a quibus urbibus, agris, & ampla ditione spoliati fuerant, *oderant, & metuebant*, ut discimus ex Livio libro XXXIV. Qualis vero ob id esse consueverit Græcorum indoles, & animus in eos, quos adversos patiebantur, & dominos, norunt viri docti.

IX. Si Lucanos probrosæ agnominationis auctores malumus, non dispar concepti in Bruttios odii, sive invidiæ subest caussa. Quomodocumque tamen res accipiatur, originatio hujusmodi constantem apud veteres fidem non invenit: & quod potissime Bruttiorum caussæ patrocinium affert, non omnes æque Scriptores Græci eamdem Brutiorum nomini etymologiam tribuunt. Profecto a Bretto Herculis filio, qui eam regionem quondam incoluit, rexitque, populos appellatos fuisse βρεττίους, produnt Eustathius in commentario ad Cosmographiam Dionysii Afri, Stephanus Byzantinus in libro de Urbibus & alii. Variatum aliquantisper ab Græcis Scriptoribus, & in Brettiorum orthographia est. Appianus enim Alexandrinus in Hannibalica historia βρυτίους vocat. In pervetusta inscriptione, paucis ab hinc annis non longe ab arce Tarenti reperta, legitur ΣΑΛΛΕΝΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΒΡΕΚΤΙΟΙ. Dionysius Afer βρεντίους scribit: Eustathius βρεττίους duplici ττ appellandos esse contendit. Et ipsorum quidem Regionem βρεττίαν fere dixere Græci, quamquam Olympiodorus apud Photium pag. 181. Bibliothecæ Codice ... Ῥήγιον appellat Μητρόπολιν τῆς Βρεττανίας: quod Salmasius in exercitationibus Plinianis, ex Diodoro item Siculo, & Athenæo, sumtis confirmat testimoniis. Polybio quoque in xi. libri Eclogis Bruttiorum tellus βρεττανία est. Cum autem βρεττίαν, tum etiam βρεττανίαν, a Bretto Herculis filio eam Græcos appellasse censet Albericus Longus in notis ad Dionysium Afrum, quas MS. habemus. Assentiri proinde jure non possumus Paulo Leopardo, qui libro IV. *Emendationum, & miscellaneorum* cap. 12. in Dionis libro XLI. ubi scribitur ἔστε τὴν βρεττανίαν ἦλθε βρεττίαν legendum putat cum Xylandro. Priorem lectionem spectans antiquus auctor notitiæ Provinciarum Italiæ, editæ Romæ anno quingentesimo tertio supra millesimum, in Ædibus Jacobi Mazzocchii Romanæ Academiæ Bibliopolæ cum auctoribus de *Roma prisca, & nova* pag. cxii. *Nona* (Provincia) inquit, *Calabria: Quæ primitus ab antiquis BRITANIA dicta est ob immensam affluentiam totius deliciæ, & ubertatis.* Sed hanc rationem nominis *Calabriæ*, non *Britaniæ* congruere, græcæ linguæ peritis satis exploratum est.

X. De significatione nominis Bruttii a Romanis usurpata non ita honorifice sentit Nicolaus Perottus in Commentariis *Linguæ Latinæ* pag. 238. a

quo *Bruttii appellati* putantur, *quod quasi bruti. & obscæni sunt. Brutum enim dicitur, quod tardum, stolidum, & sine sensu est: a quo Bruti cognomen, qui se stolidum simulavit*. Eadem assertio in Lexicon Latinum, quod *Calepini* nomine circumfertur, irrepsit: nutansque & arbitraria sententia turpi errore oneratur, quo *Brutii*, *vel Bruttii*, *ac Brettii* eos esse in Italia populos asseritur, quos *Abruzzesi* vulgo dicimus. Felicior hac in parte non fuit Joannes Jacobus Hofmannus in Lexico Universali, falsoque opinamento Perotti & aliorum inhærens, novi figmenti genere labefactat historiam; *A Romanis* (inquit) *Brutii appellati sunt quasi Bruti, hoc est stupidi, & vecordes. Qua ignominia ideo notati sunt, quod secundi belli Punici tempore ad Annibalem descivissent*. At vero si prisca Latinorum de Bruttiis consulamus monimenta, longe alia occurret caussa, quamobrem eo nomine sint appellati Trogus siquidem Pompejus Strabone, Dionysio Afro, Appiano, ac Stephano antiquior, qui Augusto imperante, eadem, qua Dionysius Siculus, ætate floruit, libro xxiii. historiarum a Justino breviatarum, capite primo, de Dionysio Siculorum tyranno loquens, narrat: *Primi igitur hostes illi* Bruttii *fuere, qui & fortissimi, & opulentissimi videbantur, simul & ad injurias vicinorum prompti. Nam multas civitates Græci nominis talia expulerant: auctores quoque suos Lucanos bello vicerant, & pacem cum his æquis legibus fecerant. Tanta feritas animorum erat, ut nec origini suæ parcerent. Namque Lucani iisdem legibus liberos suos, quibus & Spartani, instituere soliti erant. Quippe ab initio pubertatis in sylvis inter Pastores habebantur sine ministerio servili, sine veste, quam induerent, vel cui incubarent: ut a primis annis duritiæ parcimoniæque sine ullo usu urbis assuescerent. Cibus his præda venatica, potus aut lactis, aut fontium liquor erat. Sic ad labores bellicos durabantur. Horum igitur ex numero quinquaginta primum ex agris finitimorum prædari soliti: confluente deinde multitudine solicitati præda, quum plures facti essent, infestas regiones reddebant. Itaque fatigatus precibus Sociorum Dionysius* Siciliæ *tyrannus, sexcentos Afros ad compescendos eos miserat: quorum Castellum proditum sibi per* Bruttiam *mulierem expugnaverunt: ibique Civitatem, concurrentibus ad opinionem novæ Urbis pastoribus, statuerunt*. Bruttiosque *se ex nomine mulieris vocaverunt. Primum illis cum Lucanis originis suæ auctoribus bellum fuit. Qua victoria erecti, quum pacem æquo jure fecissent, ceteros finitimos armis subegerunt: tantasque opes brevi consequuti sunt, ut perniciosi etiam regibus haberentur*. Feminam illam B*ruttiam* nomine, a qua suum sortiti sunt Bruttii Lucanorum proles, *Reginam* fuisse, Jornandes de rebus Geticis capite xxx. & Paullus Diaconus libro secundo de gestis Longobardorum capite xvii. memorant. At quæcumque illa fuerit, nulla a Trogo, & ab iis, qui Trogum sequuti fuerunt, Bruttiis est afficta servitus, nulla memorata fuga probrosa. Quinimo Lucanorum prolem Bruttios fuisse, inter pastores more gentis educatos, primumque prædatoriis velitationibus, tum demum justo bello rem privatam ac publicam auxisse, Latinorum narrant historiæ. Neque levia suadent momenta, ut, ubi de Bruttiis

agitur

agitur, illis potius, quam Græcis fidem habeamus. Quorum auctores, præterquamquod rem alienam atque externam attingunt, suopte ingenio ad fabulas proni pervulgato proverbio locum fecere apud Juvenalem Sat.X.verf.174.

... & quidquid Græcia mendax
Audet in historia ———

Ab hoc numero viri critici Diodorum Siculum contumeliosæ in Bruttios narrationis auctorem profecto non eximunt, quem Ludovicus Vives *de caussis corruptæ eloquentiæ* libro II. pag. 155. & Joannes Bodinus in *methodo historiæ* capite quarto, merito nugacitatis arcessunt, ac judicio maxime adverso perstringunt.

XI. Constans gentis nomen apud antiquos Romanos non *Bretii*, sed *Bruttii* fuit. Tabulæ Capitolinæ apud Gruterum pag.169. primæ editionis col.2. DE LUCANIS. BRUTTIEIS. pag.191. n.1. BRUTT. Apud Rainesium classe VI. Inscriptione 12. CORRECTORI LUCANIÆ BRUTTIORUM. Antiquis lapidibus adstipulantur emendatissimi, ac optimæ notæ codices MS. Latinorum historicorum, Oratorum, Poetarum: quorum locos & exemplaria longum esset hic recensere. Testes autem rei perspicuæ multos habemus viros criticos eruditione præstantes & ingenio. A vero proinde aberrat vir doctissimus Fulvius Ursinus in notis ad Epitomam Festi Pompei, verbo BRVTTIANI scribens: BRETTIANI *esset legendum, quia a* BRVTIIS, *quos* Græci βρέττιες dicunt, *ductum est nomen. Nec aliter habent manuscripti libri Livii, quam* Brettii. Notandus sane in rem ipsam est locus Cluverii Italiæ illustratæ libro iv. cap.xv., qui designatum a nobis discrimen nominis ab Latinis, Græcisque usurpatum, expendens: *Vera* (inquit) *vocabuli formatio magis genuina fuerit Gentis appellatio Romana, an Græca, equidem haud facile dixerim. At id scio mihi minime convenire peritiorem ea in re me velle esse Romanis: qui certe non per imperitiam, sed certa ratione* BRVTTII *maluerunt dicere, quam* BRETTII. Non me latet Joannem Annium, aliosque nonnullos a BRVTO, spectatæ virtutis viro Brutiorum nomen derivasse. At ejus rei Christophoro Cellario Geographicæ antiquæ libro II. capite IX. merito *incerta est ratio*. Nobis vero adeo sententia non arridet, quin etiam potissime improbatur. Nullus siquidem usquam Brutus peculiare quidquam habuit cum eo populo, cujus caussa illi nomen inderet. Dolemus profecto Annianum placitum ita nonnullis arrisisse, ut pro historia venditaverint; & quod magis mirere, illud merito in dubium revocari non posse, prodiderint. Hoc autem recolenti Harpasti Senecæ Uxoris succurrit historia, quæ quum cæcitate fuisset oppressa, cæcam tamen se esse nesciebat, videntesque orbata lumine ducere volebat. Jactatum vulgo assertum opportune arripuit Bonaventura Moronus Tarentinus Poeta nobilis, laudique Bruttiis vertens, sequenti celebravit Epigrammate.

Brutius a Bruto sumens agnomina, factis
Gaudet magnificis, & leve spernit opus.
Inclyta fama, decus claræ sunt præmia Genti;
Par tamen est merito gloria nulla suo.
Virtutem natura juvat; juvat usque ferocis
Ignea vis animi, maxima semper avens.

 Quod

Quod autem alii cum Joanne Florio parte prima *Calabriæ illustratæ* lib. 1. cap. 3. appendice I. arbitrantur, illis ab origine fuisse proprium atque germanum nomen *Brettii*, *Bruttiosque* appellatos postea ob feritatem in victos exercitam, perinde incertum est. Ambages & difficultates auget Pompejus Festus libro *De verborum significatione* pag. xxiv., ubi Bruttios ab antiquissimo Sallentinorum Poeta Ennio BRVTATES dictos memorat, *bilinguesque* appellatos, quod Osce, & Græce loquerentur. Apud Porphyrionem veterem Horatii interpretem illustrantem verba *Canusini more bilinguis*: BRVTACES legitur: quo eos nomine & Lucilium indicasse prodit. *Bilinguis dicitur, quoniam utraque lingua Canusini usi sunt; sicut per omnem illum tractum Italiæ, quem ex majori parte Græci incoluerunt, ex quo magna Græcia nomen accepit. Ideo ergo Ennius & Lucilius BRVTACES bilingues dixerunt*: Ita enim ex veteri codice emendandum esse Porphyrionis locum, monet Josephus Scaliger in Castigationibus ad Sextum Pompejum Festum pag. 31. editionis Parisiensis.

XII. Porro extremam Italiæ partem occidentem versus incolentes populos a Latinis aureo florente seculo BRVTIANOS dictos, novum prorsus & insuetum est. De vero ejus gentis apud Latinos usurpato nomine, supervacuum duco recensere antiquorum Scriptorum testimonia, quæ BRVTTIOS eam appellatam ostendunt. Quin imo id nomen adeo proprium ac peculiare fuit eidem populo, ut ipsa, quam incolebat regio, & quæ ad illum res pertinebant, non alio vocabulo appellarentur. M. Tullius Cicero in oratione pro A. Cecinna: *Si via sit in Bruttios immutata*. In Oratione pro Sexto Roscio Amerino. *Qui in Sallentinis, aut Bruttiis habent.* Livius libro XXVII. *Locros in Bruttiis.* Item: *In Apuliam ex Bruttiis reditum*; & in fine ipsius libri: *Hannibal, ut omnia auxilia, quæ diffusa latius tueri non poterat, in extremum Italiæ angulum Bruttios contrahere, & Metapontinos civitatem universam excitos sedibus suis, & Lucanos, qui suæ ditionis erant, in Bruttium agrum traduxit.* Lib. viii. ejusdem Decadis. *In Bruttiis propter Junonis Laciniæ templum æstatem Hannibal egit.* Pomponius Mela libro II. de situ Orbis capite septimo: *Agro Bruttio adnexa.* *Ager Bruttius* Plinius historiarum naturalium lib. III. cap. v. *Bruttium litus.* Ibidem. *Bruttia pix* libro xv. cap. vii. & lib. xvi. cap. xi. Silius Italicus libro xvi. de Bello Punico secundo versu 1.

> *Bruttia mœrentem casus patriæque, suosque,*
> *Annibalem accepit tellus* ——

Et libro xvii. vers. 437.

> *Sævior his Latios vastabat Bruttia signa*
> *Lælius increpitans* ——

Silvam in Bruttiis optima abundantem pice Strabo libro vi. Geographiæ Βρέττιον Σίλαν appellatam memorat. De qua Bruttiorum Silva inter nemora agit Vibius Sequester in libro de Fontibus, Lacubus, Nemoribus, Paludibus, & Montibus ad Virgilianum filium.

XIII. Contra, quod ad Brutum spectabat a Latinis scriptoribus, qui ante, vel post Gellii ætatem floruere, *Brutianum* appellatum est. Quamobrem hoc item nomine perspicuum fit, id genus adjectivum a *Bruto*, non a *Brutiis* derivatum esse. Sic *Brutiana castra* non semel dicuntur a Vellejo Pa-

Paterculo libro II. historiarum capite LXXV. Item *Brutianæ partes*, *Brutiani milites* a Julio Obsequente libro de Prodigiis cap. CXXIX. ad annum Vrbis conditæ DCCXII. M. Lepido, & Munatio Planco Coss. *Brutianis in prælium egredientibus Æthiops in porta occurrit, & a militibus confossus: Cassius, & Brutus interierunt.* Lactantius Firmianus, qui apud Latinos nostros *M. Tullius Cicero Christianus* audit, libro altero Divinarum Institutionum cap. VIII. bellum, quod a Bruto gestum est, *Brutianum* nominat. *Campus Brutianus* in Regione XIV. Transtiberina memoratur ab antiqua inscriptione Capitolina, a Publio item Victore, aliisque, qui Romanæ Vrbis partes enarrarunt, & nobiliora ædificia. Apud eumdem Victorem in ipsa regione VICVS BRYTTIANVS occurrit: Itemque DOMVS BRYTTIANA. In Sexto Rufo inter ædificia III. regionis legitur DOMVS BRYTIANA. In antiquæ Vrbis Notitia DOMVS BRITTI *Domus D. BRVTI*, quæ *Foro propinqua* erat, meminit Sallustius in conjuratione Catilinæ. De his locis Pancirolus in Vrbis Romæ descriptione, agens de regione XIV. hæc habet: *Campum Brytianum, & Codetanum. Hos Victor dividit, & Campum Brutianum appellat ab eodem Bryto, seu Bruto: cujus Domus pro insigni in tertia regione supra ostenditur. Hunc campum complanatum exornatumque puto*: Loquens autem de regione III. ad illa verba: *DOMVS BRYTTI. Rufus inquit, & Victor pro Brytti habet Brytiana: credo legendum Bruti, vel Brutiana; Græci enim librarii sæpe ponunt Y. pro V. ut ex lectione Pandectarum Florentinarum apparet. Quare hujus Descriptionis librarius Græcus fuisse videtur. Cujus vero Bruti hæc domus extiterit, difficile est discernere: plures enim fuere.* Patet itaque ratio, cur pro: VICVS BRVTIANVS. DOMVS BRVTIANA, ET BRVTI: *Vicus Bryttianus, Domus Bryttiana, Brytiana, & Britti* citatis locis contra rectam Latinorum scribendi rationem a Librario notatum sit. Non me præterit, Famianum Nardinum libro VII. de Vrbe Roma capite XI. Campum, quem paullo ante memoravimus, a *Bruttiis* habitatum censere, ab iisque *Bruttianum* dictum. Sed viri critici tantæ rei locupletiorem testem desiderant. Quod autem Xiphilini testimonio in Nerone freti nonnulli ajunt: scenicis fabulis, quæ in eodem campo exhiberi consueverunt, Lorariorum ministerio *Bruttianos* inservisse, purum item, putum commentum est. Nihil enim tale Xiphilinus prodit: nec historica veritate fulcitur assertum, tametsi passim recentes scriptores obtrudant, & recoquant. Nicolai Calliachii Cretensis *De ludis scenicis Mimorum, & Pantomimorum syntagma posthumum* non ita pridem Patavii prodiit, in quo nulla de Lorariis suam operam navantibus fabulis scenicis, neque de Bruttianis, eodem Romæ ministerio fungentibus, mentio est. Et fortasse, si Gellium excipias, antiquum scriptorem reperies neminem, qui de Bruttiis Lorariis scenicis mentionem faciat. De BRVTIANA Figlina, a Brutorum servis curata in agro Romano, duplex occurrit monimentum: quorum alterum, duodecimo ab hinc anno descripsimus ex tegula effossa in Villa Cæsarina non longe ab Oppido Cynthiano, & antiqua Vrbe Lavinio; habetque.

BRVTIANA
VERNÆ FF.

Al-

alterum repertum jampridem in via Latina, tertio ad Vrbe lapide, descripsit Raphael Fabrettus inter veteres Inscriptiones Capite VII. num. 66. pag. 497. exemplo sequenti.

BRVTIANA
S. V.

Figlinas antiquos Romanos in fundis habere consuevisse, liquet ex lege XXV. *De fundo instructo, vel Instrumento legato* §. *Quidam*. Illæ autem in agris quomodo essent exercendæ, Hostilii Sisennæ Pater & Filius libris editis docuerunt, M. Varrone teste libro primo De re rustica capite altero. Quæ quum ita sint, si Portius Cato apud Gellium revera de *Bruttiis* loquutus fuisset, profecto non alio, quam Latino more, usitatoque eleganti, ac sui seculi nomine eos appellasset: neque latina florente lingua, barbaro ac non nisi post Christum natum orto vocabulo usus fuisset. Hæc omnia serio expendenti, si alibi, heic potissime locum sibi vindicare videtur Ludovici Vivis in Gellium censura gravissima, qua libro III. De tradendis Disciplinis prodidit. *Aulus Gellius, homo rapsodus plane: congestor potius, quam digestor, & ostentator, quam peritus: loquaculus sine eruditione, in verbis ac sententiis putidulus. Quæ de significatu vocum differit, sunt frivola, & plerumque imperita, ac falsa. Legendus est quidem, sed ita, ut rem levem scias inspicere:*

XIV. At vero alio etiam nomine in Catonis loco interpretando Aulus Gellius plus sibi sumsit, quam *Brutiani* vocabulum jure posceret. Nam etsi ultro daremus, id unos certo significare *Bruttios* hodiernæ Calabriæ populos, de servis publicis potius ad eam pœnam irrogandam addictis, quam de iis, qui proprii erant Q. Minutii Thermi, reipsa natione Bruttii, aut tandem de Bruttiis militibus accipiendum esse, nulla valida evinceret ratio. Certe ex variis nationibus Patricios Romanos proprios habuisse servos, notum est ex Romana historia. Minutios præterea non semel per id temporis magistratum, ac publica munera in Bruttiis gessisse, & Livius, & alii memorant. Q. Minutius Thermus domi, forisque nobilis, ædilis Curulis fuit, tum etiam Consul cum L. Cornelio Merula, ut constat ex Livio libro XXXII. & XXXIV. Si locus, ubi ea injuria decemviris a Thermo est illata, ipsa fuit Bruttiorum regio, ex eaque homines sumti, qui patrium magistratum violarent, quemadmodum gravius admissum scelus exstitisset, ita longe Portius abesset a mente, & interpretatione Gellii. Loci ipsius obscuritas Bruttiorum caussæ favere debet, non officere. Saltem in utramque partem ancipitem sententiam, quo quisque jure in aliam detorquet, pro altera alius contra efferet. Præter servos publicos, præcipuos etiam Lictores habebant Vrbes, quorum opera facile uti potuit, ac forte omnino voluit Thermus, ut acerbiorem suo Magistratui inferret injuriam. Enimvero LICTOR BRIXIANORVM memoratur in antiqua Inscriptione apud Gruterum pag. DCXXXI. num. 6. alter autem Lapis literatus in agro Numentano, non longe a via Salaria sic habet.

M. ONESIMO FVLVO
LICTORI MVNICIPI NVMENT.
OPT. COH. V. PRAET.
LAELIA CONJVS B. MERENTI
ET SIBI ET FILIIS DVLCISS.
P.
IN AG. P. XII.

At quemadmodum ex re ita accepta nihil

nihil probrosum Bruttiorum nationi jure potest inferri, ita memoratis a Portio *Bruttianis* Lictorium ministerium, ob majorum noxam Genti impositum, a Gellio gratis affingitur, quum nihil tale Cato indicet. Non negaverim tamen ego, Q. Minutium Thermum publico tunc Magistratu ornatum fuisse, abusumque potestate esse *iniquo imperio*, quod *servitutem* afferebat Sociis, addita *contumelia*. Quæ tria illi Cato non sine magno animi sensu, & exprobratione aperte objicit. Iniquum enim fuit imperium, servitutemque Sociis imposuit Thermus, ea jubens, quæ non debebat. Constat siquidem ex Livianæ historiæ libro quadragesimo secundo, Romanorum Magistratus ad A. Posthumii Albini consulatum, qui in annum ab Urbe condita quingentesimum septuagesimum quartum ex Petavii calculo incidit, nihil itineris & adventus caussa imperasse populis: nec quidquam illis debitum cibariorum aut viatici gratia. Quem morem, quum contra fas Thermus violasset, addidit etiam non ferenda dominatione contumeliam, ea pœna in Socios animadvertens, quæ ut iniqua erat, ita quoque liberis corporibus minime congruens. Etenim, vel in suppliciis juste sumendis habenda fuerat personarum ratio. Propterea, si quando jure essent verbera infligenda, servi *flagris*, liberi *fustibus* erant cædendi, non autem contra. Quod erudite ex Romanis legibus illustrant viri doctissimi Radulphus Fornerius *Rerum quotidianarum* libro IV. capite altero, & Barnabas Brissonius *selectarum ex jure civili antiquitatum* libro tertio, capite nono. An vero in ipsa Provincia, aut loco id Thermus egerit, ubi jus suum, & potestatem explicare debuerat, seu potius in itinere, decernere non audeo.

XV. Neque hæc tantum, sed & alia momenta suppetunt, quibus Gellianam confidentiam magis magisque improbemus, ac propulsemus Bruttiorum injuriam. Commentus fuerat ipse, *omnium primos* in Italia post Cannensem pugnam ad Hannibalem defecisse Bruttios: eos proinde ab Romanis *ignominiæ caussa non milites scriptos, nec pro sociis habitos: sed Magistratibus in Provincias euntibus apparere, ac præministrare servorum vice jussos*. Apparitorum multa erant genera etiam ætate Gellii, quæ late explicantur in codice Justinianæo libro XII. titulo LIII. & sequentibus. Philippus Broidæus in additionibus ad Historiam Fori Romani Francisci Polleti libro quinto, capite XII. *Apparitoris nomen* (inquit) *generale videtur a parendo, vel apparendo dictum: quod omnibus Ministris commune est: de quibus omnibus ordine dicemus*. Eos porro distinguit in *Scribas*, *Commentarienses*, *Amanuenses*, *Graphiarios*, *Actuarios*, *Notarios*, *Accensos*, *Præcones*, *Interpretes*, *Viatores*, *Lictores*, *Statores*. Ex tanto apparitorum numero, nulla suadente ratione, atque evincente momento, in unum *Lictorum* ordinem Bruttios coniicere placuit Aulo Gellio. Atqui, quomodocumque ipsius accipiatur assertum, novis illud difficultatibus fit obnoxium. Constat siquidem ex Livii libro secundo, eos, qui Romæ apparebant Magistratibus, ex *plebe Romana* fuisse. Præterea Justus Lipsius libro primo Electorum capite XXIII. ejusdem Livii, aliorumque scriptorum Romanæ historiæ testimonio ostendit, *liberos* illos fuisse, *non servos*. Liber profecto non servus fuit C. Manius Rufus *Lictor* simul atque *Viator*, Papiria,

vel

vel Papia censitus tribu: & quod alio item nomine adversatur Gellio, natione VMBER, non Bruttius, ut constat ex sequenti epitaphio Narbonensi descripto a cl. V. Scipione Maffejo, in egregio opere hoc anno Parisiis vulgato, cui titulus: *Galliæ antiquitates quædam selectæ*, Epistola XVI. pag. 80.

C. MANIVS CF
PAP RVFVS VMBER
EXS DECVRIA
LICTORVM VIATORVM
QVÆ EST CIPNM
FECIT SIBI ET SVIS

Item apud Gruterum pag. CCCXXII. num. 7. legimus.

D. M.
L. AEL. MALCO. LICTORI. EQ. PRÆTORIANO
COH. III. PR. QVI. ET. VRB. TEM. ANTISTES
SACERD. TEMP. MARTIS. CASTRORUM
PR.
FECIT. BEN. MERENTI. CONJUGI. DVL. SVO
ROSCIA. SVCCESSA. CVM. QVO. VIXIT. AN. XL.
DECESSIT. ANNOR. LXVI.

Prodit insuper citato loco Lipsius: *Taciti vero, ac supra paullo tempore, etiam ex Libertinis & Libertis*, Togatos proinde illos extitisse, ac *Civitatis jure* gavisos. Ad rem ipsam illustrandam egregie facit alia vetus Inscriptio prostans Romæ in hortis Mediceis Montis Pincii, cujus sequens est exemplum.

SECVRITATI
COGNATIONIS SVAE
FORTVNATVS AVG. L
VERNA PATERNVS
AB EPISTVLIS
ACCENSVS PATRON
DIVO AVG. VESPASIANO
LICTOR CVRIAT
VIAT. HONOR DEC. COS. ET PR
ET SIBI ET
EPAPHRODITO AVG. L.
AB EPISTVLIS FRATRI SVO.

Vernas & hic, & in aliis antiquis monimentis, non servos, sed *libertos* esse, ostendit Josephus Castalio in libro *Variarum lectionum* capite ultimo. Quales autem milites fuissent *Accensi*, docet Vegetius libro II. *de re militari* cap. XIX., & Stevvechius, qui auctorem ipsum præclaro Commentario illustrat. *Liberti*, ac etiam *ingenui* Lictores, ac Viatores multi occurrunt in antiquis Inscriptionibus recitatis a Grutero, & aliis. Ex quibus nihil clarius patet, quam illos militiæ quoque gradus, & publica diversi generis gessisse munera. Broidæus citato loco minus accurate rem, de qua agimus, pertractans, discrimen temporum non animadvertit. Scripsit proinde pag. 703. *Apparitores ex libertis, & libertinis Magistratibus, quibus apparebant*, fuisse: perinde ac si unus idemque semper in re ipsa mos viguerit. Non reticet insuper Lipsius, *paullatim, ut Gracchum e suis libertis, ita alios sumsisse è propriis Servis*. Præterea, primo JESV Christi seculo, non ejus generis dumtaxat præcipuos familiarum servos, verum etiam *Publicos* (qui nimirum publico essent ære emti) *plerisque Magistratibus apparuisse*, eosque Lictorum functos fuisse ministerio, ab Sexto Julio Frontino, Petronio Arbitro, & Dione Cassio discimus. Morem ipsum, vel sub initium Romani Imperii, obtinuisse, liquet ex Varrone libro XXI. Rerum Romanarum: *Ædiles Stipati servis publicis, non modo præbendi non possunt, sed & ultro summovent populum*. Eosdem *voce valde apta, sed pene obsoleta* LIMOCINTOS quandoque appellatos esse, animadvertit, & nomenclationem illustrat L. Pignorius in commentario *de servis, & eorum apud veteres ministeriis* capite V. Vbi prodit, hujusmodi *servos publicos* non modo *Civitatibus*

tibus, *atque Provinciis*; *sed etiam municipiis*, *Collegiis*, *Decuriis*, *Fisco*, *Societatibus*, *Fanis*, *Curiis*, *Corporibus fuisse*. Idem pluribus antiquarum Inscriptionum testimoniis ostendit & Fabrettus cap. IV. num. 563. & sequentibus pag. 336., & 337. Sed hæc nihil ad ætatem M. Catonis, & Q. Minutii Thermi, qui ab Legatione Asiæ cum C. Manlio in Italiam rediens, a latronibus Thracibus interemtus est, anno ab Urbe condita quingentesimo sexagesimo. Gellius constanti negligentia, & oscitantia Romanam historiam miscens, sua, non antiqua tempora, expressit, moremque recentem, non priscum aperuit, ut confictam in Bruttios fabulam arbitrariis momentis undecumque muniret. Eodem errore laborant, qui antiquum morem non alium, quam recentem arbitrati, M. Catonis, Q. Minutii ævum Tiberii Cæsaris, & Christi Domini ætati ad amussim, hac in parte respondere fingunt, ut immerentes dedecore, & invidia onerent.

XVI. Hactenus satis fuse, atque perspicue vidimus, *Brutianorum* vocabulum ab Catone usurpatum non dubiæ modo, & ancipitis significationis esse, magisque ad *Brutos* quam *Bruttios* spectare; verum adeo inepte illi Gellium novas fabulas affixisse, ut nihil a proposito sit magis alienum; ac ab historia, & congruente disceptatæ rei antiquitate discrepet. Nunc caussam, quamobrem gravissimam probrosamque illi pœnam Gelliano judicio, ac testimonio luerint, excutienda est: videndumque, an hoc saltem nomine Gellius, & qui cum Gellio sentiunt, vera loquantur. *Cum Hannibal Poenus* (inquit) *cum exercitu in Italia esset*, *&* *aliquot pugnas Populus Romanus adversas pugnavisset*, *primi totius Italiæ Bruttii ad Hannibalem desciverunt*. Atqui tam falsum est, omnium primos in Italia Bruttios ad Pœnos descivisse, quam verum & exploratum id sceleris admisisse Bojos, & post eos Gallos Cisalpinos, Insubres, & Ligures: illa addita temeritate, & pertinacia, qua turpis culpæ gravitas longe multumque cumulata est: quando nec adversis pugnis accisa erat res Romana, nec hostis secundo Marte atque successu vires auxerat. Luculentum illustris historiæ testem præstat audire Livium, qui libro XXI. hæc habet: I*n Italia . . . nihil ultra quam Iberum transisse Hannibalem a Massiliensium legatis Romam perlatum erat*, *quum perinde acsi Alpes jam transisset*, *Boji*, *sollicitatis Insubribus*, *defecerunt*. *Nec tam ob veteres in Populum Romanum iras*, *quam quod nuper circa Padum Placentiam*, Cremonamque Colonias *in agrum Gallicum deductas ægre patiebantur*. *Itaque armis repente arreptis*, *in eum ipsum agrum impetu facto*, *tantum terroris*, *ac tumultus fecerunt*, *ut non agrestis modo multitudo*, *sed ipsi Triumviri*, *qui ad agrum venerant assignandum*, *diffisi Placentiæ mœnibus*, *Mutinam confugerint . . . . . Id quoque dubium est*: *legati ad Bojos expostulandum missi*, *violati sint*, *an in Triumviros agrum metantes*, *impetus sit factus*. *Mutinæ quum obsiderentur*, *&* *gens ad oppugnandarum urbium artes rudis*, *pigerrima eadem ad militaria opera*, *segnis in tactis assederat muris*. *Simulari cœptum de pace agi*: *evocatique ab Gallorum principibus legati ad colloquium*, *non contra jus modo gentium*, *sed violata etiam*, *quæ data in id tempus erat*, *fide*, *comprehenduntur*: *negantibus Gallis*, *nisi obsides sibi redderentur*, *eos*

se

se dimissuros. Veteris historiæ sequutus fidem Silius Italicus libro IV. de bello Punico secundo, Bojos perinde ac Gallos Senonas, in Italia Pœnis conjunctos, apud Ticinum adversus Romanos alacriter decertasse memorat versu 148. & sequentibus.

Bojorum ante alios Chryxo duce mobilis ala
Arietat in primos, obicitque immania membra.
Ipse tumens Atavi Brenni se stirpe ferebat
Chryxus, & in titulos Capitolia capta trahebat,
Tarpejoque jugo demens & vertice sacro
Pensantes auro Celtas umbone ferebat.
Colla viri fulvo radiabant lactea torque,
Auro virgatæ vestes, manicæque rigebant.
Ex auro, & simili vibrabat crista metallo.
Sternitur impulsu vasto perculsa Camertum
Prima phalanx, spissæque ruunt conferta per arma
Vndæ Bojorum, sociata examina densant
Infandi Senones, collisaque quadrupedantum
Pectoribus toto volvuntur corpora campo.
Arva natant, altusque Virum cruor, altus equorum
Lubrica belligeræ sorbet vestigia turmæ
Seminecum letum peragit gravis ungula pulsu,
Et circum volitans tetros a sanguine rores
Spargit humo, miserisque suo lavat ora cruore.

XVII. Post hæc Boji L. Manlium Mutinæ obsessis opem ferentem adoriuntur, magna edita cæde Romanorum, quam eodem libro XXI. narrat Livius. Quam pertinaci vero odio Punico vigente bello adversus Romanos perstiterint, satis perspicue produnt historici. Ita autem in Romanum nomen crevit ira, & acerbitas, ut ex calva Posthumii Consulis poculum sibi fecerint celatum auro, teste Livio libro XXIII. Qui Gallis Cisalpinis contermini fuere Ligures, non levioris perfidiæ notas ab historicis retulere. *Venienti in Ligures Hannibali* (inquit Livius libro XXI.) *per insidias intercepti duo Quæstores Romani C. Fulvius, & L. Lucretius cum duobus Tribunis militum, & quinque equestris ordinis Senatorum ferme liberis, quo magis ratam fore cum his pacem, Societatemque crederet, traduntur*. Neque vana data Duci fides exstitit, aut opis expers. Progredienti siquidem ultra Pœno valida utrique populi tribuerunt auxilia. Quibus audacior factus hostis, ad extremam fere calamitatem, & perniciem rem Romanam adduxit. Livius libro XXI. *Quantæ copiæ transgresso in Italiam Hannibali fuerint, nequaquam inter scriptores constat. Qui plurimum, centum millia peditum, XX. equitum fuisse scribunt. Qui minimum XX. millia peditum, sex equitum. L. Cincius Alimentus, qui captum se ab Hannibale scribit, maximus auctor moveret me, nisi confunderet numerum Gallis, Liguribusque additis. Cum his scribit LXXX. millia peditum, X. millia equitum adducta in Italiam*. Qui auxiliares in Romanorum castris merebant Galli mox popularium perfidiam turpissimo scelere superarunt. Etenim inter Padum Alpesque ab Carthagiensi-

niensibus cum Romanis pugnata pugna: *Hannibal*, ut narrat Livius in eodem libro. *Paucis post diebus, sex millia passuum a Placentia, castra communivit, intempestivo die, in conspectu hostium acie directa, potestatem pugnæ fecit. Insequenti nocte cædes in castris Romanis, tumultu tamen, quam re major, ab auxiliaribus Gallis facta est, ad duo millia peditum, & CC. equites, vigilibus ad portam trucidatis ad Hannibalem transfugiunt. Quos Pœnus benigne alloquutus, spe ingentium donorum accensos in Civitatem quemque suam ad sollicitandos popularium animos dimisit*. Ne multa. Ex late fusa *Gallica gente*, quo tempore ad Cannas pugnatum est, *Cenomanorum* dumtaxat *auxilia in fide mansisse* idem scriptor memorat citato libro. Initam ab Liguribus cum Pœno Societatem perincommodam atque molestam rebus suis Romanus in dies agnoscens, quæsiturus ingenti malo remedium, Q. Fabio, & M. Attilio Coss. Legatos ad eos misit *ad expostulandum*(inquit Livius libro xxii.) *quod Pœnum opibus, auxiliisque suis juvissent. Simul ad visendum ex propinquo quæ in Boiis, atque Insubribus gererentur*. At nihil Romanis ea industria profuit: constantesque non minus Boji & Galli, quam Ligures Hannibali studuerunt,ut constat ex Livio libro xxvii. De ipsorum ausis, bellis, ira, & odio in Populum Romanum porro auctis satis fuse agunt historici. Prodit autem Livius libro xxiv. Ligures potissimum audaciores in dies factos Lunensem agrum, & Pisanum populatos esse; Placentinum cædibus & incendiis vastasse, & lege sacrata exercitum in Romanos coegisse.

XVIII. Dum propiores Urbi regiones petit Hannibal, compluries ab eo feliciter pugnatum est: ac primum quidem ad Ticinum, tum ad Trebiam, deinde ad Trasimenum, postea in Umbria: eademque adversa Romano Populo prælia enarrat Livius libro xxi., & xxii. De hujusmodi Pœnorum successibus loquens Cornelius Nepos in Hannibale num. iv.: *Conflixerat* (inquit) *apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione Consule, eumque pepulerat. Cum hoc eodem de Clastidio apud Padum decernit: saucium inde, ac fugatum dimittit. Tertio idem Scipio cum collega Tiberio Longo apud Trebiam adversus eum venit, cum his manus conseruit: utrosque profligavit. Inde per Ligures Apenninum transiit petens Hetruriam. Hoc itinere adeo gravi morbo afficitur oculorum, ut postea numquam dextero æque bene usus est. Qua valetudine cum etiam premeretur, lecticaque ferretur, C. Flaminium Consulem apud Trasimenum cum exercitu insidiis circumventum occidit. Neque multo post C. Centenium Prætorem cum delecta manu saltus occupantem.* Quales animos, ac virtutem adversus Romanos Insubres conjuncti Pœnis ad Trasimenum ostenderint, libro xxii. ex Livio discimus. *Multitudinem Italici generis* pro Romanis adversus Hannibalem ibidem militasse, citato loco memorat idem Livius. Hos inter non dubito quin fuerint Bruttii. Ipsos enim Cannensi prælio, quod paulo post in Apulia commissum est, Romanorum auxilia suis copiis auxisse prodit Silius Italicus libro viii. de bello Punico secundo carminibus sequentibus.

Bruttius haud dispar animorum
unaque juventus
Lucanis excita jugis, Hirpina-
que pubes

 Hor-

Horrebat telis, & tergo hirsuta ferarum.
Additur his Calaber, Sallentinæque Cohortes
Nec non Brundusium, quo desinit Itala tellus
Parebat legio audaci permissa Cethego
Cui socias vires, atque indiscreta maniplis
Arma recensebant . . . .

Quod autem longe potiori momento rem nostram comprobat adversus falsa asserta Gellii, Livius ipse in fine ejusdem lib. xx. secundi, narrata Cannensi clade, inter *Socios*, qui ad eam *diem firmi* pro Romanis *steterant*, *Bruttios* recenset.

XIX. Funestissimum, ac seculis omnibus memorandum excidium, si Q. Claudio credimus in libro V. Annalium apud Gellium lib. V. cap. xvii. *ante quartum nonas*, si Livio, aliisque *sexto idus Sextilis* editum est, M. Terentio Varone, & L. Æmilio Paullo II. Coss. Cujus historiam, quum recentiores scriptores Gelliano testimonio freti, potissime adversus *Bruttios* detorqueant, & objiciant, ut suum stet perspicuæ veritati pretium, opportune illustrabimus. Mali magnitudo tantis ambagibus Viam aperuit: quæ subinde erroribus gravibus caussam præbuerunt. In eo conflictu non Æmilius tantum Consul est occisus, sed teste Dionysio Halicarnasseo in libro secundo, ex octoginta Romanorum millibus tria millia dumtaxat evasere. Titus Manlius in Oratione de Captivis redimendis quinquaginta millia interemta significat: nec desunt authores gravissimi, qui Romanæ Reipublicæ dispendium augeant. Enimvero Polybius libro 1. historiarum ad septuaginta millia cæsa tradit. Livius autem libro xxii. diligentiori calamo tristem casum posteritati commendans, quadraginta millia peditum, duo millia & septingentos equites cecidisse: præterea supra tria Romanorum millia capta scribit. Tanto per Hannibalem edito Romanorum excidio, quatuor fere hominum millia, & ducenti Equites, quibus in maximo omnium luctu, atque discrimine *satis virium, aut animi fuit*, Canusium profugerunt, unaque sententia Ap. Claudio Pulchro, qui proxime Ædilis fuerat, & P. Cornelio Scipioni *admodum juveni* imperium detulerunt: *Quibus consultantibus inter paucos de summa rerum* (inquit Livius citato libro) *nuntiat P. Furius Philus consularis viri filius*: *NE QUICQUAM EOS CONSULTARE PERDITAM SPEM FOVERE: DESPERATAM, COMPLORATAMQUE SPEM ESSE PUBLICAM*. Addit præterea: *Nobiles juvenes quosdam, quorum Principem L. Cæcilium Metellum mare ac naves spectare, ut, deserta Italia, ad Regem aliquem transfugiant*. *Quod malum*, *eodem* teste Livio, *præterquamquod atrox, super tot Clades etiam novum, cum stupore, ac miraculo* torpidos defixisset, Scipio *fatalis Dux hujusce belli, consilium renuens, eo ubi conventus erat, perrexit, strictoque super capita juvenum consultantium gladio, jurare universos coegit; se rempublicam non deserturos*. Narrat insuper Polybius in fine libri VII. Romanos in summam desperationem adductos, non modo de suo, sed de totius patriæ interitu dubitasse, ferocissimum hostem ad ipsa Romana mœnia jam jam exspectantes. Tam late accisæ Romanæ rei omnes detinebat cogitatio, timorque transversos agebat, ac desperatio. Neque id sine justa, & gravi

caussa

caussa accidit. Hac siquidem pugna Romani imperii opes pene concidisse, Plutarchus in Hannibale, & Valerius Maximus lib.iv. cap.vi. num.10. verissime memorant. Lactantius item Firmianus Divinarum Institutionum libro II. capite xvii. *Romanum nomen apud Cannas pene deletum* scribit. Durissimum, fusissimumque acceptæ cladis malum ipsemet Romanus Consul Legatis Campanorum ingenue aperuit, apud Livium libro xxiii. Quum enim ii significassent, Senatum, Populumque Campanum ægre ferre adversi quicquam evenisse Romanis: quæque ad bellum opus essent, pollicerentur. *Morem* (inquit) *magis loquendi cum Sociis servastis, Campani, jubentes quæ opus essent ad Bellum comparare, quam convenienter ad præsentem fortunæ nostræ statum locuti estis. Quid enim nobis ad Cannas relictum est, ut quasi aliquid habeamus, id quod deest, expleri ab Sociis velimus? Pedites vobis imperemus, tamquam equites habeamus? Pecuniam deesse dicamus, tamquam ea tantum desit? Nihil, nec quod suppleremus quidem, nobis reliquit fortuna. Legiones, equitatus, arma, signa, equi, virique, pecunia, commeatus, aut in acie, aut in ruinis, postero die amissis castris perierunt. Itaque non juvetis nos in bello, oportet, Campani, sed cum Pœnis bellum pro nobis suscipiatis ..... Pulchrum erit: Campani, PROLAPSVM CLADE ROMANORVM IMPERIVM, vestra fide, vestris viribus retentum, ac recuperatum esse. Triginta millia peditum, quatuor equitum, arbitror ex Campania vos scripsisse: jam pecuniæ affatim esse, frumentique. Qui si parem fortunæ vestræ fidem habetis, nec Hannibal se vicisse sentiet, nec Romani se victos esse.*

XX. Campani, detrimenti intellecta magnitudine, longe alia via, quamvis infelici exitu, rei suæ consulere, quam Romanæ maluerunt. Romani autem auctis in dies malis in extremas compulsi angustias, id porro consilii suscipere sunt coacti, quod magis magisque discriminis immanitatem patefecit. Narrat enim Livius citato libro, & post Livium Valerius Maximus libro vii. cap. vi. num. i. *exausta juventute Romana, Senatum, auctore Tiberio Graccho Consule designato, censuisse, uti publice servi adversus propulsandorum hostium impetum emerentur. Eaque de re per Tribunos Plebis ad populum lata rogatione, tres creati sunt viri, qui quatuor, & viginti millia servorum comparaverant: adactosque jure jurando strenuam se, fortemque operam daturos, quoad Pœni essent in Italia, datis armis, in castra miserunt.* Cladis præterea magnitudo ita Urbem confudit, ut eodem teste Valerio.M. *Junii opera Dictatura rempublicam administrantis spolia hostium affixa Templis, Deorum Numini consecrata, instrumento militiæ futura convellerentur, ac prætextati pueri arma induerent. Addictorum etiam, & capitali crimine damnatorum sex millia conscriberentur.* De re ipsa S. Augustinus libro III. de Civitate Dei Capite xix. scribit: *Cannense excidium tanta militum inopia sequuta est, ut Romani reos facinorum, proposita impunitate, colligerent: servitia libertate donarent, atque ex illis pudendus non tam suppleretur, quam instrueretur exercitus. Servis itaque, imo ne faciamus injuriam, jam libertis pro Romana Republica pugnaturis arma defuerunt, detracta sunt Templis ..... Tunc etiam stipendiis sufficiendis, quum* defe-

defecisset ærarium, in usus publicos opes venere privatæ. Adeo unoquoque id, quod habuit conferente, ut præter singulos annulos aureos, singulasque bullas, miserabilia dignitatis insignia, nihil sibi auri Senatus ipse, quanto magis ceteri ordines, tribusque relinquerent. Præstat. hic & L. Valerii testimonium afferre, qui in oratione pro lege Oppia apud Livium libro xxxiv. ita disserit: *Hannibal in Italia erat victor ad Cannas. Jam Tarentum, jam Arpos, jam Capuam habebat. Ad urbem Romam admoturus exercitum videbatur. Defecerunt Socii. Non milites in supplementum, non Socios navales ad classem tuendam, non pecuniam in ærario habebamus. Servi, quibus arma darentur, ita ut pretium pro iis, bello perfecto, dominis solveretur, emebantur. In eamdem diem frumentum, & cetera, quæ belli usus postulabant, præbenda publicani se conducturi professi erant. Servos ad remum numero ex censu constituto cum stipendio nostro debeamus. Aurum, & argentum omne a Senatoribus initio orto in publicum inferebamus. Viduæ, & pupilli pecunias suas in ærarium deferebant. Cautum erat, quo ne plus auri, & argenti facti, quo ne plus signati argenti, & æris domi haberemus.*

Ex his duo potissimum pro re nata licet colligere, ac serio animadvertere: Romanos nempe ob Cannense excidium in durissimam, & extremam necessitatem conjectos, ægerrime se ab hoste victore, ac potentissimo tueri potuisse, alieno indigentes auxilio: Socios autem eodem & ipsos laborantes malo, a Romanis omni ope, ac viribus destitutis in præsenti discrimine juvari nequisse. Quamobrem auxilium orantibus, Senatus id ab se præstari non posse respondit; liberrima, ut rebus suis consulerent, potestate facta. Perspicuum ejus rei exemplum habemus in Petellinis Bruttiis, quod paullo post opportuniore loco illustrabimus. Cui tamen ea nunc lubet attexere, quæ de Siculis, & Sardis Sociis ex Romana historia narrat Valerius Maximus lib.vii.cap.vi.n.3.his verbis: *Propter eamdem cladem* (Cannensem) *Senatus Otacilio, qui Siciliam, & Cornelio Mammulæ, qui Sardiniam pro prætoribus obtinebant, querentibus quod neque stipendium, neque frumentum classibus eorum, & exercitibus Socii præberent, affirmantibus etiam, ne habere quidem eos unde id præstare possent: rescripsit: Ærarium longinquis expensis non sufficere: proinde quo pacto tantæ inopiæ succurrendum esset, ipsi viderent. His literis quid aliud, quam imperii sui gubernacula e manibus abjecit? Siciliamque & Sardiniam benignissimas Vrbis nostræ nutrices, gradus & stabilimenta bellorum, tam multo sudore, & sanguine in jus, & potestatem redactas, paucis verbis, te scilicet necessitate jubente, dimisit?*

XXI. Immanis clades, quæ amplissimum ordinem, ejusque Romanos ita commoverat, Sociorum quoque dejecit animos. Actum propterea de Romano imperio arbitrantes, ac deteriora ab hoste potentissimo, ac barbaro victore timentes, quum suis se viribus nullatenus tueri possent, nec a Romanis defendi, partim vi, partim instantium pœnarum terrore, ad eos defecerunt. Miserabile mali genus non unam, & alteram dumtaxat gentem, sed universos fere Italiæ populos corripuit. Id tamen iniqua expensa conditione temporum, non pravæ voluntatis argumentum, sed adversæ fortu-

næ

næ, uno cunctos volventis turbine, fuit indicium: proinde non scelus, neque culpa ab ipsomet antiquis Scriptoribus, qui Gellium & Appianum ætate præcesserunt ea defectio appellata est, sed ERROR. Livius in fine libri xxxii. *Quanto autem major hæc clades* (Cannensis) *Superioribus cladibus fuerit, vel ea res indicio est: quod qui Sociorum ad eam diem firmi steterant, labare cœperunt* NULLA PROFECTO ALIA DE RE, *quam quia desperare cœperant de Imperio. Defecere autem ad Pœnos hi Populi. Atellani, Calatini, Hirpini: Apulorum pars, Samnites: præter Petellinos Bruttii omnes, Lucanos. Præter hos Surrentini* (meliores codices habent *Sallentini*) *& Græcorum omnis ferme ora. Tarentini, Metapontini, Crotonienses, Locrique, & Cisalpini omnes Galli*; Ipsa Hirpinorum, Lucanorum, & Volscentium ad Pœnos transgressio, non alio quam *Erroris* nomine notata fuit ab eodem Livio lib. xxvii. quando in Romanorum gratiam, & Societatem a Q. Fulvio Consule fuisse receptos scribitur. Silius Italicus libro xi. versu xvii. & sequentibus, quum memoratos priori loco Italiæ populos, pari motos caussa, ad Hannibalem defecisse narrasset, postremo Calabriæ, & Sallentinorum oram Jonio ablutam mare indicans, inquit:

> *Lætas res Libyæ & fortunam* Errore *sequuta*
> *Juravit* pavitans *Tyrio sua prælia Marti*.

Quantum inter *crimen* & *errorem* intersit, facile quisque noscit. Cn. Plancus scribens ad M. Tullium Ciceronem libro x. Epistolarum familiarum numero xxv. inter *errorem & culpam*, jure discrimen constituit: atque illum ad factorum excusandum pravitatem, ac scelus propulsandum prodesse plurimum, sapienter indicat. Ob id Publ. Ovidius *erroris* nomine sæpenumero peccatum suum, quo Augustum Cæsarem gravissime offendit, imminuere studet, ubi de illo incidit sermo. Libro iii. Tristium Elegia 1. ad Augustum vers. 51.

> *In quo pœnarum, quas se meruisse fatetur,*
> *Non facinus caussam, sed suus* error *habet*.

Et ejusdem libri Elegia v. vers. 49.

> *Inscia quod crimen viderunt lumina, plector*
> *Peccatumque oculos est habuisse meum*.
> *Non equidem totam possum defendere culpam,*
> *Sed partem nostri criminis* error *habet*:

Abest itaque quam longissime, ut qui post Cannense excidium *necessitate, & errore* ducti ad Hannibalem defecerunt, memoranda seculis omnibus pœna digni censeri debeant: In iis autem longe graviori, quin etiam turpissima plecti debere Bruttios, qui nec primi ad Pœnos sunt transgressi, nec talem, qualem Campani, aliique ostenderunt nefariis factis adversus Romanos animum. Neque illam subinde in errore præ se tulere pertinaciam, quæ miserationem non meretur, ac veniam.

XXII. Omnium sane primos ex Italiæ Populis, qui post cladem Cannensem a Romanis ad Pœnos desciverunt, alios omnino fuisse quam Bruttios, exploratum est. Liquet siquidem ex Livii, & Polybii historia, primum universa fere Apulia Hannibalem fuisse potitum. Ex Apulia a Samnitibus vocatum

tum, nulla mora interposita, in Samnium movisse, ut Hirpinos, Cossamque ultro sese dedentes acciperet. Partito deinde exercitu Magonem fratrem ad occupandas illarum regionum Urbes; quæ deficiebant, misisse. Ipsum autem ad Capuam, quo ab legatis arcessitus fuerat, perrexisse. Post hæc Magonem e Samnio evocatum, Carthaginem ad insignem, ac memorandam victoriam nunciandam legatum fuisse. Ante tamen per Bruttios transisse, ut civitates desciscentes reciperet. Omnia indicatis Romanæ historiæ locis comprobabimus, quo magis magisque Gellii inscitiam, ejusque iniquum in Bruttios commentum fiat clarius. Livius sub initium libri xxiii. *Hannibal post* Cannensem *pugnam*, *&* *castra capta*, *ac direpta confestim ex Apulia in Samnium moverat*, *accitus in Hirpinos a Statio*, *pollicente se Cossam traditurum*. *Cossanus erat Trebius nobilis inter suos*; *sed premebat eum Cossanorum factio*, *familiæ per gratiam Romanorum potentis*. *Post famam Cannensis pugnæ*, *vulgatumque sermonibus adventum Hannibalis*, *cum Cossani Urbe excessissent*, *sine certamine tradita urbe Peno*, *præsidiumque acceptum est*. *Ibi præda omni atque impedimentis relictis*, *exercitu partito*, *Magonem regionis ejus Urbes*, *aut deficientes ab Romanis accipere*, *aut detrectantes cogere ad defectionem jubet*: *Ipse per agrum Campanum mare inferum petit*, *oppugnaturus Neapolim*, *ut Urbem Maritimam haberet*. Hirpini Samnitum erant proles, Strabone teste in Geographiæ libro vi. Samnitibus autem latum per eas regiones fuisse imperium, latet neminem. Jam tum, dum hæc agebantur, Campani rebus novis studere cœperant: proinde vel *omnium primi*, aut certe, *cum primis* fuere, qui ab Romanorum societate descivebunt. Livius etenim eodem libro de militibus Prænestinis Romanorum subsidio in Apuliam contendentibus scribit: *Profecti a Casilino avertit eos retro Casilinum nuntius* Cannensis *pugnæ*. *Ibi quum dies aliquot suspecti Campanis*, *timentesque cavendis*, *ac struendis invicem insidiis*, *transduxissent*, *jamque de Capuæ defectione agi*, *accipique Hannibalem*, *satis pro certo haberent*, *interfectis nocte oppidanis*, *partem Urbis*, *quæ cis Vulturnum est*, (*eo enim dividitur amni*) *occupavere*. Neque id mirum. Jampridem siquidem, quum ad Trasimenum infeliciter a Romanis pugnatum est, *Campani equites multis illecti donis*, *promissisque Hannibalis*, *ad conciliandos popularium animos dimissi fuerant*. Iidemque Pœno nuntiarunt. *Si in Campaniam exercitum admovisset*, *Capuæ potiundæ copiam facere*: teste Livio libro xxii. Rem ipsam remotis ambagibus aperit L. Furius Purpurio apud eumdem Livium libro xxxiv. *An inquit*, *Campanorum pœnæ* (*nec ipsi quidem queri possunt*) *nos pœniteat? Hi homines*, *quum pro eis bellum adversus Samnites per annos prope LXX. cum magnis nostris cladibus gessissemus*, *ipsos fœdere primum*, *deinde connubio*, *atque inde cognationibus*, *postremo civitate conjunximus*. *Tempore nostro adverso* PRIMI OMNIUM ITALIÆ POPULORUM, PRÆSIDIO NOSTRO FOEDE INTERFECTO, AD HANNIBALEM DEFECERUNT. *Deinde indignati se obsideri a nobis*, *Hannibalem ad oppugnandam Romam miserunt*. L. Furii Purpurionis testimonium in hac illustranda historia, ac dirimenda quæstione fidem longe

gra-

graviſſimum ſibi vindicat: quippe qui ipſo ſecundo bello Punico Tribunus Militum ſub Claudio Marcello meruit, multis deinde geſtis magiſtratibus, anno demum ab Urbe condita DLVIII. Conſul fuit cum M. Claudio Marcello. Purpurioni, ac Livio probe concinit Polybius, qui Africani minoris præceptor exſtitit, vicinuſque eidem Punico bello. Nec aliter ſentit Silius Italicus Neroni Cæſari æqualis ætate, qui deſcriptum ex Liviana hiſtoria priorem locum ob oculos habens, ac pene commentans, libro xi. verſ. 1. & ſequentibus hæc habet:

Nunc age, quas clades inſignis Japyge campo
Verterit ad Libyam populos, Sarranaque caſtra,
Expediam: Stat nulla diu mortalibus uſquam
Fortuna titubante fides: adjungere dextras
Certavere palam rumpenti fœdera Pœno.
Heu nimium faciles læſis diffidere rebus!
Sævior ante alios iras ſervaſſe repoſtas,
Atque odium renovare ferox in tempore Samnis;
Mox levis, & ſero preſſurus facta pudore
Bruttius; ambiguis fallax mox Appulus armis.
Tum Gens Hirpini vana, indociliſque quietem,
Et rupiſſe indigna fidem: Ceu dira per omnes
Manarent populos fœdi contagia morbi.
Jamque Atella ſuas, jamque & Calatia abegit,
Fas ſuperante metu, Pœnorum in caſtra cohortes.
Inde Phalanteo levitas animoſa Tarento
Auſonium laxare jugum: patefecit amicas
Alta Croton portas, Afriſque ad barbara juſſa
Theſpidum docuit ſubmittere colla nepotes.
Idem etiam Locros habuit furor: Ora vadoſi
Littoris Argivos major qua Græcia muros
Servat, & Ionio luitur curvata profundo,
Lætas res Libyæ, & fortunam errore ſequuta,
Juravit pavitans Tyrio ſua prælia Marti.

Non ſtatim tamen a Samnitum defectione Hannibali ſeſe adjunxiſſe Bruttios, ſed aliquo interjecto tempore, paullo poſt oſtendemus. *Mox* enim eo ſenſu adhibuit Silius, quo uſus eſt Suetonius ejuſdem fere ætatis ſcriptor in Otthone capite x. *Interfuit* (inquit) *huic bello Pater meus. Mox crebro referre ſolebat....* Illud etiam hic animadvertimus in antiquo ejuſdem Poetæ MS. codice, quem Neapoli nobiſcum communicavit Vir clariſſimus Michael Amatus doctrina, & eruditione præſtans, non Gens *Hirpini*, ſed Gens *Harpini* legi in xi. verſu. Quæ ſane germana libri lectio utriſque noſtrum viſa eſt: nec dubito, quin alii quoque facile ſint conſenſuri. Harpi ſiquidem pervetuſta & illuſtris *Dauniæ* Urbs fuit, a Diomede condita, alias *Argyripa* ſcriptoribus dicta: de qua Virgilius libro II. Æneidum verſu 245.

Ille Urbem Argyripam patriæ cognomine Gentis
Condebat. —— ——

Apulos, quibus finitimi sunt *Daunj*, proxime memoraverat Silius; *Samnites* vero, ad quos pertinebant *Hirpini*, ante *Apulos*. Argyripanorum ad Hannibalem defectio potissime narratur a Polybio. Non parvi praeterea illa tempestate Arpos in Daunia fuisse momenti, liquet ex oratione L. Valerii pro lege Oppia apud Livium libro quarto decadis quartae: ubi scribit: *Hannibal in Italia erat victor ad Cannas. Jam Tarentum, jam Arpos, jam Capuam habebat.*

XXIII. At vero quemadmodum purum putumque figmentum est, omnium primos ex Italiae populis ad Hannibalem descivisse Bruttios, ita plane apertum, ac testatissimum, ipsos nec uno tempore, neque omnes ad Poenorum partes accessisse. Quin eodem adverso tempore, quando infestis furentium hostium agminibus, duroque bello premebantur, ea Bruttii edidere erga Romanos integrae fidei, & voluntatis exempla, quae de aliis Italiae populis ipso affecti malorum genere plane non legimus. Quoniam vero Bruttii partim errore, partim vi, Poenorum subierunt imperium, meliorem adepti mentem, ac novendarum rerum occasionem nacti, mature malefacta mutarunt. Ob id tamen adversis contriti praeliis, donec Hannibal in Italia mansit, assidue inter extrema pericula sunt versati. Post pugnam Cannensem, quum adversus Romanos Punicum magis magisque saeviret bellum, Q. Fabio Maximo Verrucoso quartum, & M.Claudio Marcello tertium Coss.duodecim in Bruttiis Populi sese adjunxerunt Hannibali, ut ex Livio libro xxiii. & Julio Obsequente libro de Prodigiis capite xxxv. licet addiscere. Infessa siquidem jam inde fuerat a Poenis Bruttiorum regio, eorumque duces praecipui inibi rem suam curantes, Himilco, Anno, & Hamilcar eodem libro memorantur a Livio. Quinam omnes illi Populi exstiterint, historici minime narrant.Promiscue nihilominus interBruttiorum oppida fuere Urbes Graeci nominis, jampridem a Bruttiis ipsis subactę, quae aliis vivebant ritibus, moribus, legibus, aliaque utebantur lingua: ut constat ex Livio libro sequenti. Eutropius in *Epitome Historiae Romanae* libro III. ita rem narrat, ut Bruttiorum caussae, non uno nomine, novum praesidium adiiciat: *Anno quarto* (inquit) *postquam in Italiam Hannibal venit,M. Claudius Marcellus Consul apud Nolam contra Hannibalem bene pugnavit. Hannibal multas civitates Romanorum per Apuliam, Calabriam, & Bruttios occupavit.* Illud etiam certum, multas tunc in Bruttiis fuisse civitates, quae singularem erga Populum Romanum fidem ostenderunt, & in amicitia Romanorum permansere, quamvis *Carthaginenses*, ut scribit Livius libro xxiii. *Regionem obtinerent.*

XXIV. In his memorandi prae ceteris sunt *Petellini*: qui quum ea de caussa a Poenis perinde atque a *Bruttiis ceteris,ob separata ab se consilia* oppugnarentur, *nec resistere malis* possent, *Legatos*, inquit Livius citato libro, *Romam ad praesidium petendum miserunt. Quorum preces, lacrimaeque (in questus enim flebiles, cum sibimet ipsis consulere jussi sunt, sese in vestibulo Curiae profuderunt) ingentem misericordiam Patribus ac populo moverunt. Consultique iterum a M.Pomponio Praetore patres, circumspectis omnibus imperii viribus, fateri coacti, nihil jam longinquis Sociis in se praesidii*

dii esse. Redire domum, fideque ad ultimum expleta, consulere sibimet ipsis in præsenti fortuna jusserunt. Hæc postquam nuntiata legatio Petellinis est, tantus repente moeror, pavorque Senatum eorum cœpit, ut pars profugiendi, qua quisque posset, ac deserendæ Urbis auctores essent: pars, quando deserti a veteribus Sociis essent, adjungendi se ceteris Bruttiis, ac per eos dedendi Hannibali. Vicit tamen ea pars, quæ nihil raptim, ac temere agendum: consulendumque de integro censuit. Relaxata postero die per minorem trepidationem re, censuerunt optimates, ut convectis omnibus ex agris, Urbem ac muros firmarent. Non modo omnibus numeris & partibus, verum etiam longe, multumque supra debitum erga Romanos expleta fide, tandem, eodem teste Livio: *Petellia in Bruttiis, aliquot post mensibus, quam cœpta oppugnari erat, ab Hamilcone, Præfecto Hannibalis, expugnata est, multorumque sanguine ac vulneribus ea Pœnis victoria stetit. Nec ulla magis vis obsessos, quam fames expugnavit. Absumtis enim frugum alimentis carnisque omnis generis quadrupedum, Sutrinæ postremo coriis, herbisque, & radicibus, corticibus teneris, frictisque rubis vixere: nec antequam vires ad standum in muris, ferendaque arma deerant, expugnati sunt.* Neque unum, aut alterum, sed undecim omnino menses hostes consumpsere, ut urbe obsessa potirentur. *Petilia* (inquit Frontinus lib:iv. Strategematum cap. v. num.8.) *a Pœnis obsessa parentes, & liberos propter inopiam ejecerunt: ipsi coriis madefactis, & igne siccatis, foliisque arborum, omni genere animalium vitam trahentes undecim menses obsidionem tolerarunt.* Et Athæneus in lib.xii. Dipnosophistarum . . . . . Πετελῖνοι δὲ τηρήσαντες τὴν πρὸς Ῥωμαίους πίστιν τῆς τοσοῦτον καρτερίας ἦλθον πολιορκούμεναι ὑπ᾽ Ἀννίβα, ὥστε μετὰ τὰ πάντα μὲν τὰ κατὰ τὴν πόλιν δένδρων τοὺς φλοιοὺς, καὶ τοὺς ἁπαλοὺς πτόρθους ἀναλῶται. Tantum ego facinus memorans, non alia, quam quæ jampridem Valerius Maximus in libro vi. cap. vi. numero secundo, inter externa prodidit, referam. Petellinis nempe, *quibus propter recentem cladem Cannensem succurri non potuit, permissum esse, uti facerent, quod utilissimum incolumitati ipsorum videretur. Liberum ergo erat Carthaginensium gratiam amplecti. Illi tamen feminis, omnique ætate imbelli urbe ejecta, qua diutius armati famem traherent, pertinacissimi in muris perstiterunt. Expiravitque prius eorum tota Civitas, quam ulla ex parte Romanæ Societatis respectum deponeret. Itaque Hannibali non Petelliam, sed fidei Petellinæ sepulcrum capere contigit.* Ob hanc singularem in Romanos fidem Scriptores laudibus eximiis Petellinos ornant. Eodem nomine Petelliam effert & Silius Italicus libro xii. versu 431., ubi eam alteram Saguntum appellat, incendia quoque ab hoste crudeli passam memorans.

> *Fumabat versis incensa Petilia tectis,*
> *Infelix fidei, miseræque secunda Sagunto.*

XXV. *Recepta Petellia*, inquit Livius eodem libro xxiii., *Pœnus ad Consentiam copias traduxit: quam minus pertinaciter defensam intra paucos dies in deditionem accepit.* Rhegium Bruttiorum item Urbs longe clarissima, portus opportunitate, populi frequentia, & mœnibus valida,

magna hoſtium contentione, ac primo quoque tempore tentata eſt. *Dies aliquot* in eo molimine *nequicquam abſumtos*, narrat Livius libro xxiv. Quapropter in ſuſcepto propoſito magis magiſque confirmati, *& in fide erga Romanos, & poteſtatis ſuæ uſque ad ultimum manſerunt*, eodem teſte Livio libro xxiii. Interea hoſtium vim Locrenſes veriti, nihil intentatum reliquerunt, quo affectam in Romanos voluntatem, conſtantemque animum oſtenderent. Ubi propius periculum novere, ſtudio conatuque majori in id incubuerunt. Bellum proinde adverſus Pœnos cogitantes, & propugnationem, certatim *frumentum, lignaque, & cetera neceſſaria uſibus ex agris in urbem rapere, etiam ne quid relictum prædæ hoſtibus eſſet: & in dies major omnibus portis multitudo effundi. Poſtremo ii modo relicti in Urbe erant, qui reficere muros ac portas, telaque in propugnacula congerere cogebantur*. At vero, dum præclaro inſiſtunt operi, *in permixtam omnium ætatum ordinumque multitudinem, & vagantem in agris magna ex parte inermem Hamilcar Poenus Equites emiſit*, excluſitque ab Urbe fuga diſſipatos. Eadem civibus ſpoliata, & robore, quum interim hoſtis inſtaret, & qui pauci intra mœnia relicti fuerant, ad deditionem compellerentur, ut extremo periculo populum, qui in hoſtium poteſtate erat, eximerent, contra votum duriſſimæ neceſſitati ceſſere. Neque in tanto miſeræ Civitatis caſu viſa erga Romanos imminui fides eſt. Enimvero antequam urbs dederetur, L. Attilium, Romanoſque, qui cum eo erant, milites, clam in portum deductos, Rhegium devehi curarunt, pacta etiam conditione, *ut fœdus extemplo æquis legibus fieret: Cujus rei*, inquit Livius libro ſequenti, *prope non ſervata fides eſt, quum Pœnus dolo demiſſum Romanum incuſaret: Locrenſes profugiſſe ipſum cauſſarentur...... Locrenſibus nihilominus juſſu Hannibalis data pax, ut liberis ſuis legibus viverent. Urbs pariter & portus in poteſtate Locrenſium eſſet. Societas eo jure ſtaret, ut Pœnus Locrenſem, Locrenſiſque Pœnum pace, & bello juvaret*. Si poſteriori hoc Livii Teſtimonio caruiſſemus, ex priori hujus hiſtoriæ oſcitanter, minuſque fide mandata literis narratione, immerita Locrenſes premerentur invidia. De ipſis enim libro xxiii., prodidit: *Et Locrenſes deſcivere ad Bruttios Pœnoſque, prodita multitudine a principibus*. Quæ quam probe hìc enarratis, ac ſinceræ veritati congruant, facile quiſquam videt. Niſi aliam Urbem germana codicum indicet lectio, graviori longe errore laborat Livius, memorans paullo poſt in eodem libro, quo tempore Ap. Claudius Meſſana Locros trajecit, ſpecie circumeundæ Provinciæ, ut Bomilcarem cum ſupplemento militum, & commeatu Carthagine ad Annonem in Bruttios profectum, incautum opprimeret, *Locrenſes Romanis portas clauſiſſe*. Hoc enim tantum a vero abeſt, quantum ipſemet Scriptor nobiliſſimus diffidet ab iis, quæ narrat ſub initium libri ſequentis de Locrenſibus, ad id uſque tempus Romanorum Societati conjunctis, Pœnoque adverſantibus. Sed eumdem Livianæ hiſtoriæ locum rurſus expenſuri ſumus numero XXVII. Illud etiam hìc notandum: quum de Locrorum deditione, novaque ſocietate cum Carthaginenſibus ineunda ageretur, nullam inter Cives diſſenſionem recenſeri a Li-

a Livio, quin ipse ita rem narrat, ut sine dissidio atque tumultu transacta credi queat. Fuisse nihilominus vehementem inter illos discordiam primoresque principes, audacter a Romanis stantes, naviter obstitisse tradendæ Urbis proposito, atque ob id extorres actos, conjicere licet ex libro xxix. ubi idem Livius *Locrensium principes* memorat, *qui exulabant Rhegii, pulsi ab adversa factione, quæ Hannibali Locros tradiderat*. Si fides itaque huic asserto habeatur, videtur, non multitudinem a Principibus Civitatis fuisse proditam, sed contra.

XXVI. Designatis conditionibus ad deditionem exceptos Locros ægro ferentes animo, qui Hannibali studebant, Bruttii, *conscriptis armatisque juventutis suæ quindecim millibus*, ut scribit Livius xxiv. Crotonem Græcam Urbem circumsident: *opulentam quondam* (eodem teste libro xxiii.) *armis virisque: tum jam adeo multis, magnisque cladibus afflictam, ut omnis ætatis minus viginti millia Civium superessent. Itaque Urbe defensoribus vacua facile potiti sunt hostes. Arx tantum retenta, in quam inter tumultum captæ Urbis e media cæde quidam effugere*. Arcem ipsam *Optimates tenebant, circumsedente cum Bruttiis eos etiam plebe sua* ex Livio libro xxiv. Neque id mirum: Ut enim ibidem narrat idem historicus: *Crotone nec consilium unum inter populares, nec voluntas erat. Unus præterea velut morbus invaserat* OMNES ITALIÆ CIVITATES, *ut Plebs ab Optimatibus dissentiret: Senatus Romanis faveret, Plebs ad Pœnos res traheret*. Diu frustra oppugnando obsessorum constantia tentata est. Postremo quum arx inexpugnabilis suis viribus hosti videretur, Anno certis conditionibus Optimates compellere conatur, *ut Coloniam Bruttiorum eò deduci, antiquamque frequentiam eorum recipere vastatam, ac desertam bellis Urbem, paterentur*. Sed quum sua Dux ipse frustratus esset opera, Locrenses subinde legati permissu Annonis arcem intrant, persuadentque, *ut traduci se in Locros paterentur, nec ultima experiri vellent. Jam hoc, ut sibi liceret, impetraverant, & ab Hannibale, missis tunc legatis. Ita Crotone excessum est; Deductique Crotoniatæ ad mare naves conscendunt: Locros omnis multitudo abeunt*. Quæ Crotoni & Sybari finitima erant oppida, in Romanorum item fide mansisse, conjicere licet ex eodem Livio libro xxvi. Qui, quum vix quinque Romanis ipsis per id temporis fuisse naves narrasset, quibus extremæ Italiæ lustrarent littora, & commeatum ex Sicilia in arcem Tarentinam inferrent, D. Quintius *a Sociis Rheginis & Velia, & Pesto debitas ex fœdere exigendo classem viginti navium* effecisse prodit: *quas pro illarum magnitudine egregie instructas, & armatas circa Crotonem, Sybarimque supplevisse remigio*.

XXVII. Qui Livium de Bruttiis ad Hannibalem desciscentibus libro secundo & vigesimo scribentem legerit, tum illa, quæ de ipsorum Urbibus porro addit, mature expendet, facile judicabit, eum parum diligenter illustris populi, Punico sæviente bello, res narrasse; præcipuaque expositione indigere, ut dicta sibi invicem constent, tum etiam temporum rationi, atque historicæ veritati congruant. Itaque Henricus Glareanus in notis Livianis pag. 122. locum ex libro xxii. nuperrime indicato expen-

expendens, quo narrata clade Cannensi, cum alios Italiæ populos, tum etiam *præter Petillinos, Bruttios omnes* ad Pœnos defecisse proditur: *Non subito* (inquit) *defecere omnes, quos hìc enumerat, Populi, sed quidam statim, quidam post annum, ut Croton, & Locri; Tarentum vero, Metapontus, & Thurium quarto post anno, Ap. Claudio Pulchro, & Q. Flavio Flacco consulibus: nec omnes Bruttii defecere:* Hac in parte non solum fidem, verum etiam diligentiam Glareanus in Livio desiderat: tum autem *temere hæc mixta esse* conqueritur. Multo magis incogitantiæ Livius est redarguendus, si ex Sigonii sententia, vera loci lectio est: *Samnites præter Pentros, Bruttii omnes*, Petellinis prorsus exclusis. Sigonius ipse, quamvis Livio addictissimus, ejus vitium usquequaque dissimulare non audet. Viam proinde, ac rationem excogitat, qua objectas difficultates, & ambages benigna dictorum explicatione depellat. Scribit ergo in Scholiis ad librum xxv. capite primo: *Illo anno* (nempe ad Urbe condita DXXXV. ut ipse enumerat) *omnium Bruttiorum Populorum, quos hoc loco duodecim fuisse ait, defectionem factam esse accipere debemus; ita ut ter de hac re loquutus sit:* Primum *brevissime: post aliquanto latius, idque non suo anno, sed anno* DXXXIV. *ad Cannensis cladis damna ingentia demonstranda, qua consternati tot populi defecerint: postremo latissime anno suo DXXXV. Quamquam ibi nihil de Petellia, & Consentia dixit, de quibus obiter antea dixerat. Hæc mihi pluribus verbis exponenda fuerunt, ut quoquo modo possem, Livium a Glareani obtrectatione defenderem.* Ita quidem Vir clarissimus. Ea tamen tanti non sunt, qui Livium omni prorsus culpæ eximant. Enimvero dignam peculiari laude Rheginorum fidem erga Romanos ab se alibi commendatam oblitus idem historicus, lib. XXIII. *Petelliam* quo tempore ab hostibus oppugnabatur, unam in Romanorum fide mansisse narrat: Quum tamen & *Consentia* tum Romanis studeret, eademque post Petelliæ expugnationem *intra paucos dies, quum minus pertinaciter se defendisset,* Carthaginensibus dedita est, eodem teste Livio. Noxiæ item historicæ rei oblivionis arguitur Livius, scribens in ipso libro: *Ap. Claudius per simulationem provinciæ circumeundæ Messanam raptim exercitu ducto, æstu secundo Locros trajecit. Jam inde Bomilcar ad Annonem in Bruttios profectus erat, & Locrenses Romanis portas clauserunt.* Ex libro enim sequenti luce meridiana clarius constat, vel *post reditum Annonis in Bruttios e Campania, tentatumque Rhegium*, constanter Locros Romanis hæsisse; eorumque præsidium militum intra Urbem, quo validius Pœnis obsisterent, habuisse. Ob id merito Livius a Glareano reprehenditur in notis ad librum IV. decadis tertiæ. Latius autem, quod ad Bruttios attinet, ejus vitium fusum detegens: *Eadem* (addit) *de Crotoniatibus oblivio. Quam Urbem expugnatam a* Bruttiorum *exercitu ait* (libro tertio) *hìc* (libro quarto) *rursus oppugnari ab eisdem. Non est mihi dubium, in tanto rerum gestarum acervo Livium memoria lapsum. Nam quod quidam hunc locum excusant, obiter priore libro innuisse, hìc vero rem ipsam diffusè scripsisse, ut acta sit, mihi non probatur:* Et Sigonius, qui Livium tueri studet, ejus verbis libro xxiii. expressis deceptus, ubi de Urbium Bruttiorum oppugna-

gnatione, ac deditione agit, aperte fallitur. In Scholiis siquidem ad librum xxv. cap. I. de ordine, quo ille ab hostibus bello sunt petitæ, vel acceptæ, hæc habet: *Petilia in Bruttiis a Pœnis capitur: post Consentia: tum Croton Urbs Græca a Bruttiis occupata: postremo Locrenses descivere ad Bruttios, Pœnosque*. Et tamen ex eodem Livio libro sequenti perspicue liquet, post subactas Peteliam atque Consentiam, primum a Carthaginensibus frustra tentatum fuisse Rhegium, tum Locros ad deditionem compulsos, deinde Crotoni bellum inlatum. Hæc autem quum ita se habeant, longe gravi momento apud criticos, atque historicæ rei peritos eorum fides laborat, quæ idem Livius citato libro xxiii. prodidit, narrata defectione Capuæ. *Dum hæc* (inquit) *Romæ atque in Italia geruntur, nuntius victoriæ ad Cannas Carthaginem venerat Mago, Amilcaris filius, non ex ipsa acie a fratre missus, sed retentus aliquot dies in recipiendis Civitatibus Bruttiorum, quæ deficiebant*. Fatale Romanis apud Cannas prælium M. Terentio Varone, & L. Æmilio Paullo II. consulibus mense Augusto commissum est. Duodecim vero Bruttiorum Populi Q. Fabio Maximo Verrucoso IV. & M. Claudio Marcello III. Coss. ad Pœnos defecisse, produnt Livius libro xxv. & Julius Obsequens in libro de Prodigiis capite xxxv. Tertio itaque post anno seculis omnibus memorandam victoriam Carthaginensi Senatui Hannibalem nuntiasse credibile non est. Quæ quum ita sint, quemadmodum omni major laude aliis nominibus jure habetur Scriptor tantus, ita narratarum rerum curam exactiorem, atque constantiam quandoque desiderari patitur. Ob id tamquam *verbosum, & negligentem in historia* a Cajo Cesare ipsum notatum fuisse, ex Suetonio in ejus vita c. xxxiv. censent viri critici. Neque injuria Erasmus in Ciceroniano pag. 109. scripsit *T. Livius non raro secum ipse dissidet in rerum gestarum narratione: tantum abest, ut numquam aberret a vero*. Horum tamen judicium ita æquo lectori propono, ut nihil penitus celeberrimo historico detractum cupiam: Cui tantum semper tributum volo, quantum ipse jure meretur, & veritas exigit.

XXVIII. Ex duodecim Populis, quos in Bruttiis Maximo Verrucoso, & Claudio Marcello Consulibus ad Pœnos accessisse diximus, illorum Societatem aversati, & imperium, anno sequenti, ut constat ex Livio libro xxv. *Consentini, & Thurini in fidem Populi Romani redierunt: & plures*, eodem testante, *rediissent, nisi L. Pomponius Vejentanus Præfectus Socium prosperis aliquot populationibus in agro Bruttio, justi Ducis speciem nactus, tumultuatio exercitu coacto, cum Amnone conflixisset. Magna ibi vis hominum, sed inconditæ turbæ agrestium, servorumque cæsa, aut capta est. Minimumque jacturæ fuit, quod Præfectus inter ceteros est captus, & tum temerariæ pugnæ auctor, & ante publicanus omnibus malis artibus, & Reipublicæ, & Societatibus infidus, damnosusque*. Hoc in loco mendum esse suspicatur Sigonius in Scholiis ad librum xxv. cap. xv. ac pro *Turini*, *Terinei* legendum contendit. Nam Strabo Geographiæ libro VI. & Plinius historiarum naturalium libro III. capite V. Consentiæ Terinam adnectunt. Ea vicina mari Urbs fuit, ut liquit ex Lycophrone in Cassandra. Cujus locum perperam accipiens Stephanus Byzantinus

tinus in Ethnicis, ex oppido maritimo *Insulam* finxit, quem errorem merito reprehendit L. Holstenius in notis, & castigationibus ad illius opus verbo ΤΕΡΙΝΑ. Hinc *Terinæus sinus* Plinio citato loco, nunc *Golfo di S. Eufemia*. Thurii vero ad oram sinus Tarentini posita urbs erat ad ostia illustrium fluviorum Crathis, & Sybaris. Duæ itaque longe inter se diversæ Civitates temere in Livio non confundendæ, ne satis in Bruttiis perturbata secundi belli Punici historia densioribus tenebris, & ambagibus obducatur. Terina rursus ab Hannibale subinde capta est: quumque se illam retinere, ac tueri posse Dux barbarus desperaret, improbo sævitiæ exemplo evertit, teste Strabone loco citato. Quod alterum ejusdem Urbis erga Romanos constantis voluntatis, & fidei eximium argumentum est. Lubet hic Gabrielis Altilii Polycastrensis Episcopi, doctrina atque poetica facultate clari, Epigramma describere, quo ejusdem Urbis ruinam in eximium elogium merito vertit.

Quos spectas lapidum tumulos, & grandia saxa,
Vrbs Terina fuit, mole superba, & Avis.
Dum Romæ studet, ac socialia jura tuetur,
Dat fidei pœnas subruta ab Hannibale.
Cur stupidus mœres lugens fera fata viator?
Clarius e cineri nunc capit illa decus.

Successus expeditionis, tanto rerum molimine ab Hannibale tentatæ in Bruttiis, magis magisque, quod pro Bruttiis ipsis assertum est, ac propugnamus, illustrat. Si omnes indiscriminatim Bruttii Pœno favissent, nullo negotio tota illico regione Carthaginenses potiti fuissent. Longe tamen aliter se rem habuisse, & Livius, & alii memorant. Quin imo, si Latini, Græcique Scriptores antiqui de altero bello Punico agentes expendantur, facile comperietur, Hannibalem post tot labores exanthlatos, & dura certamina, non adeo magnum terrarum tractum in Bruttiis occupasse: in eaque regionis parte, quæ ad Orientem versa est, Petiliæque, Locrorum, & Crotonis agros complectitur, potissime consedisse, & quod maxime notandum, numquam Bruttiorum Vrbes meridionalis, vel occidentalis littoris ipsi paruere. Quæ utpote viciniores Africæ ad instituendum, retinendumque cum patria gente commercium longe multumque opportuniores fuissent: pluribusque nominibus Carthaginensium res juvassent. Spe proinde sua frustratus Dux barbarus, ex illa demum ora solvit, quando ex Italia in Africam rediit: maritimum iter tenere coactus longum, minus sibi compertum, & incommodum, ut ex Valerio Maximo libro ix. capite viii. §. *Externa*, numero 1. licet addiscere.

XXIX. Interea vero, Punico in extrema Italia fervente bello, miserrima, si qua alias, exstitit Bruttiorum condito, qui, quum hostem potentissimum acerrimeque instantem paterentur, eidem, nonnisi cogente necessitate, ac vi inlata, cesserunt. Subactas autem ab Pœnis urbes recuperaturi Romani, quibus Livio teste lib. xxiv. nusquam in Bruttiis deerat studiosa factio, adversa belli mole hostes vexabant: assiduisque utriusque partis conflictibus grave oppidis detrimentum ac-

accedebat, populisque pernicies. Quod innuit Strabo Geographiæ libro iv. narrans, Bruttios ab Hannibale, atque Romanis attritos fuisse: Βρεττίοις δὲ ἐπέτριψαν Ἀννίβας τέ καὶ Ῥωμαῖοι. Valerius item Maximus lib vii. cap. vi. numero 4. *Alterum Italiæ latus*, quod ad Bruttios pertinebat, *Hannibalem lacerasse* memorat. Quod certe fieri non poterat, si omnes ad Pœnos defecissent, eisque ad extremum studuissent mordicus. In tanta temporum iniquitate, & rerum angustia aliquod etiam præcipui adjumenti Romani ceperunt ex Bruttiis. Enim vero quamvis ipsis, quum ab gravissima accepta clade relevarentur, aliunde suppeterent militares copiæ, quas hosti objicerent, negari tamen nequit, non minimam subsidiariæ opis partem in ipsis Bruttiis ex incondita hominum agrestium, atque servorum multitudine *tumultuario* collectam exstitisse: quod aperte citato nuper loco innuit Livius. Illud etiam notandum: ex eo Bruttiorum numero, quos Pœni sub suis vexillis habebant, frequentes ad Romanos transisse, ipsorumque adjunctos copiis, mox strenuissime pro Romano Populo contra Hannibalem decertasse. Quorum virtutem laude præcipua non fraudat Livius libro xxvii., ubi hæc narrat: *Additi erant Bruttiorum indidem perfugæ, & audaciæ, & ad audendum omnia necessitatibus pares. Hanc manum ad Bruttium primum agrum depopulandum duci jussit, inde ad Cauloniam Urbem oppugnandam. Imperata non impigre solum, sed etiam avide exsequuti, direptis fugatisque cultoribus agri, summa vi Urbem oppugnabant*. Depopulationes hic, libro xxv. & alibi passim in hujus belli historia a Livio memoratæ, ad corruptæ militaris disciplinæ morem referendæ sunt: quo non probo jure belli, sed Latronum ritu a Pœnis, ac Bruttiis, perinde ac Romanis res gerebatur. Id merito reprehendit, ac queritur ipsemet Livius libro undetricesimo: nam magis magisque aliorum in alios irritabant animos, extremamque vastitatem afferebat hostium campis. Qui, quum ali intra suas quique Regiones non possent, alibi necessaria humanæ vitæ alimenta, atque animalium pabula quærere cogebantur: ira semper incensi majori, ac turpioribus fœdati exemplis. Ferenda tamen levius injuria, & scelus fuisset, si in hostium dumtaxat agris, & non in Sociorum quoque prædiis id actum esset. Dummodo enim hosti cibum, & pabula adimerent, in amicorum, an in adversantium regionibus rem auderent, nihil habebant pensi. Neque hoc vitium gregales dumtaxat milites, sed duces etiam præstantissimos occupasse legimus. Consentinos jam tum in Romanorum amicitiam, & societatem rediisse vidimus: & tamen libro xxxviii. narrat Livius *In Consentinum Agrum Consules exercitum duxerunt* (L. Vetutius nimirum, & Q. Cæcilius) *passimque depopulati, quum agmen jam grave præda esset, in saltu angusto a Bruttiis jaculatoribus disturbati sunt, itaut non præda tantum, sed armati quoque in periculo fuerint. Major tamen tumultus, quam pugna fuit: & præmissa præda, incolumes legiones in loca tuta evaserunt*. Annonæ in Bruttiis difficultatem prudenter expendit Livius eodem libro. Enim vero suum alendi exercitum *nonnisi ex Bruttio agro* spes erat Hannibali, qui nec totus colebatur; nec si totus fuisset cultus, par tanto alendo copiarum nu-

numero habebatur. Quare, & fame subinde Pœnos in Bruttiis *super modum* laborasse, idem in citati libri fine narrat Historicus.

XXX. Metapontum, & Thurium munita Bruttiorum oppida, quo tempore L.Pomponius temere infeliciterque cum hoste conflixit, adhuc Romanis fideliter hærebant, Romanosque milites retinebant. Illorum tamen exacerbati injuriis par pari referre cogitarunt. Quum autem C.Servilius *satis validum* militare præsidium, quod Metaponti erat, Tarentum ab Hannibale obsessum, ac summopere laborans, traduxisset, *Metapontini*, ut scribit Livius libro xxv. *extemplo metu, quo tenebantur, liberati, ad Hannibalem defecere. Hoc idem eadem Ora maris & Thurini fecerunt. Movit eos non Tarentinorum magis defectio Metapontinorumque, quibus indidem ex Achaja oriundi, etiam cognatione juncti erant, quam ira in Romanos propter obsides nuper interfectos. Eorum amici, cognatique literas, ac nuntios ad Hanonem, Magonemque, qui in propinquo in Bruttiis erant, miserunt: si exercitum ad mœnia admovissent, se in potestatem eorum Vrbem tradituros. M.Atinius Thuriis cum modico præsidio præerat: quem facile elici ad certamen ineundum rebatur posse, non tam militum, quos perpaucos habebat, fiducia, quam Juventutis Thurinæ. Nam ex industria centuriaverat, armaveratque ad tales casus*. Ex composito res peracta est. *Conjurati conglobati, quum popularium agmen patentibus portis accepissent, ubi* Romanos *fusos ad urbem ferri viderunt, conclamant, instare Pœnum, permistosque hostes urbem invasuros, ni propere portas claudant. Ita exclusos Romanos præbuere hosti ad cædem. Atinius cum paucis receptus. Seditio inde paullisper tenuit. Quum alii urbem tuendam, inde alii cedendam fortunæ, & tradendam urbem victoribus censerent. Ceterum, ut plerumque, fortuna & consilia mala vicerunt. Atinio cum suis ad mare, ad naves deductos, magis quia ipse ob imperium in se mite, ac justum consultum volebant, quam respectu* Romanorum, *Carthaginenses in urbem recipiunt*. Aucti viribus Pœni, quæ a Romanis stabant, oppidis negotium augebant. Mago enim cum valido præsidio in Bruttiis præerat, atque ultro citroque adversæ factionis milites vim aliis inferebant, & detrimenta. Ita variante fortuna suspensa omnia utrimque erant, integra spe, metuque integro. Nec Hannibal, quamvis alibi præsens administraret bellum, ut in dies singulos in ea Italiæ parte opibus cresceret, quidquam calliditatis prætermittebat, & operæ. Quo tempore vehementiori studio, atque conatu Romani Capuam obsidebant, ipse teste Livio libro xxvi, *Ex Lucanis in Bruttium agrum, ad fretum vero, ac Rhegium eo cursu contendit, ut prope repentino adventu incautos oppresserit*. Nihil tamen tunc factum memorabile, virtute, ac fide facile superante conatus, & fraudes.

XXXI. Lectis, magnisque ad eam diem Hannibal fultus copiis, urbes, quæ Pœno studebant, tuebatur valide, durissimumque Romanis in ea regione negotium facessebat. Nota Ducis sævitia, atque calliditas facile Bruttios deterrere poterant, ne noxii quidpiam adversus ipsum pro Romanis molirentur; multo facilius impedire, ne deditæ sibi

ſibi Civitates in Populi Romani jus, ac poteſtatem redirent. Contra tamen accidit. Enimvero publicæ rei conditione diligentius explorata, Bruttii, Italorumque nomen inclytum & immortale in Romanis reveriti, de inſtauranda cum illis priſtina ſocietate mature conſtituerunt. Neque illuſtris Populi ſano conſilio præſens opera, & res defuit. Vibium ſiquidem & Pactium in ea regione genere, atque auctoritate longe præſtantes, ad Q. Fulvium Conſulem legatos miſerunt, qui deditionem iiſdem omnino æquis perinde ac honorificis conditionibus, quibus per id temporis Lucanis, Hirpinis, atque Volſcentibus reſtituta Societas erat, paciſcerentur. Benigne accepti, auditique Oratores, quod poſtulabant, impetrarunt, Livio teſte libro xxvii.: qui ignoratam ab Gellio, & aliis, qui cum Gellio perperam ſentiunt, hiſtoriam narrat his verbis: *Iiſdem ferme diebus ad Q. Fulvium Conſulem Hirpini, & Lucani & Volſcentes, traditis præſidiis Hannibalis, quæ in urbibus habebant, dediderunt ſeſe: clementerque a Conſule cum VERBORUM TANTUM caſtigatione ob ERRОREM PRÆTERITUM accepti. Et Bruttiis ſimilis ſpes veniæ facta eſt, quum ab iis Vibius & Pactius fratres longe nobiliſſimi Gentis ejus, eamdem, quæ data Lucanis erat, conditionem deditionis petentes veniſſent.* Bruttii Lucanis erant finitimi, quamobrem facile fuit aliorum alios duci exemplo. Quinto autem Fabio Maximo quintum, & Q. Fulvio Flacco quartum Conſulibus, *Idibus Martiis, quo die magiſtratum inierunt*, ita ab Senatu Italicarum Regionum eſſe partitum imperium, *ut C. Fabius ad Tarentum, Fulvius in Lucanis, & Bruttiis rem gereret*, paullo ante in eodem libro Livius memorat. Probe itaque loco, tempori, atque perſonis reparata a Bruttiis cum Romanis concordia congruit. Livius tamen alio prorſus loco, & tempore Lucanorum deditionem repetit. Poſt nominatos enim C. Cæcilium, & L. Veturium Conſules; *Inde* (ſcribit libro ſequenti) *in Lucanos profecti, ea ſine certamine tota gens in ditionem Populi Romani rediit*. Nihil hic de Bruttiis auctor graviſſimus. Julius nihilominus Obſequens in libro de Prodigiis capite XLI. poſteriori Livianæ hiſtoriæ loco priorem miſcet, quartumque demum in annum protracta hiſtoria errores cumulat; proditque Q. Veturio Philone, & Q. Cæcilio Metello Coſs. *Lucani in ditionem Populi Romani ſine certamine redierunt. Bruttiorum Urbes ſeſe Romanis dediderunt.* Perſpicua Livii ſententia alio profecto trahi nequit, nec Obſequens rectæ temporum rationi, ſolidæ hiſtoriæ, ipſique Livio cohæreret, ſi quæ de Lucanis & Bruttiis in Romanorum Societatem, & fidem a Q. Fulvio Conſule receptis ſcripta ſunt, in annum ab Urbe condita quingenteſimum quadrageſimum octavum referantur.

XXXII. Bruttiorum in fidem, ac ditionem Populi Romani reditus merito præcipuo ac laudi vertetur Genti, ſi non modo libera, qua id egerunt, voluntas, ſed temporum quoque cogitetur conditio. Quæ licet impeditiſſima, ob idque iiſdem Bruttiis iratus, & adhuc potens hoſtis extremam perniciem facile poſſet afferre, conſtantiſſime tamen in

ſuſcepto propoſito perſtiterunt. Neque tantum perſtitere, verum etiam luculentis exemplis ſuam erga Romanos fidem, utilemque operam, nec uno quidem argumenti genere, comprobarunt. Hæc omnia gravibus ex Romana hiſtoria petitis momentis ita monſtrabimus, ut jure quiſpiam inficiari nequeat. Vix Bruttii deditionis conditionem per legatos cum Romanis pepigerant, quum certis comperitur nuntiis: in utrorum q e mal m imminere Haſdrubalem, qui validis fultus copiis fratris vires aucturus, celeriter ſuperatis alpibus, Italiam feliciter eſt ingreſſus. Sed aliter, quam Pœni putabant, evenit. M. Livino ſiquidem Salinatore, & C. Claudio Nerone Coſſ. Dux idem cædes, atque incendia Italiæ ac Romano Populo minitans, cum florenti exercitu ad Metaurum deletus eſt: in eaque clade quinquaginta ſex hoſtium millia a Romanis cæſa narrantur ab Obſequente capite xl. capta quinque millia, & quadringenti. Civium autem Romanorum, qui captivi apud hoſtes detinebantur, quatuor millia recepta. Eo vulnere perculſus Hannibal periculum Bruttiis auxit, non ademit. Enimvero *amotis inde caſtris*, ut ſcribit Livius libro xxviii., *omnia auxilia, quæ diffuſa latius tueri non poterat, in extremum Italiæ angulum Bruttios, contrahit, & Metapontinos civitatem univerſam excitos ſedibus ſuis, & Lucanos, qui ſuæ ditionis erant, in Bruttium agrum traduxit*. Id ſpectans Silius libro xvi. verſu 1. cecinit;

> Bruttia *mærentem caſus, patriæque, ſuoſque*
> *Hannibalem accepit Tellus: hic agere ſeptus*
> *In tempus poſita ad renovandum bella coquebat.*

Hodieque in Bruttiis locus eſt, qui *Caſtra Hannibalis* appellantur. Quamvis autem non ſemper inibi eum conſediſſe, certum ſit, vero tamen eſt quam ſimillimum, ibi poſt deletum Haſdrubalem præcipuam fixiſſe ſedem, & caſtra vallaſſe. Quod indicare fortaſſe voluit Silius, Hannibalem *agere ſeptum* in Bruttiis memorans: indeque loco nomen factum, quem ſenior Plinius libro tertio hiſtoriarum naturalium cap. x. his verbis deſignat. *Terinæus Sinus peninſulam efficit, & in ea Portus, qui vocatur CASTRA HANNIBALIS, nuſquam anguſtiore Italia, xx. millium paſſuum latitudo eſt. Itaque Dionyſius major interciſam eo loco adiicere Siciliam voluit*. Lucas Holſtenius in notis ad Italiam antiquam Philippi Cluverii libro iv. pag. 1306. putat fuiſſe *ſub loco*, qui nunc *Rocella* dicitur: vel ad Oſtia Fluvioli, qui *Rio cupo*. Ibi enim anguſtus eſt Italiæ Iſthmus; atque hoc confirmat Tabula itineraria, quæ ab Lacinio promontorio ad Caſtra Hannibalis xxxvi. millia paſſuum numerat, conſentitque accolarum traditio.

XXXIII. Minus valide, negligenterque defenſa Capua *multorum Italiæ Populorum ab Hannibale animos averterat*: quos, quum neque omnes ſine virium imminutione (*quod minime tunc expediebat*) diviſis retinere præſidiis poſſet; *nec iis deductis ſpei liberam, vel obnoxiam timori Sociorum fidem relinqueret*, majore, ac turpiore malo neceſſitatem in ſcelus vertit. *Præceps enim*, ut ſcribit Livius libro xxvi., *in avaritiam, & crudelitatem animus ad ſpolianda, quæ tueri*

tueri nequibat, ut vastata hosti relinquerentur, inclinavit. Id fœdum consilium, tum incœpto, tum etiam exitu fuit. Neque enim indigna patientium modo alienabantur animi, sed ceterorum etiam: quippe ad plures exemplum, quam calamitas pertinebat. Narrat præterea idem Livius libro xxvii. *cetera* tunc *Italia concessisse* Hannibalem. Ad reliquas autem difficultates, eam quoque accessisse, *ut, ne alendi quidem exercitum, nisi ex Bruttio agro, spes esset: qui ut omnis coleretur, exiguus tamen tanto alendo exercitui erat. Jam magnam partem juventutis bellum occupaverat, & mos vitio etiam insitus genti inter latrocinia militiam exercendi. Nec ab domo quicquam mittebatur, de Hispania retinenda sollicitis, tamquam omnia prospera in Italia essent.* Exercitus autem, quem ductabat Hannibal, & in Bruttios transvexerat, eodem teste Livio, non *suus Civilis erat sed mixtus ex colluvione omnium gentium: quibus non lex, non mos, non lingua communis, sed alius habitus, alia vestis, alii arma, alii ritus, alia sacra, alii prope dii.* Quæ nihilominus quum ita essent, mirum profecto fuit, ac præcipuæ duci laudi merito vertit Romanus historicus, prodens: *ita quodam vinculo eos copulasse, ut nulla, nec inter ipsos, nec adversus ducem seditio exstiterit; quum & pecunia sæpe in stipendium, & commeatus in hostium agro deessent: quorum inopia primo bello Punico multa infanda inter duces, militesque commissa fuerant.* Illud longe majori admiratione dignum, extero barbaroque homini, tantum quandoque studium ostendisse Italos, ipsosque Romanos milites, ut non modo frequentes essent ad illum transfugæ, sed vel ex adverso exercitu quam fidissime secreta proderent. Quo fiebat, ut hostis callidus audaciores animos in dies sumeret, dolique, atque fallaciæ in Romanos instructæ feliciter sæpenumero succederent, magno cum rei publicæ detrimento, atque extremo privatorum dispendio. Id & in Bruttios per eosdem dies spectatum est. Quum Locri ab L. Cincio summa vi, & operibus, ac omni tormentorum genere a Sicilia advecto oppugnarentur, Claudius vero Marcellus, ac T. Quintius Crispinus Consules præsentibus subsidiis oppugnationem juvare contenderent, neque hostiles suspicarentur insidias ab Hannibale, qui clam de rebus agendis fuerat instructus, mature circumventi, dum temere, ac tumultuario certant, Marcellus lancea transfixus occubuit: Crispinus graviter vulneratus, paullopost & ipse periit. Ita *duo Consules sine memorando prælio* interfecti, ut scribit Livius lib. xxvii. & Julius Obsequens lib. de Prodigiis cap. xxix. *velut orbam rempublicam* reliquerunt: *quod nullo ante bello acciderat.* Hoc casu magis magisque elatus Hannibal, quum frustra subinde tentasset Salapiam, Locros est profectus, ubi Cincium fugavit, urbem obsidione solvit, potitusque simul est universis machinis, & operibus, quibus muri quatiebantur.

XXXIV. Promissam Romanis fidem quum dederentur, religiose quidem implevere Bruttii: Bruttiis tamen pro meritis ac debito Romani non responderunt. Post pactam deditionis conditionem Bruttiorum præsidium, quod ex Hannibalis imperio Tarentum servabat, & tuebatur, re cum Fabio Consule communi-

cata

cata, urbem Romanis per proditionem dedidere. Ingressi nihilominus urbem ex condicto Romani, *alii alios passim, sine discrimine armatos, inermesque cædunt, Carthaginenses, Tarentinosque pariter. Bruttii quoque multi*, inquit Livius libro xxvii., *passim interfecti, seu per errorem, seu vetere in eos insito odio, seu ad proditionis famam, ut vi potius, atque armis captum Tarentum videretur, extinguendam*. Locri, quo omnis Crotoniensis civitas translata erat, tam valido muniebantur Civium præsidio, & Punicis copiis, ut omnem Romanorum conatum facile eluderent. Nec illis Romani potiti essent, nisi cives ipsi, qui Rhegii partim captivi, partim a contraria factione acti exsules morabantur, de restituenda urbe pristino illorum imperio ultro consultassent: initisque consiliis fidem, ac strenuam adjunxissent operam. Tribus millibus itaque Romanorum cum Q. Pleminio pro Prætore in urbem noctu per scalas a Bruttiis exceptis, alteraque ex arcibus eis tradita, acerrimum cum Pœnis certamen incipitur. Livius lib.xxix. *Oppidani Urbem habebant victoribus præmium in medio positam. Ex arcibus duabus præliis quotidie levibus certabatur. Q. Pleminius Romano, Amilcar Punico præsidio præerat, & accersentes ex propinquis locis subsidia copias augebant. Ipse postremo veniebat Hannibal. Nec sustinuissent Romani, nisi Locrensium multitudo, exacerbata superbia, atque avaritia* Pœnorum, *ad Romanos inclinasset*. Novis subinde per Scipionem a Messana allatis suppetiis, territi Carthaginenses, noctu fugiunt. *Scipio, ut arcem relictam ab hostibus, & vacua vidit castra, vocatos ad concionem Locrenses graviter ob defectionem incusavit. De auctoribus supplicium sumsit; bonaque eorum alterius factionis principibus ob egregiam fidem erga Romanos concessit. Publice nec dare, nec eripere se quicquam Locrensibus dixit. Romam mitterent Legatos: quam Senatus æquam censuisset, eam fortunam habituros. Et si male de Populo Romano meriti essent, in meliore statu sub iratis Romanis futuros, quam sub amicis Carthaginensibus fuerint*. Mox Q. Pleminio legato, ac militum præsidio ad urbis tutelam relicto, cum auxiliaribus copiis Messanam repetiit. Scipionis in Locrenses judicium sæverius fuit, quam ob mutatam voluntatem, strenuosque pro Romanis adversus Pœnum conatus merebantur. Si autem modus, & caussa, quamobrem Hannibali olim sunt dediti, procul a partium studiis, prudenter expendantur ex Livio, iniquum etiam non injuria censeri poterit, ac truculentum. Id quod ipsius Romani Senatus Consultum, nulla non ex parte Locrensibus favens, paullo post luculenter ostendit.

XXXV. Male etiam Romani milites, qui Locris ab eodem Scipione sunt relicti præsidio, publice, atque privatim de Locrensibus meriti sunt, crudelibusque ac turpibus factis proborum civium exspectationem fefellerunt. Rem non ex alia, quam ex Romana Livii aperiemus historia, qui lib. xxix. hæc habet. *Tam superbe crudeliterque habiti Locrenses a Carthaginensibus post defectionem ab Romanis fuerant, ut modicas injurias non æquo modo animo pati, sed prope libenti videri possent. Verum enim vero tantum Plenius Amilcarem præsidii Præfectum, tantum præsidiarii milites Romani Pœnos scelere atque avaritia superarunt,*

runt, ut non armis, sed vitiis videretur certari. Nihil omnium, quæ inopi invisas opes potentioris faciunt, prætermissum in oppidanos est ab Duci, aut a militibus. In corpora ipsorum, in liberos, in coniuges infandæ contumeliæ editæ. Jam avaritia ne sacrorum quidem spoliatione abstinuit. Nec alia modo templa violata, sed Proserpinæ etiam intacti omni ætate thesauri: præterquam quod a Pyrrho, qui cum magno piaculo sacrilegii sui manubias retulit, spoliati dicebantur..... Summæ rei Pleminius præerat: militum pars sub eo, quam ipse ab Rhegio abduxerat, pars sub tribunis erat. Rapto poculo argenteo ex oppidani domo Pleminii miles fugiens, sequentibus quorum erat, obvius forte Sergio, & Matieno tribunis militum fuit. Cui quum jussu tribunorum ademtum poculum esset, jurgium inde & clamor, pugna postremo inter Pleminii milites, tribunorumque, ut suis quisque opportunus advenerat, multitudine simul ac tumultu crescente. Victi Pleminii milites, quum ad Pleminium, cruorem ac vulnera ostentantes, non sine vociferatione, atque indignatione concurrissent, probra in eum ipsum jactata in jurgiis referentes, accensus ira domo sese proripuit, vocatosque Tribunos nudari, ac virgas expediri jubet. Dum spoliandis iis [repugnabant enim, militumque fidem implorabant] tempus teritur, repente frequentes milites, feroces recenti victoria, ex omnibus locis, velut adversus hostes ad arma conclamatum esset, concurrerunt. Et quum violata jam virgis corpora Tribunorum vidissent: tum vero in multo impotentiorem subito rabiem accensi, sine respectu non majestatis modo, sed etiam humanitatis, in Legatum impetum, lictoribus prius indignum in modum multatis, faciunt. Tum ipsum ab suis interceptum, & seclusum hostiliter lacerant, & prope exanguem, naso auribusque mutilatis, reliquunt. His Messanam nuntiatis, Scipio post paucos dies Locros hexeri advectus, quum causam Pleminii, & Tribunorum audisset, Pleminio noxa liberato, relictoque in ejusdem loci præsidio, Tribunis sontibus judicatis, & in vincula conjectis, ut Romam ad Senatum mitterentur, Messanam, atque inde Siracusam rediit. Pleminius impotens iræ, neglectam ab Scipione, & nimis leviter latam suam injuriam ratus, nec quemquam æstimare alium eam litem posse, nisi qui atrocitatem ejus patiendo sensisset; Tribunos attrahi ad se jussit, laceratosque omnibus, quæ pati corpus ullum potest, suppliciis, interfecit. Nec satiatus vivorum corpora, insepultos projecit. Simili crudelitate & in Locrensium principes est usus, quos ad conquerendas injurias ad Scipionem profectos audivit: & qui antea per libidinem atque avaritiam fœda exempla in Socios ediderat, tunc ab ira multiplicia edere, infamiæ atque invidiæ, non sibi modo sed etiam Imperatori esse.

XXXVI. Decem propterea Legati Locris ad expostulandas injurias a Pleminio, militibusque Romanis acceptas Romam missi nullo non verborum pondere illorum scelera aperuerunt: nec quidquam omisere, quod vel externo corporis habitu ex more gentis intimum animi dolorem, mœroremque ostenderent. Quærentibus autem in Comitio Consulibus, *Locrenses esse dixerunt, ea passos a Q. Pleminio legato Romanisque militibus, quæ, ne Carthaginenses quidem, velit Populus Romanus. Orare uti sibi Patres adeundi, deplorandique ærumnas suas potestatem facerent. Senatu dato, maximus natu*

tu

tu ex iis, ſcio, inquit, quanti æſtimentur noſtræ apud vos querelæ P. C. Plurimum in eo momenti eſſe, ſi probe ſciatis, & quomodo proditi Locri Hannibali ſint; & quomodo, pulſo Hannibalis præſidio, reſtituti in ditionem veſtram. Quippe ſi & culpa defectionis procul a publico conſilio abſit, & reditum in veſtram ditionem appareat, non voluntate ſolum, ſed ope etiam ac virtute noſtra, magis indignemini bonis, ac fidelibus ſociis tam atroces, atque indignas injurias ab legato veſtro, militibuſque fieri. Sed ego cauſam utriuſque defectionis noſtræ in aliud tempus differendam arbitror eſſe, duarum rerum gratia; unius ut coram P. Scipione, qui Locros recepit, quique omnium nobis recte, perperamque factorum eſt teſtis, agatur: alterius, quod qualeſcumque ſumus, tamen hæc, quæ paſſi ſumus, pati non debuimus. Non poſſumus diſſimulare P.C. nos, quum præſidium Punicum in arce noſtra haberemus, multa fæda indigna, & a præfecto præſidii Amilcare, & ab Numidis, Afriſque paſſos eſſe. Sed quid illa ſunt collata cum iis, quæ hodie patimur? Cum bona venia, quæſo, audiatis P.C., id quod invitus eloquar. In diſcrimine eſt nunc humanum omne genus, utrum vos, an Carthaginenſes principes orbis terrarum videat. Sed ſi ex iis, quæ Locrenſes, aut ab illis paſſi ſumus, aut a veſtro præſidio nunc quam maxime patimur, æſtimandum Romanum, ac Punicum imperium ſit, nemo non illos ſibi, quam vos Dominos præoptet. Et tamen videte quemadmodum Locrenſes in vos animati ſunt. Quum a Carthaginenſibus injurias multo minores acciperemus, ad veſtrum imperium confugimus: quum a veſtro præſidio pluſquam hoſtilia patiamur, nuſquam alio, quam ad vos querelas detulimus. Aut vos reſpicietis perditas res noſtras P. C., aut ne ab Diis quidem immortalibus, quod precemur, quicquam supereſt. Q. Pleminius legatus miſſus eſt cum præſidio ad recuperandos a Carthaginenſibus Locros, & cum eodem ibi relictus eſt præſidio. In hoc legato veſtro (dant enim animum ad loquendum libere ultimæ miſeriæ) nec hominis quicquam eſt, præter figuram, & ſpeciem, neque Romani civis præter habitum, & ſonum Latinæ linguæ. Peſtis, ac bellua immanis, qualem fretum quondam, quo ab Sicilia dividimur, ad perniciem navigantium circumſediſſe fabulæ ferunt. Ac ſi ſcelus, libidinem, & avaritiam ſolus ipſe exercere in Socios veſtros ſatis haberet, unam profundam quidem voraginem tamen patientia noſtra expleremus. Nunc omnes Centuriones, militeſque veſtros [adeo in promiſcuo licentiam, atque improbitatem eſſe voluit] Pleminios fecit. Omnes rapiunt, ſpoliant, verberant, vulnerant, occidunt, conſtuprant matronas, virgines, ingenuos, raptos ex complexu parentum. Quotidie capitur Urbs noſtra, quotidie diripitur: dies, nocteſque omnia paſſim mulierum, puerorumque; qui rapiuntur, atque aſportantur, ploratibus ſonant. Miretur, qui neſciat, quomodo, aut nos ad patiendum ſufficiamus, aut illos qui faciunt, nondum tantarum injuriarum ſatietas ceperit. Neque ego exſequi poſſum, nec vos operæ eſt audire ſingula, quæ paſſi ſumus. Communiter omnia complectar. Nego domum ullam Locris, nego quemquam hominem expertem injuriæ eſſe. Nego ullum genus ſceleris, libidinis, avaritiæ ſupereſſe, quod in illo, qui pati potuerit, prætermiſſum ſit. Vix ratio iniri poteſt, uter caſus Civitatis ſit deteſtabilior, quum ho-

hostes bello urbem cepere, an quum exitiabilis tyrannus vi atque armis oppresfit. Omnia, quæ captæ urbes patiuntur, passi sumus, & nunc quam maxime patimur P. C. Omnia crudelissimi, atque importunissimi tyranni scelera in oppressos cives edunt, Pleminius in nos, liberosque nostros, & conjuges edidit. Pleminii Romanorumque militum deinde narratis sacrilegiis, gravissimæ orationi Legatus finem imponit, tot injuriarum, ac scelerum pœnas deposcens. Jussis extemplo legatis excedere, ingens animorum est facta commotio. Pleminius juxta ac Scipio principum orationibus lacerari: præ ceteris autem Q. Fabius, *natum ad corrumpendum disciplinam militarem* ipsum arguere. Sententiam porro adjecit: *Pleminium legatum vinctum Romam deportari placere, & ex vinculis caussam dicere: ac si vera forent quæ Locrenses quererentur, in carcere necari, bonaque ejus publicari. P. Scipionem, quod de provincia decesserit injussu Senatus, revocari; agique cum Tribunis plebis, ut de imperio ejus abrogando ferrent ad populum. Locrensibus coram Senatu respondere quas injurias sibi factas quererentur, neque Senatum, neque Populus Romanus velle factas. Viros bonos, sociosque, & amicos eos appellare, Liberos, conjuges, quæque alia erepta essent, restitui; pecuniam, quanta ex thesauris Proserpinæ sublata esset conquiri, duplamque pecuniam in thesauris reponi, & sacrorum piacula re fieri...... Milites qui Locris essent, omnes in Siciliam transportari: quatuor cohortes Sociorum Latini nominis in præsidium Locros adduci*. Prætor Legatique, ut Senatus decreta exsequutioni mandarent, in Bruttios profecti, primum Religionis curam ex præscripto habuerunt. Post restitutam deinde loco sacro pecuniam, resque cujusvis generis, & libera corpora, quibus debebantur, reddita, Locrensium concio advocatur, denuntiaturque. *Iis libertatem, legesque suas Populum Romanum, Senatumque restituere*.

XXXVII. Tot injurias, & mala gravissima, quæ ab improbis militibus Romanis, atque præfectis reversi in eorum ditionem populares multifariam patiebantur, profecto non ignorabant alii Bruttii, qui *in paucis illis oppidis*, ab Hannibale Punico præsidio adhuc oppressis, considebant: & tamen vicit hæc omnia affecta ipsorum erga Romanos voluntas, novisque factis, proprio ubique comtento periculo, ostenderunt. Enimvero quamvis Bruttiorum deditio Q. Fulvio Consuli facta nobiliores populos, ac longe majorem eorumdem urbium partem ad Romanos attraxerit, aliquot nihilominus sub Hannibalis imperio restabant oppida, obscuri fere nominis, si unum, aut alterum excipias. Ex his *Petilia a M. Scipione Consule vi capta, Consentia, & Pandosia* inquit Livius libro undetricesimo, *& ignobiles aliæ Civitates in deditionem venerunt*. Anno nihilominus sequenti testatur idem Livius libro XL. *Ad Cn. Servilium Consulem, qui in Bruttiis erat, Consentia, Uffugum, Vergæ, Besidiæ, Hetriculum, Sypheum, Argentanumque, Dampetia, multique alii ignobiles populi, senescere Punicum bellum cernentes, defecere*. Verum, & hic Livius negotium facessit. Quæ siquidem ab eo nominatur, *Consentiam* jampridem in Romanorum ditionem rediisse constat, nec rursus ad Carthaginenses defecisse legimus. In nonnullis M.S. Codicibus non Consentia, sed *Cossennia*, & *Cos-*

sannia

ſannia ſcribitur. Coſſennia autem id oppidum cenſetur, quod nunc in Bruttiis *Caſſanum* dicitur, Epiſcopali ſede inſigne. Ad ipſum pertinet vetus epitaphium in agro Uxentino a nobis deſcriptum.

D. M.
L. HETERIO Q. F.
DOMO COSSENNIA
CENT. LEG. GALBIANAE
QVI MIL. ANN. XVI. M. X
IVL. ROSCIVS COMMILEX
B. M. P.

Verum, ſi hoc idem, quocumque fuerit, oppidum, ad Romanos rediit M. Cornelio Cerrhego, & P. Sempronio Tuditano Coſs., quomodo paucos poſt menſes jam actum agit? Perperam fortaſſe a Livio diviſa ſunt, quæ uno fuerant loco narranda. Conjecturam firmat Obſequens in libro de Prodigiis cap. xliii., ubi Sempronio Conſule nullas in Bruttiis urbes in Romanorum fidem rediiſſe memorat, ſed tantum anno ſequenti, quo Cn. Servilius Conſulatum geſſit. Scribit enim capite xliv. *Romani multas in Bruttiis ad ſe deficientes Civitates receperunt, Hannibalemque in agro Crotonienſi ceciderunt*. Prior Livii locus, ſi penitus expendatur, deſignatam interpetrationem facile admittit, objectoſque nodos ſolvit. *Mirabile* ſiquidem *videri* poteſt, tam ſæpe illuſtrem Urbem defeciſſe, neque ſuſpectam ejus, a quibus ſemel defecerat, fidem habitam. Quod ſcite, atque opportune expendit, & fatetur Sigonius in Scholiis ad librum xxv. pag. 213. ubi ingeſtas a Livio ambages, minime reticet. Interea conſtans Bruttiorum in Romanos voluntas & opera ſtrenua magis magiſque illorum vires adverſus Pœnos confirmabant; contra vero hoſtiles debilitabant opes, ſine quibus diutius in ea regione Dux Barbarus perſtare non poterat. Et Romani quidem Bruttiorum in ſe animos probe noſcentes, utilemque in dies comprobantes operam, nihil habuerunt antiquius, quam militum ex ipſis Bruttiis augere præſidia, ubi Carthaginenſes extremos conatus experiri volebant. Proinde libro viceſimo nono narrat Livius: *M. Cornelio, P. Sempronio Coſs. (quintus decimus is annus belli Punici erat) Provinciæ Cornelio Hetruria cum veteri exercitu, Sempronio Bruttii, ut novas ſcriberet legiones decretæ*. *Pauca* demum illa *Oppida* Punico in Bruttiis ab Hannibale firmata præſidio, ipſomet Livio teſte libro xxx. *magis metu, quam fide retinebantur*: tantum abeſt, ut ſecluſa vi atque neceſſitate, ultro libenteſque Bruttii Carthaginenſibus ſtuduerint, quamvis iiſdem obtemperare cogerentur. Errat autem Paullus Diaconus libro iii. hiſtoriarum cap. xvii. ſcribens: *Q. Cæcilio, & L. Veturio Coſs., triennio nimirum ante devictum Hannibalem, omnes prorſus Civitates, quæ in Bruttiis ab Hannibale tenebantur, Romanis ſe dediſſe*. Paullus ducem habuit Eutropium, qui totidem fere verbis idem prodit in Epitome libro iii. *A Petilia claſſe* ducem barbarum *Africam repetiſſe freto*, ex Valerio Maximo libro nono capite viii. alibi notavimus. Ab Italia vero diſceſſurus Hannibal, belloque cum primis gravi, ac permoleſto finem impoſiturus, *quod roboris in ſuo exercitu erat*, teſte Livio eodem libro, *in Africam tranſvexit*. Multos autem *Italici generis*, quod illò ſequi Pœnos abnuerent, quum in Junonis Laciniæ delubrum, ad eum diem inviolatum, conceſſiſſent, ibidem fœde interfe-

interfecit. In illis *Bruttii plerique* erant, sed eos *vi ac necessitate*, barbari ducis sequi jussa, fuisse compulsos, paullo post auctor ipse testatum reliquit. His ipsis Italici generis in Africam abstractis militibus adeo parum fidit idem Hannibal, ut quo die sinistro eventu cum Scipione conflixit, *singulari arte* ex eodem Livio exercitum instruens *Italicos intervallo quoque diremtos, incertus socii, an hostes essent, in postremam aciem summotos voluit*. In his fuisse aliquam saltem partem *sex Romanorum millium, quæ capta in Castris apud Cannas* Hannibal retinebat, ac redimere Senatus renuit, quum ab eo potestas fieret, *memor, tantam multitudinem armatorum juvenum, si honeste mori voluissent, turpiter capi non potuisse*, facile quispiam putabit: de quibus Valerius Maximus lib. ii. cap. vii. num. 15., & alii.

XXXVIII. Hæc autem quum ita se habeant, toto errat cælo, gerrasque Siculas lectoribus obtrudit Appianus Alexandrinus in Hannibalica Historia pag. 598. editionis Amstelodami, curatæ ab Alexandro Tollio, prodens Ἀννίβου ἀποπλεύσαντος ἡ βουλὴ τοῖς μὲν ἄλλοις ἔθνεσι τῆς Ἰταλίας, ὅσοι μετέθεντο πρὸς ἐκεῖνον συνέγνω τῶν γεγονότων, καὶ ἀμνηστίαν ἐψηφίσατο. Βρυτίων δὲ μόνων, οἳ μέχρι τέλους αὐτῷ προθυμότατοι ἐγεγένηντο, χώραν τε πολλὴν ἀφείλετο, καὶ ὅπλα εἴ τινα ἦν ἔτι χωρὶς ὧν Ἀννίβας ἀφῄρητο, ἐς τε τὸ μέλλον ἀπεῖπεν αὐτοῖς μὴ στρατεύεσθαι ὡς οὐδ' ἐλευθέροις οὖσιν· ὑπηρέτας δὲ τοῖς ἐς τὰς τῶν ἐθνῶν ἡγεμονίας ἀπιοῦσιν, ἐς τὰς δημοσίας ὑπουργίας οἷα θεράποντας ἀκολουθεῖν. Idest: *Hannibale digresso, Senatus omnibus Italicis populis, qui ad Pœnum defecerant, veniam tribuit, resque omnes anteactas oblivione sempiterna delendas censuit. Bruttiis, quia ad ultimum promtissimi Socii Hannibali permanserunt, pars agri ademta, armaque, si qua restabant, præter ea quæ Hannibal prius eripuerat. Omni etiam militia, ut qui jus libertatis amisissent, illis interdictum, & Romanos Consules in provincias euntes, ad publica munia obeunda, veluti famuli sequi jussi sunt*. Appianus Græcus auctor, altero Christi seculo floruit, quæque hic de Bruttiis narrat, omnium primus, post annos ferme trecentum quinquaginta ab eo tempore, quo res ipsæ decretæ produntur, commentus est. Si quis hactenus prolata ex Livio longe graviori, & antiquiori Romanorum historico cum Appiani loco conferat, facile intelliget, plus æque exaggeratæ in Bruttios enarrationi a Græco homine fuisse indultum. Joannes Bodinus in method. histor. cap. iv. *Appiano de Romanis scribenti se non ubique assentiri* fatetur. Ipsum *in Romanorum antiquitate sæpe lapsum*, compertum est Antonio Possevino in Bibliotheca selecta. Neque injuria *multis in rebus levem* jampridem notavit Sigonius de historia Romana cap. xv. Obtrusa de pœnis fabula, quas ex omnibus Italiæ populis *unos* Bruttios ob defectionem, constanterque ad Hannibalis in Africam reditum servatam Pœno fidem & societatem, dedisse memorat, non una de caussa Appianum redarguit erroris & inscitiæ. Enimvero quæ Romani inflixere Campanis supplicia, postquam illorum urbs vi & armis recuperarunt, satis fuse narrat Livius libro xxvi. *Ad* lxx. (inquit) *principes Senatus interfecti. Trecenti fere nobiles Campani in carcerem traditi. Alii per sociorum Latini nominis urbes in custodias dati variis casibus interierunt. Multitudo alia*

 civium

civium Campanorum venum data. De urbe agroque reliqua consultatio fuit: quibusdam delendam censentibus urbem praevalidam, propinquam, inimicam. Ceterum praesens utilitas vicit. Nam propter agrum, quem omni fertilitate terrae, satis constabat, primum in Italia esse, urbs servata est, ut esset aliqua aratorum sedes. Ubi frequentandae multitudo incolarum, libertinorumque & institorum, opificumque retenta. Ager omnis, & tecta Populi Romani facta. Ceterum habitari tantum tanquam Urbem Capuam frequentarique placuit. Corpus nullum Civitatis, nec Senatus, nec plebis concilium, nec magistratus esse. Sine consilio publico, sine imperio multitudinem, nullius rei inter se sociam ad consensum inhabilem fore. Praefectum ad jura reddenda ab Roma quotannis missuros. Quod profecto poenę genus prudentium virorum judicio gravius aestimatum fuit, quam si solo Urbs aequata esset, moenibusque destituta & aedificiis. Hinc Legatus Macedonum apud Livium libro xxxi. pronunciavit: *Capua quidem sepulchrum, ac monumentum Campani populi, elato, & extorri ejecto ipso populo, superest urbs trunca, sine Senatu, sine plebe, sine magistratibus, prodigium relicta crudelius habitanda, quam si deleta foret.*

XXXIX. Joannes Lamensis in Oratione *de origine, & situ Tarenti* ad Raymundum Ursinum Soleti, & Lupiarum Comitem: *secundo* (inquit) *bello Punico, ob defectionem ad Hannibalem, aversumque ab Romanis animum ad extremum ostensum, Tarentum a Senatu male multatum fuit. Magna siquidem ex parte aequata solo urbe, pristina amplitudine sua Civium frequentia, & opibus defecit.* Qui Joannis Orationem legit Antonius Galateus, Ferdinando I. Aragonio Neapolitanorum Regi aequalis aetate, in libro *de situ Japygiae*, de Tarento loquens, id ipsum sensisse videtur. Scribit enim pagina 27: *Haec amplitudine & divitiis & civium multidine diu floruit usque ad secundum bellum Punicum.* Scimus non deesse, qui Joannis testimonio freti majorem in Appianum conflent invidiam: quasi aliarum ipse Italicarum Urbium peccatum, & poenas dissimulans, unos Bruttios immerito probris oneret. Altius tamen investiganda Tarentinorum historia est, nec plus recentium Scriptorum assertis tribuendum, quam explorata antiquorum monimentorum fides postulat. Livius libro xxvii. post narratum Bruttiorum reditum in Romanorum fidem pristinam, Urbes Mandurium, atque Tarentum in Sallentinis recuperatas memorat. Addit praeterea: *De Tarentinis inde magna contentione in Senatu actum coram Fabio, defendente ipso quos ceperat armis, aliis infensis, & plerisque aequantibus eos Campanorum noxae poenaeque, Senatus consultum in sententiam M. Aurelii factum est, ut oppidum praesidio custodiretur, Tarentinique omnes intra moenia continerentur; res integra postea referretur, quum tranquillior status Italiae esset.* Auctor ipse libro xxx. *Dictator ad idipsum creatus P. Sulpicius pro jure majoris imperii, Consulem in Italiam revocavit. Reliquum anni cum M. Servilio Magistro equitum circumeundis in Italia Urbibus, quae bello alienatae fuerant, noscendisque singularum caussis consumsit.* At de illis nihil actum, nec in ipsos ultra progressum, apud Livium legitur. Et quidem benigne, clementerque cum

cum Tarentinis rem esse transactam, nihilque eos communiter pœnæ dedisse, quæ perennaret ad posteros, liquet ex Oratione Sulpitii recitata libro xxxv. Livianæ historiæ: Ubi narratur, pactum primo cum illis jus fœderis, & societatis, constanter deinceps viguisse, ac etiam post bellum Punicum secundum mansisse integrum. *Ab Rheginis, & Neapolitanis, & Tarentinis, ex quo in nostram venerunt potestatem, uno, & perpetuo tenore juris, semper usurpato, numquam intermisso, quæ ex fœdere debent, exigimus.* Præterea quamvis post receptos in fidem Bruttios Tarentum a Romanis sit subactum, id nihilominus non extremo illo tempore accidit, quo Hannibal in Africam transmissurus, reliquit Italiam, sed aliquot ante annos. At vero, si non Tarentini, alii certe Italiæ Populi eo nomine Appianum urgent, ac magis magisque Bruttiorum caussam tuentur, atque commendant. Ligures enim, & qui finitimi Liguribus erant Galli, quo tempore Hannibal in Africam rediit, pertinaciter Pœno studebant, hærebantque, ut liquet ex Livii libro xxx. Postquam in Africam Dux ipse remigravit, bellum adversus Romanos continuans, *Auxilia Ligurum, Gallorumque* habebat in acie. Variam autem ipsius adhortationem pro militum discrimine idem historicus referens: *Gallis* (inquit) *proprio, atque insito in Romanos odio accenduntur. Liguribus campi uberes Italiæ deductis ex asperrimis montibus in spem victoriæ ostentantur.* Quam infesti porro Romano Populo Ligures fuerint libris xxxiv. & vi. prosequitur Livius. Victi demum atque deleti meritas diuturnæ temeritatis, & impotentiæ luere pœnas, ut legimus in libris xxix. & xl. Falsum itaque est, ex omnibus Italiæ Populis unos Bruttios ad ultimum a Romanis aversos studuisse Hannibali: falsum quoque solos proinde dedisse pœnas defectionis, & societatis pertinacissimæ.

XL. Strabo Græcus item auctor, qui Tiberio imperante vixit, libro v. Geographiæ, Livio ipsique Appiano adversus oppido, scribit ob defectionem ad Hannibalem non Bruttios tantum, sed & Picentes, Lucanosque pari ab Romanis pœna fuisse affectos, *Cursorum* nimirum ac *Tabellariorum* fungentes munere: Τῶν δὲ Πικεντῶν ὑπῆρχε μητρόπολις Πικεντία, νυνὶ δὲ κωμηδὸν ζῶσιν ἀπωσθέντες ὑπὸ Ῥωμαίων διὰ τὴν πρὸς Ἀννίβαν κοινωνίαν, ἀντὶ δὲ στρατείας ἡμεροδρομεῖν, καὶ γραμματοφορεῖν ἀπεδείχθησαν ἐν τῷ τότε δημοσίῳ, καθάπερ καὶ Λευκανοί, καὶ Βρέττιοι κατὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. Ideſt: *Picentum caput fuit Vrbs Picentia, sed nunc per pagos habitant, a Romanis urbe expulsi, quod se Hannibali conjunxissent: quo quidem reipublicæ statu pro militia iis injunctum fuit, ut Cursores ac Tabellarii essent: sicut & eamdem ob caussam Lucanis, & Bruttiis.* Josephus Scaliger in castigationibus ad Sexti Pompei libros de Verborum significatione, Verbo *Bruttiani* pag. xxxiii. editionis Parisiensis, huc referre contendit locum Fulgentii Placiadæ, in libello *de Prisco sermone* ad Chalcidium Grammaticum, verbo *Congerones*. At longe aliam inibi esse auctoris mentem, ita exploratum est, ut explicatione plane non egeat: *Congerones* (inquit) *qui aliena ad se congregant: unde apud Romanos Gerones Brutiani sunt.* Enimvero *congerere* Latinis *accumulare,*

lare, & coacervare eſt, Bruttii autem eo nomine ſunt appellati, quod eas, in quibus late dominabantur regiones, & oppida, finitimis populis eripuerant: tantaſque opes brevi ſunt adepti, ut etiam Regibus pernicioſi eſſent, teſte Juſtino in ſumma hiſtoriarum Trogi Pompei lib xxiii. Tum vero Scriptor ipſe citato loco, tum Livius libro xxviii: Bruttios prædæ conquirendæ potiſſimum fuiſſe addictos teſtantur. Alio etiam ex capite Strabonis aſſertum fide laborat. De Picentinorum ſiquidem ad Pœnos defectione nulla prorſus apud Livium occurrit mentio, quando alios, & quidem finitimos, nominat; verbiſque, & amplificationi non parcit, ut Italorum Populorum vitium, extremumque Romanæ Reipublicæ periculum aperiat. Idem ſcriptor Lucanorum tantum *partem* ab Romanis deſciviſſe prodit. Cum autem ipſos tum etiam Bruttios ſola *verborum increpatione ob præteritum errorem* priſtinæ illorum gratiæ, & ſocietati reſtitutos fuiſſe, ex eodem hiſtorico paullo ante notavimus. Vir eruditiſſimus Laurentius Pignorius in Commentario *de Servis, & eorum apud veteres miniſteriis*, agens de Curſoribus, & Tabellariis, locum Strabonis, vel non animadvertit, vel, quod mihi longe veroſimilius videtur, conſulto præteriit: adeoque ne verbum quidem de Curſoribus, & Tabellariis Lucanis, Picentinis, & Bruttiis ingeſſit. Quod factum bene eſt ab homine emunctæ naris, & docto. Enimvero ſupervacaneum omnino erat ac turpe, putidas fabellas pro hiſtoriis obtrudere. Apud veteres inſuper Scriptores, qui poſt alterum bellum Punicum floruere, Numidas, Magyces, Cappadoces, alios, *Curſores* memoratos legimus, *Bruttios* autem *Lucanos*, atque *Picentes* nuſquam.

XLI. Sed fingamus Livii antiquioris, ac longe gravioris in re Latina hiſtorici auctoritatem utrique ſcriptori Græco non obſtare. Qui, ut ſuo loco vidimus, Bruttios eadem cum Lucanis conditione, nulla ſcilicet inflicta ob præteritum errorem pœna, in priſtinam Romanorum gratiam, & ſocietatem indiſcriminatim receptos memorat. Fingamus in illos fuiſſe animadverſum, qui auctores defectionis exſtitere, vel ad ultimum Carthaginenſibus pertinaciter ſtuduerunt. Si Straboni fides eſt habenda, ſupplicium reorum dumtaxat perſonas affecit, nec ad poſteros fuit productum. Ipſe ſiquidem ad eum tantum reipublicæ ſtatum irrogatam pœnam refert, qui proxime Punicum bellum excepit. Hac in parte non alia fortaſſe fuit mens Appiani, quam *perſonalem*, ac *temporariam* Bruttiorum animadverſionem aperire; non autem perpetuam, & ad poſteros productam prodere. Qui aliter eum accipiunt, benigniore interpretatione privant, & id in ipſo legunt, quod auctor certe non ſcripſit, nec rationi congruit. Nihil ſane videtur iniquius, quam longa ab ſtirpe nepotes inſontes majorum ferre ſupplicium: eoque non perſonas certas, quæ diliquerant, ſed nationem univerſam onerare, ac gentem. Tantum vero abeſt, ut Romani hujuſmodi ſanctiſſimas juſtitiæ leges violaverint, quin etiam ſuapte culpa damnatis, hoc ipſo adverſo, ac permoleſto tempore ſententiæ rigorem ſapientiſſime temperarunt. Narrat enim Valerius Maximus libro II. Cap. VII. num. 14., eos qui apud *Cannas rempublicam* deſeruerant, *ultra mortuorum conditionem relegaſſe*. Receptis tamen a M. Marcello lite-

literis, ut eorum sibi opera ad expugnationem Siracusarum uti liceret, rescripsisse: *indignos esse, qui in castra reciperentur. Ceterum se ei permittere, ut faceret quod expedire reipublicæ judicasset: dum ne quis ex eis munere aut dono militiæ donaretur: aut in* Italiam *dum hostes in ea essent, eccederet.* Ne id vero cum alterutro scriptori Græco sentiam: alia item faciunt, quæ in hoc, de qua agimus, historiæ genere, negotium facessunt, & difficultates augent. Strabo siquidem non Bruttios tantum, sed *& Picentes, Lucanosque* pœnas dedisse narrat. Appianus, *universis* Italiæ populis, qui ad hostem defecerunt, Romanos pepercisse, unosque Bruttios punitos esse. Neque illos ut *Cursores*, & *Tabellarios* agerent, sed ut *publica obirent ministeria apud Consules in provincias euntes.* Gellius contra & Festus, non *Consulibus* sed promiscue *Magistratibus* ea ministeria a Bruttiis impensa pronunciant. Ut nihil addam de armis, jure militiæ, libertate, & parte agri ob id crimen Bruttiis ademta, quæ Appiani puræ putæ fabellæ sunt. Porro autem veræ historiæ argumentum est auctorum consensio, non repugnantia: suspicionemque falsitati prudentibus lectoribus non levem ingerunt, qui rem varie narrant.

XLII. Si quis autem ex tanto scriptorum dissidio id saltem velit colligere: affectos quidem pœna fuisse reos Bruttios, licet quæ illa fuerit, & quousque se extenderit, minime constet. Quemadmodum id genus pœnæ *temporariæ*, vel *incertæ*, quæ noxios dumtaxat Bruttios attingebat, nihil universæ genti, ac posteritati obest; ita si aliter notatorum scriptorum dicta accipiantur, gravioribus absurdis deprehendentur obnoxia. Arbitrarium enim vero ac falsum Appiani habebitur assertum, Bruttios omni militia cum universa posteritate fuisse *exutos*, tum jure libertatis amisso, *pro sociis*, quod Gellius adjecit, deinde *non habitos*. Adversus utrumque figmentum ex Romana historia adeo aperta suppetunt argumenta, ut plane ineptus sit, ac stolidus, qui hujusmodi in posterum larvas sectari velit, atque ultro veritatem deserere. Anno decimo a peracto bello Punico secundo, Quintio Flaminio, & Cn. Domitio Ahenobarbo Consulibus, imperatum M. Baebio Pamphilo est, ut in Bruttios proficiscens, ad legionum quæ sibi decretæ fuerant, supplementum, novos milites ex sociis scriberet. Livius libro XXXV. *Bœbio Pamphilo in Bruttios duæ legiones decretæ, quæ priore anno Urbanæ fuissent, & ut sociis eodem millia prod tum xv. imperarentur, & Quingenti equites.* Idem libro sequenti: *C. Livius præfectus Romanæ classis .... quum sex Punicas naves in auxilium missas accepisset, & ab Rheginis Locrisque, & ejusdem Juris Sociis debitas exegisset naves, lustrata classe, ad Lacinium, altum petit.* Sub initium libri XLII.: *Q. Fulvius Flaccus, Censor .... profectus in Bruttios ædem* Junonis Laciniæ *ad partem dimidiam detegit .... Fremitus igitur in curia ortus est. .... censorem moribus regendis creatum, cui sarta tecta exigere sacris publicis, & loca tuenda more majorum traditum esset, eum per Sociorum Urbes diruentem templa, nudantemque tecta ædium sacrarum vagari. Et quod, si in privatis Sociorum ædificiis faceret, indignum videri posset, id Deum immortalium demolientem facere.* In eodem libro post medium: *Præmissus a*

Præ-

Prætore (classis) *est frater Lucretius cum quinquereme una : jussusque ab sociis ex fœdere acceptis navibus in Cephaleniam classi occurrere, ab Rheginis trireme una, ab Locris duabus, ab Uritibus quatuor, præter oram Italiæ supervectus, Calabriæ extremum promontorium in Ionio mari Dyrrachium trajecit*. Qui in navibus militabant *Navales Socii* appellantur a Livio libro xxxv. ita dicti, ut ex Polybio interpretatur Turnebus libro xi. adversariorum, capite duodevicesimo, qui præter census tenuitatem, non ad bella terrestria, & legiones, quæ majores exigebant impensas, centuriabantur, sed in classe, belloque navali sua nomina dabant. Inopes vero egentesque a militia apud Romanos fuisse exclusos, propterea quod egestas facile ad proditionem posset impellere, Julii Exuperantii testimonio notavit Henricus Savilis in Commentario *de Militia Romana* numero xii. Huc spectat Arnobii locus libro II. adversus Gentes : *Desine hominem proletarius cum sit, classibus & capite censeatur, adscribere ordinibus primis. Cum sit inops, pauper lare, & tugurii pauperis, nec patriciæ claritatis unquam meritus nuncupari.* Animadvertit autem Lipsius libro i. de Militia Romana Dialogo vii. totam Italiam sub Polybii tempus, qui Scipione Africano vivente floruit, subjectam fuisse Romanis, *sed ita* (inquit) *ut in provinciam nulla pars redigeretur : liberi manebant suis legibus plerisque & magistratibus, excipio paucas præfecturas* (quas sane nullas in Bruttiis fuisse constat) *& Socii appellabantur, quasi confoederati, & consortes armorum*. In procinctu ratio virium cujusque oppidi habebatur, & census: qui ut varius cuique familiæ erat, ita varius quoque militum numerus imperabatur, qui publicæ rei adjumento esset, & opportuno subsidio. Si vel tenui viventes censu *Bruttii Socii* navalibus bellis dabant operam, ut Romanæ Reipublicæ fines suis opibus proferrent, & sanguine tuerentur, qui ampliori aucti erant, peditumque phalanges, vel equitum turmas implere poterant, profecto non excludebantur. Præstare tamen id nequaquam potuissent Bruttii, si a Romanis servilis conditionis fuissent habiti, ob idque omni prorsus exclusi militia. Ut enim libro iii. de Capit. diminut. docet Paullus : *Caput servile nullum jus habet; caret nomine, censu, tribu*. Quod prodit & Quinctilianus in Declamatione cccxi. multi in orbe Romano occurrunt literati lapides, in quibus Bruttios post alterum bellum Punicum militasse constat. Epitaphium Cosseniensis militis Centurioris legionis Galbianæ, recitavimus numero xxxvii. Alia id genus monimenta consulto præterimus, ne rei satis notæ allaborare videmur studio & opera supervacua. *Bruttianæ Parmæ*, quibus scilicet Bruttiis milites utebantur, quod percommodæ, & quam utiles essent, ab antiquis, recentibusque Scriptoribus potissime commendantur. Sextus Pompejus Festus de verborum significatione : B*ruttianæ Parmæ* (inquit) *dicebantur Scuta, quibus Bruttiani sunt usi*: Item : *Parmulis pugnare milites soliti sunt; quarum usum sustulit C. Marius, datis in vicem earum Bruttianis*: De his Io: Antonius Valtrinus libro iii. de re militari Romanorum Cap. xii. *Velitum forte Parmas extremis temporibus iterum sustulit Marius* (*ut Festus ait Verbo Parmulis*) *datis in vicem earum Bruttia-*

tia-

tianis: idest, ut idem verbo Bruttianæ interpretatur, scutis, quibus Bruttiani utebantur. Hæc autem scuta ovalis figuræ fuisse puto. In æreo enim Nummo vidi militem cum ovali scuto, quod secundum longitudinem induebatur, cum inscriptione Βρεττίων. *Sic enim Græci Bruttios vocant. Atque ita sane in veteri inscriptione Rhegii adhuc legitur.* Recensitos Festi locos expendens Aldus Manutius lib. III. *de Quæsitis per Epistolam* Cap. VI. *De Parma, Clypeo, Scuto, Pelta, & Ancile*: Aliam conjecturam affert, qua illos illustret. Quibus verbis (inquit) *non hoc dicit* (Festus) *sublatum esse Parmarum usum, sed pro Romanis Bruttianas esse inductas; non mutata forma, (rotundas enim ætate sua Varro, Mario junior, ostendit) sed magnitudine, vel aucta, vel imminuta. Auctam autem verosimilius est, quia Romanas Festus PARMULAS, Bruttianas vero PARMAS appellat*. Apud Joannem Florium Tomo I. Calabriæ Illustratæ libro III. parte secunda, in antiquis Bruttiorum nummis folio 310. numeris IV. & V. expressis armatos milites cum hujusmodi Parmis videre licet. Capite V. pag. 338. auctor ipse eosdem nummos exponit: ita tamen, ut majorem diligentiam & eruditionem desideres. De ejus generis nummo Magnæ Græciæ videndus & Goltzius. Opportune tamen hìc animadvertendum est, contra veterum scriptorum loquendi morem *Bruttiorum Parmas* a Festo Pompejo *Bruttianas* dici. Quæ enim ad *Bruttios* Calabriæ populos res pertinebant, *Bruttias* appellasse Latinos priscos, purique sermonis, alibi num. XII. notavimus. Distinguendi enimvero sunt loquendi usus, & variantis latinitatis tempora notanda, ne illorum confusio errores pariat, & absurda.

XLIII. Bruttiarum urbium vigens subinde conditio susceptæ caussæ patrocinio validiora argumenta suppeditat. Cujus vi non solum societatem illæ cum Populo Romano retinebant, & jus militiæ, verum etiam jure Civitatis potiebantur, quocum cetera quoque nobiliora Romanæ Reipublicæ munera capiebant, communesque pro ordinum, ac personarum discrimine habebant honores, & dignitates. Enimvero, si paucas excipias, quæ erant *Fœderatæ*, reliqua *Municipia* fuerunt, vel *Coloniæ*. Quæ res, quantum illorum adversetur asserto, qui puros putosque Romanorum *servos*, omni *societate, jure militiæ ac Civitatis exutos* post alterum bellum Punicum ad Jesu Christi mortem Bruttios fingunt, Romanam callentes historiam facile noscunt. C. Vellejus Paterculus libro I. historiæ Romanæ, anno DXV. ab Urbe condita *Valentiam* in Bruttiis Coloniam deductam memorat. Livius libro XXXV. aliter prima fronte sentire videtur. Anno siquidem DLXVII. L. Quintio, & Cn. Domitio Coss. scribit: *Vibonem Colonia deducta est. Senatus consulto Plebisque scito tria millia & septingenti pedites ierunt, trecenti equites: Trium viri deduxerunt eos Q. Nevius, M. Minutius, M. Furius Crassipedes. Quindena jugera agri data in singulos pedites sunt, duplex equitibus. Bruttiorum proxime fuerat ager: Bruttii ceperunt de Græcis*: At Vir clarissimus Guilelmus Godelevæus in Adnotationibus ad Livii librum IV. Capit. VIII. tunc restitutam Coloniam, non primo deductam censet. Strabo libro VI. Geographiæ Urbem ipsam *Hipponium*, *Locrorumque ædificium* nominat: quod Bruttiis eripuisse Romanos, ip-

ipsosque *Vibonem Valentiam* appellasse prodit. Titus Livius libro XXXIV. P. Cornelio Scipione Africano II. & T. Sempronio Longo Consulibus duas *Latinas* in Bruttios & Thurii agrum, qui e Bruttiorum ditione fuerat, missas Colonias narrat his verbis: *Exitu hujus anni Q. Ælius Tubero Tribunus plebis tulit ad plebem, plebesque scivit, ut Latinæ duæ Coloniæ una in Bruttios, altera in Thurinum agrum deduceretur. His deducendis Triumviri creati, quibus in triennium imperium esset. In Bruttios Q. Nœvius, M. Minutius Rufus, M. Furius Crassipes. In Thurinum agrum Cn. Manlius, Q. Oelius, L. Apustius. Ea bina comitia Cn. Domitius Prætor Urbanus in Capitolio habuit.* At de re ipsa idem Livius libro sequenti, Consulibus L. Cornelio Merula, & Q. Minutio Thermo, sui immemor hæc habet: *Eodem anno Coloniam Latinam in agrum Thurinum Triumviri deduxerunt Cn. Manlius Vulso L. Apustius Fullo, Q. Oelius Tubero, cujus lege deducebatur. Tria millia peditum iere, trecenti equites, numerus exiguus pro copia agri. Dari potuere tricena jugera in pedites, sexagena in equites. Apustio auctore tertia pars agri demta est, qui postea si vellent, novos colonos adscribere possent. Vicena jugera pedites, quadraginta equites acceperunt.* Fortasse *Terinum* pro Thurinum hoc loco legendum: Sed id sine M. S. Codicum auctoritate vix assererem. Strabo libro VI. Geographiæ Thurios a Tarentinis eversos memorat; deinde a Romanis eodem paucos colonos missos, *Copiasque* Coloniam appellasse. Godelevæus id ab Augusto Cæsare *post bellum Siculum* factum conjicit. Sed quam longe aberret a vero, descripti ex Liviana historia loci satis aperte significant. Civili vigente bello, Thurium Municipalibus gavisum fuisse juribus, colligitur ex libro III. Commentariorum Julii Cæsaris, ubi *Municipium* scriptor appellat. Temsa, & Croton anno Urbis conditæ DLX. Scipione Africano II. & Sempronio Longo Consulibus, idem honoris genus fuerunt adeptæ. Livius libro XXXIV. *Temsam* (inquit) *& Crotonem Civium Romanorum Coloniæ deductæ sunt. Temsanus ager de Bruttiis captus erat. Bruttii Græcos expulerant. Crotonem Græci habebant. Triumviri Cn. Octavius, L. Oemilius Paullus, C. Pletorius Crotonem, Tempsam, L. Cornelius Merula, & C. Solonius deduxerunt.* Q. Cæcilio, & T. Quintio Coss. *Scyllacium* Coloniam fuisse conditam, narrat Paterculus libro I. Omnium Coloniarum, quam Cæsar Augustus deduxit, *primam Rhegium forte* extitisse, arbitratus est citato loco Godelevæus. Strabo autem libro VI. prodit, Augustum ipsum depulso e Sicilia Sexto Pompejo, quum Rhegium desertum invenisset, permultos ex classe ejus ibi colonos reliquisse, atque inde Ῥήγιον Ιυλίον Ptolomæo dictum. Videtur nihilominus non Romanorum *Coloniam*, sed *Municipium* fuisse habitum. In antiqua Inscriptione recitata a Jano Grutero pag. 174. numero 7. legitur: MUNICIPIB. RHEGINIS JULI. Cicero in Philippica I. & alibi *Municipes Rheginos* memorat. Cum autem Rhegium ipsum, tum etiam Locros *Municipii* nomine cohonestat in Oratione pro Archia Poeta. Vibonem, sive Valentiam *illustre ac nobile Municipium* actione quinta in Verrem idem nominat. Et in Oratione pro Plancio: *Iter* (inquit) *a Vibone Brundusium terra petere contendi; quum omnia illa Munici-*

nicipia, *quæ sunt a Vibone Brundusium, in fide mea judices, essent*. MUNICIPII PETELINORUM mentio occurrit in vetusto lapide apud Fabrettum Capite VI. numero 95. pag. 463.

XLIV. Quæ *Coloniæ*, quæque *Municipii* essent jura, indicat Aulus Gellius libro XVI. Capite tertio decimo: latissime vero, ac diligenter illustrat Sigonius libro primo, & secundo *de antiquo jure Italiæ*. Cujus vestigiis inhærens vir acri judicio, & lecta eruditione præstans Janus Vincentius Gravina in libro singulari *de Romano Imperio* §. XLVI. scribit: *Coloniarum quædam potiebantur jure Quiritium privato, & COLONIÆ ROMANÆ dicebantur: quædam* LATINÆ, *quæ quamvis deducerentur ex civibus Romanis, non tamen jure Quiritium fruebantur, sed jure Latii, sive Latinorum illorum veterum. Qui quum nondum civitatem Romanam accepissent, Suffragium Romæ ferre non ultro poterant; sed quum a magistratu Romam vocarentur, & quum in Civitate Latina magistratum gessissent, Civitatem Romanam adipiscebantur. Neque a Romanis magistratum accipiebant, sed proprium sibi creabant. Quæ veniunt sub nomine juris Latii, aliis etiam Populis, nedum Coloniis a senatu concedebantur, si Populum* Romanum *demeruissent. Diversa porro a Coloniis erant Municipia, quum Coloniæ, ut Sigonius ait sane pereleganter, ex* URBE ROMA EDUCERENTUR, MUNICIPIA VERO INTRODUCERENTUR IN URBEM. *Etenim non modo Civitatem Romanam, & jus Quiritium privatum, verum etiam publicum accipiebant; eamque in Tribum ingrediebantur, in quam a Censoribus adscriberentur, & Romanos magistratus pari cum ceteris Civibus jure, ac sorte capiebant. Exceptis iis, quæ honoris caussa assequerentur, Municipiorum: quorum populi tantum id cum civibus Romanis commune habebant, quod conscriberentur in Legionibus, quæ tantum ex civibus Romanis componebantur, ut municipes tales in sola militia pro civibus Romanis haberentur*. Illorum autem auctoritate, qui rerum potiebantur, quandoque Municipia in jus Coloniarum, contra vero Colonias in Municipiorum jura transisse, animadvertit & prodit citato capite Gellius. Ex hoc numero fuisse nonnullas Bruttiorum urbes, quæ ab antiquis scriptoribus tum *Coloniæ*, tum etiam *Municipia* distinctis temporibus sunt appellatæ, nihil dubito.

XLV. Refert etiam magnopere hic agnoscere, quæ interea Sociis, atque Italicis urbibus jura peperit *bellum Sociale*, quod *Marsicum* item, & *Italicum* appellatum est. Sub annum ab Urbe condita sexcentesimum quinquagesimum quintum, quum impotentiam equestris ordinis in judiciis exercendis Senatus ferre nollet, omni ope niti cœpit, ut ad se judicia transferrentur: *M. Livius Brutus Tribunus Plebis* (inquit auctor Livianæ Epitomæ libro lxxi.) *ut majoribus viribus Senatus caussam susceptam tueretur, Socios, & Italicos Populos spe Civitatis Romanæ solicitavit. Iisque adjuvantibus, per vim legibus Agrariis, frumentariisque latis, legem quoque judicialem tulit, ut æqua parte judicia penes Senatum, & Equestrem ordinem essent*. Verum quum *deinde promissa Sociis Civitas præstari non posset*, Livius gladio clam confossus est: *Iratique Italici, defectionem cœperunt agitare*. Nec mora *Eadem fax*, ut scribit Lucius Florus libro iii. rerum Romanarum capite xviii., *quæ illum crema-*

 vit,

vit, Socios in arma, & in expugnationem Urbis accendit. Quod hæc clade tristius? quid calamitosius? Quum omne robur fortissimorum, fidelissimorumque Sociorum sub suis quisque signis haberent municipalia illa prodigia. Quemadmodum *justissima* fuit Sociorum postulatio, ita effectu non caruit. Tristissimo siquidem, ac permolesto confecto bello, *Populis ipsis a Senatu* Civitas *data est*, ex citatæ Epitomæ libro lxxx. Id spectans Cajus in Oratione habita ad Senatum pro assumendis ad honores victis populis apud Cornelium Tacitum libro xi. Annalium: *Majores mei,* (inquit) *quorum antiquissimus* Clausus, *origine Sabina, simul in Civitatem Romanam, & familiam Patriciorum adscitus est, hortantur, ut paribus consiliis Rempublicam capessam, transferendo huc, quod usquam egregium fuerit. Neque enim ignoro, quod Julios Alba, Coruncanios Comerio, Porcios Tusculo, & ne vetera sectemur, Hetruria, Lucaniaque, & omni Italia in Senatum accitos. Postremo ipsam ad Alpes promotam: ut non modo singuli viritim, sed terra gentesque in nomen nostrum coalescerent.* Plinius libro xxxiv. historiarum naturalium capite v. de Praxitele, qui Magni Pompei ætate floruit, loquens: *Hic in Græcia Italiæ ora natus, & Civitate Romana donatus cum iis oppidis.* Et M. Tullius Cicero in Oratione pro A. Licinio Archia Poeta, ea potissimum ratione Civem Romanum illum habendum propugnat, quod Civitate donatus esset ab *Heracliensibus, Rheginis, Locrensibus, Neapolitanis, & Tarentinis.*

XLVI. In tanta Sociorum, ac Civium Romanorum multitudine, non in Italia modo, sed ubique fere locorum degentium, exacta, & æqua servata est exercendæ militiæ ratio, ne cuiquam plus oneris imponeretur, quam necessitas posceret: aut privatæ opes, viresque sinerent. Justus Lipsius libro I. *de militia Romana* Dialogo vii. non credit *omni anno per omnes itum*, maxime si paucæ legiones fuissent scribendæ, sed in orbem Romanum lectos ad id viros ivisse, & necessitudine quadam ex his, illisque cœpisse. In ea tamen se non graves fuisse, & injurios, *quia vires propemodum sciebant, cum sic numerum præscribebant.* Livius lib. . . . *Ex Coloniis quindecim millia peditum & quingentos equites pro numero cujusque juniorum Consul scripsit:* Didicisse id autem censet, *ex Tabulis censoriis, quas probabile putat Romæ* quoque fuisse. Imo ipsos tandem Romanos censores illic censum egisse colligit ex Livii lib. xxxix. in Livio, & Claudio Nerone censoribus, ubi legitur: *Duodecim deinde Coloniarum, quod numquam antea factum erat, deferentibus censoribus, ipsarum Coloniarum censum receperunt: ut quantum numero militum, quantum pecunia valerent, in publicis tabulis monumenta extarent.* Census certe ea præcipue de caussa fieri consuevit in orbe Romano, ut ejus vires noscerentur. Hinc ex prima hujusmodi descriptione facta *ab Augusto, Breviarium totius Imperii*, ipsius manu descriptum prodiit, in quo opes publicæ designabantur, *quantum Civium Sociorumque in armis, quot Classes, Regna, Provinciæ, tributa, aut vectigalia, & necessitates, ac largitiones,* ut ex Taciti libro I. annalium capite altero, Suetonio in Octavio capite ultimo, & Dionis libro lvi. recte animadvertit *Jacobus Usserius* in Annali-

nalibus veteris Testamenti, ad annum mundi MMMM. pag. 567. novissimæ editionis Genevensis. Hæc autem eo enarrata voluimus, ut illorum objectu importunas discutiamus ambages, quas recentes Scriptores nonnulli in aperienda militia, quam Romani cives, ac Socii profitebantur, lectoribus ingerunt, gravibusque erratis caussam præbent: quibus Romanæ Reipublicæ historiam labefactari necesse est, ubi semel alia quam par fuerat ponendæ, supplendæque militiæ ex Romanis Sociis, & Civibus ratio constituitur.

XLVII. At vero, ne qua in parte Bruttiorum adversariis, & obloquutoribus non obsecundemus, fingamus ab altero bello Punico ad Jesu Christi mortem, illos memorata ab Appiano, & Gellio de caussa non militasse, nec militare potuisse: Romanisque Magistratibus in Provincias euntibus, tanquam servos ministrasse. Præterea velut certum, & exploratum habeatur, (quod tamen, nec certum, neque exploratum revera est) nihil in tanta temporum diuturnitate, mutatione rerum, & imperii de irrogata semel in Bruttios poena fuisse remissum; unum denique, quod illustri populo dedecus afferret, invariatum perennasse. An inde certo colligere licet, a Bruttiis, & non ab aliis *Salvatorem* nostrum ad columnam ligatum, flagellis cæsum, & cruci fuisse affixum? Imo si solidis hærere historiæ momentis, ac recte uti ratione velimus, dicendum omnino est, ea de caussa, qua omni poenitus exclusi militia Bruttii fuerant, alterius nationis homines, qui revera milites erant, Christi Lictores, atque carnifices exstitisse. Certum enimvero est ex libris Euangelii, ea *ab militibus* fuisse peracta. Matthæus capite xxxvii. versu 27., & sequentibus scribit: *Tunc milites Præsidis suscipientes Jesum in Prætorium, congregaverunt ad eum universam cohortem. Et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei. Et plectentes coronam de spinis, imposuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave Rex Judæorum. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum, ut crucifigerent. Exeuntes autem invenerunt hominem Cyreneum, nomine Simonem: hunc angariaverunt, ut tolleret crucem ejus. Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus. Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum: & cum gustasset, noluit bibere. Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus sortem mittentes.* Marcus capite xv. versu 16., & sequentibus: *Milites autem duxerunt eum in atrium Prætorii, & convocant totam cohortem, & induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam. Et cœperunt salutare eum: Ave Rex Judæorum. Et percutiebant caput ejus arundine, & conspuebant eum: & ponentes genua adorabant eum. Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum vestimentis suis, & educunt illum, ut crucifigerent eum. Et angariaverunt prætereuntem quempiam Simonem Cyreneum venientem de villa, patrem Alexandri, & Rufi, ut tolleret crucem ejus. Et perducunt illum in Golgotha locum, quod est interpetratum Calvariæ locus. Et dabant*

ei

ei bibere myrrhatum vinum, & non accepit. Et crucifigentes eum diviserunt vestimenta ejus mittentes sortem super eis, quis quid tolleret. Joannes capite xix. versu 23., & sequentibus. *Milites ergo cum crucifixissent eum acceperunt vestimenta ejus, & fecerunt quatuor partes (unicuique militi partem) & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad invicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cujus sit: Ut Scriptura impleretur dicens: Partiti sunt vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem: Et milites quidem hæc fecerunt* Iidem Græce a Joanne, & Marco Στρατιῶται appellantur, veræque militiæ indicant milites, qui suas habebant classes cum muneribus. Post Euangelicam historiam veteres Ecclesiæ Patres passim idipsum testantur, verbisque adeo apertis efferunt, & inculcant, ut stuppeus omnino sit, atque ficulneus, qui in tanta literarum luce, divina quoque auctoritate circumfusa, cæcutire velit, turpiterque, ac stolide errare. Juvencus Presbyter libro iv. de historia Euangelica versu 645. & sequentibus.

Traditus at trucibus Justus, scelerisque ministris
Innocuus, scelerata opprobria in corpore perfert;
Purpureamque illi tunicam, chlamydemque rubentem
Inducunt; spinisque caput cinxere cruentis;
Inque vicem sceptri dextram comitatur arundo:
Tunc genibus nixi regem, Dominumque salutant
Judææ Gentis: faciem lavere salivis,
Vertice & in sancto plagis lusere nefandis.
Hæc ubi transegit miles ludibria demens,
Indutum propriæ ducebant tegmine vestis
Et Cives ad pœnam Sanctum, Justumque trahebant.

S. Hilarius Pictaviensis Episcopus in Commentariis ad Psalmum II. numero vi., de Gentilibus loquens: *Quæ* [inquit] *usque adeo fremuerunt, ut corona spinea compunxerint, veste regia indutum salutatione & honore regis illuserint, arundine caput contuderint, aceto, ac felle potaverint, lancea latus foderint, Cohors enim militum Pilato subditorum ex fremitu iræ intemperantis hæc gessit.* S. Leo Papa cognomento *Magnus* Sermone viii. de Passione Domini capite tertio, de Judæis differens. *Frustra* [inquit] *a crucifigendo majestatis Domino manus proprias continebant, in quem lethalia vocum spicula, & venenata verborum tela jaciebant. Vobis, vobis, o falsi Judæi, & Sagrilegi Principes populi totum facinoris istius pondus incumbit. Et licet immanitas sceleris & Præsidem obligarit, & milites, omnis tamen facti summa vos arguit. Et quidquid in supplicio Christi, vel Pilati peccavit judicium, vel Cohortis obsequium, hoc vos facit humani generis odio digniores.* Sedulius Presbyter libro v. Operis Paschalis, sive *mirabilium Divinorum* versu 161., & seqq.

Cumque datus sævis ad pœnam Sanctus abiret
Militibus, rubri vilem sub tegmine cocci
Vestitur chlamydem, species ut cuncta cruentæ
Mortis imago foret, spinis circumdedit amplum

Nexa

Nexa corona caput: quoniam spineta benignus
Omnia nostrorum susceperat ille malorum.
Implet arundo manum &c.

S. Gregorius Magnus Pontifex Maximus homilia XVI. in Euangelia: *Certe iniquorum omnium caput diabolus est, ut hujus capitis membra sunt omnes iniqui. An non diaboli membrum fuit Pilatus? An non diaboli membra Judæi persequentes, & Milites crucifigentes Christum, fuerunt?*

XLVIII. Neque tantum adversam Euangelicis libris, priscisque Patribus fabellam fingunt, qui a Bruttiis militare non valentibus Christum Dominum crucifixum effutiunt, sed Romanæ historiæ, quam nullo merito literario orbi obtendunt, minus testata produnt, & congruentia. In ea siquidem nihil magis exploratum, atque perspicuum est, quam sub initium Romani Imperii, ac primo Jesu Christi seculo milites apud Romanos supplicia, & neces promiscue irrogare consuevisse. L. Florus, seu alius germanus auctor in Epitome Liviana libro cxx. *M. Ciceronis (occisi a Popilio legionario milite, quum haberet annos sexaginta tres) caput quoque cum dextera in rostris positum est. Prominenti* (inquit Livius) *ex lectica præbensque immotam cervicem, caput præcisum est. Nec satis stolidæ crudelitati militum fuit: manum quoque, scripsisse aliquid in Antonium exprobrantes, præciderunt.* Cornelius Tacitus libro 1. Annalium, loquens de Sempronio Graccho Juliæ adultero: *Tum Milites ad cædem missi.* Suetonius in C. Caligula Capite xxxii. *Sæpe in conspectu prandentis, vel commessantis seriæ quæstiones per tormenta habebantur. Miles decollandi artifex quibuscumque e custodia capita amputabat.* Tacitus libro 1. historiarum scribens de interitu Galbæ: *Crebrior fama tradit, Camurium, xv. legionis militem, impresso gladio jugulum ejus hausisse.* Ibidem de nece T. Vinii: *Ab Julio Caro legionario milite utrumque latus transverberatus:* Et paullo post: *Laco præfectus tamquam in Insulam seponeretur, ab evocato, quem ad cædem ejus Ottho præmiserat, confossus.* Idem libro xv. Annalium, ad denunciandam inferendamque necem Pisonis, *Manum militum advenisse* prodit: *Quos Nero* (inquit) *tirones, aut stipendiarios recentes delegerat. Nam vetus miles timebatur.* Libro 1. historiarum: *Advenere jussu Otthonis nominatim in cædem ejus ardentes Sulpicius Florus e Britannicis cohortibus, nuper a Galba civitate donatus, & Statius Marcus Speculator: a quibus protractus Piso in foribus templi trucidatur:* Hujusmodi militum munus spectans Tertullianus in Apologetico adversus Gentes Capite . . . . . scribit: *In crimine læsæ majestatis omnis homo miles est:* Nimirum, *exsequendæ cædis capax, ut scelus vindicet*, ut locum interpretatur Ludovicus Dorleans in novis cogitationibus ad Tacitum libro 1. *Et sic interpretari oportet*, addit idem Dorleans, *eumdem auctorem libro de Corona militis Capite xi.* PRETIO OPERABITUR FILIUS PACIS, CUI NEC LITIGARE CONVENIT (Nam Christiani omnes lites exsecrabantur) *& vincula, & carcerem, & tormenta, & supplicia administrabit, nec suarum ultor injuriarum. Erant enim hæc omnia militum munia. Noster* (idest Tacitus) libro 1. Annalium infra: *Eumdem ergo Senatum consulendum, quoties supplicia & prælia indicuntur. Vide supplicia & prælia simul juncta, quæ sint*

sunt Militaris munus operæ. Ita vir gravis & doctus. Non alia plane sententia Juvenalis indicaturus, quam facile vitæ periculum incurrerent divites imperante, qui alienis inhiat opibus, iniquo principe, ad crimina & mortis caussas per fas & nefas inquirendas semper intento, scripsit Satyra x. versu 15. & sequentibus:

Temporibus diris igitur, jussuque Neronis
Longinum, & magnos Senecæ prædivitis hortos
Clausit, & egregias Lateranorum obsidet ædes
Tota cohors, rarus venit in cœnacula miles.

XLIX. Non gregarios dumtaxat milites, sed Centuriones etiam, ac Tribunos damnatis mortem intulisse liquet. Ad interficiendum M. Tullium Ciceronem Latinæ eloquentiæ principem, *Herennium Centurionem*, & C. Popillum Lænatem *Tribunum Militum* percussores missos, Plutarchus in ejus vita testatur. Tacitus libro I. Annalium de Tiberio loquens: *Primum facinus novi principatus fuit Posthumi Agrippæ cædes, quem ignarum, inermumque, quamvis firmatus animo Centurio, ægre confecit*. Idem libro XVI. Annalium de Antejo Ostorio: *Missus Centurio, qui cędem ejus maturaret*. Et multis interjectis in eodem libro: *Silanus .... municipio Apuliæ, cui nomen & Barium, clauditur. Illic indignissimum casum sapienter tolerans, a Centurione ad cædem misso corripitur*. Suetonius Tranquillus in Cajo, Capite LIX. *Cœsonia gladio a centurione confossa*. Aliquando Centuriones supplicio erant præpositi, jubebantque Speculatoribus cædem facere, ut constat ex Seneca libro I. de Ira Capite XVI. De Tribunis non rara, neque obscura occurrunt exempla. Suetonius in Tiberio capite XXII.: *Excessum Augusti non prius palam fecit, quam Agrippa Juvene interemto. Hunc Tribunus militum custos appositus occidit, lectis codicillis, quibus, ut id faceret, jubebatur*. Idem in Caligula Capite XXIII. *Fratrem Tiberium inopinantem, misso Tribuno militum, interemit*. Seneca Epistola IV. *Cajus Cæsar jussit Lepidum Decio Tribuno præbere cervicem*. Cornelius Tacitus libro III. Annalium de Pisone: *A Tribuno Pastorio Cohortis deductus est vario rumore; custos salutis, an mortis exactor*. Idem libro XI. *Messalina etiam ictu Triuani transfigitur*. Lib. XII. *Ad Lolliam mittitur Tribunus, a quo ad mortem adigeretur*. Libro XV. Vestini cædem a Nerone imperatam narrans: *Gerclanum Tribunum cum cohorte militum immisit, jubetque prævenire conatum Consulis*. Ibidem de nece Plautii Laterani item Consulis ejusdem Neronis jussu interemti: *Raptus in locum servilibus pœnis sepositum, manu Statii Tribuni trucidatur, plenus constantis silentii, nec Tribuno objiciens eamdem conscientiam*. Idem in eodem lib. *Pœna Flavii Vejano Nigro Tribuno mandatur .... admonitus fortiter protendere cervicem. Utinam, ait, tu tam fortiter ferias. Et ille multum tremens, quum vix duobus ictibus caput amputasset, sævitiam apud Neronem jactavit, sesqui plaga interfectum a se, dicendo*. Plautii ac Flavii cædes a Tribuno peractas expendens Godeschalcus Stevvechius in Commentario ad librum I. Vegetii *de re militari* Capite XXIII. suspicatur: *id ipsum tunc observatum, quum qui puniendus erat, aliqua dignitate reliquis antistaret*. *Certe* (inquit) *Lateranum*

illum

illumConsulem designatum fuisse observabam, *ipsumque Flavium etiam Militum Tribunum*. Idem de præfectis Prætorio imperatum sibi exsequentibus cædem, notat Ludovicus Dorl eans ad librum 1. Annalium Cornelii Taciti pagina 24.

L. Justus Lipsius in Commentariis ad librum quintumdecimum Annalium Cornelii Taciti, quum amimadvertisset, *Tribunos interdum supplicium manu sua sumsisse*: *Notari* (inquit) *volo*. *Nam alias Speculatores fere ad supplicia sumenda destinati*, *non insignes milites*. Godeschalcus Stevvechius ad librum 1. Vegetii *De re militari* Capite XXIII. idem prodit. *Erant quippe hi Speculatores suppliciis sumendis destinati*, *ut jam audisti*, & *probat Tacitus libro* 1. *historiarum*, *nominatim in cæde Pisonis*. *Quidam Spiculatores non recte nominarunt*, *ut Abdias libro* IV. *in supplicio Jacobi*, & *Josiæ*, *item alii*. *Ceterum Speculatores appellandi sunt*, *ut apud Julium Firmicum libro* VIII. *Capite* XXVI. & *lege*: *Divus*: *De bonis damnatorum*. *In Euangelio Marci Capite* VI. *versu* 27. ἀποςείλας ὁ βασιλεὺς σπεκυλάτορα. Quod de Speculatoris orthographia notat Vir gravis & eruditus, ratione valida, & veterum Latinorum scriptorum auctoritate nititur. Speculator enim ab *specio*, *quo Ennius usus* est verbo derivat M. Terentius Varro libro V. de lingua Latina, docetque auctor ipse Romanorum doctissimus: *Hinc specula*, *hinc speculum*, *quod in eo specimus imaginem*. *Specula*, *de qua prospicimus*. *Speculator*, *quem mittimus ante*, *ut respiciat*, *quæ volumus*. Id genus militum passim antiquæ Inscriptiones memorant. Apud Gruterum pag. 126.

SCHOLA. SPECULATORUM. LEGIONUM. I. ET II. ADIUTRICUM. PIAR. FIDELIUM.

Apud J.B. Donium Classe VI. num. 64.

SPECULATOR. COHORTIS. I. PRAETORIAE

Numero 95.

SPECULATOR. COHORTIS. VII. PRAET.

Numero 178.

SPECULATOR. COH. VII. URBAN.

Numero 136. occurrit

VETERANUS. SPECULATORUM

Numero 3. ejusdem classis memoratur

COHORTIS. III. SPECULATORUM. ANTIQUUS CENTURIO.

Numero 7.

CENTURIO COHORT. VI. SPECULATOR. CLASSIS MISENAT.

Neque solum pedites Legionarii, Prætoriani, Urbani, & Classarii, sed fuerunt etiam Speculatores *equites*. In Syntagmate Inscriptionum antiquarum Thomæ Reynesii classe VIII. numero lxiv, pag. 539. Epitaphium exhibetur, in quo legitur;

M. ALIMIUS M. F. VEL.
SABINUS EQ. R.
SPECULATOR. ET. PRAEF.
TURMAE SPECULATOR.
AUSILIAR. LEG. III. SCYTH.

Apud Rosatos Anxanenses cives nostros in Tabula ænea reperta inter ruinas antiqui Templi prope Aternum:

L. VETURIUS. PRÆF.
TURMÆ. SPECULAT.
VALERIEN.

Milites Valerienses pertinebant ad legionem vicesimam, ab Augusto Cæsare constitutam; cui VICTRICIS cognomentum exstitit. Quamvis autem Græcum Sancti Marci Σπεκȣλάτωρα (non Σπεκȣλάτορα, vel Σπεκȣλάτοραν, ut in pluribus apud Millium MS. Codicibus habetur) ex Latino factum, quemadmodum multa in Euangeliis, & posterioris ævi tum Ecclesiasticis tum profanis scriptoribus leguntur, a *Spiculatore* potius *Spiculum gestante*, quam a *Speculatore* secundum Varronis etymologiam nonnulli dictum velint, Vossio non improbante; atque adeo ita distinguant, ut di-

verſum in utroque miniſterium agnoſcant: tamen quum certum ſit ſæpe confundi, & *Speculatorem* in Græco-Latinis Philoxeni Gloſſis transferri κατάσκοπον, καὶ ἀποκεφαλίζοντα, ſatius viſum eſt *Speculatorem* retinere, ut in citato Sancti Marci capite allatiſque monimentis ſolida atque perſpicua ratione vallatis, legitur: ſive pro Δημίῳ Carnifice ſive pro Διοπτῆρι, Διαγγέλῳ Exploratore, Annunciatore Πτεροφ΄λῳ Ἡμεροδρόμῳ Ἐκ τῶν σλοίπων ἀγγελαφόρῳ, aliiſque accipiatur.

LI. Munus & jus Speculatorum in veſtes damnatorum ad ultimum ſupplicium præclare illuſtrat Jacobus Rœvardus Conjectaneorum libro iii. capite xiii. Adeo autem perſpicue *a Militibus Speculatoribus* Jeſum Chriſtum crucifixum fuiſſe vir gravis oſtendit, ut ſi verum animo liberrimo ſectari velimus, non aliter nobis merito ſentiendum ſit. *Si de reo* (inquit) *ſumendum eſſet ſupremum in Provinciis ſupplicium, Centurio cum ſuis Speculatoribus ad locum ſupplicii reum perducebat, nec ante decedebat, quam Præſidis ſententia mandata foret exſequutioni. Sic enim in Cypriani Martyris vita ſcripſit Pontius Diaconus.* *ET CUM EXIRET PRÆTORII FORES, IBAT COMES MILITUM TURBA: ET NE QUID IN PASSIONE DEESSET, CENTURIONES, ET TRIBUNI LATUS TEXERANT. Eum morem viſus eſt etiam in Euangelio expreſſiſſe divus Marcus Capite xv. In hanc enim ſententiam ſcribit. MILITES CHRISTO EXTRA PRÆTORIUM DUCTO, TOTAM COHORTEM CONVOCANT, EUMQUE PURPURA INDUUNT. ET POSTQUAM EI ILLUSERUNT, SPOLIANTES EUM PURPURA, IPSIUSQUE VESTIBUS INDUENTES, CRUCIFIGENDUM AD LOCUM GOLGOTHA, (QUOD CALVARIÆ LOCUM SIGNIFICAT) EDUCUNT. Et quia divus Matthæus Centurionis meminit, qui Jeſum ſervabat, ex eo probabiliter conjectari licet, id prorſus eſſe vero conſentaneum, quod de Centurione, & Speculatoribus dixi: Eamque Cohortem, cujus meminit divus Marcus ex Speculatoribus, & Optionibus exſtitiſſe. Atque ita Speculatores accepiſſe videri poteſt Cornelius Tacitus libro xix. cum ait, FABIUS VALENS CUM QUATUOR SPECULATORIBUS, ET TRIBUS AMICIS, TOTIDEMQUE CENTURIONIBUS AD NAVES REGREDITUR MATURE. Obſervari etiam ſolebat, ut reo ad locum ſupplicii perducto, tot Speculatoribus, aut ſorte, aut aliqua alia ratione exſequutio ſententiæ mandaretur, quot eſſe ad eam rem neceſſarii viderentur. Et hinc deinde factum eſt, ut per SPECULATORES interdum Carnifices intelligerentur. Cum alioquin hi proprie dici Speculatores ſoleant, qui hoſtilia ſilentio proſpiciunt, Feſto, Lucio Floro, Æmilio Probo, & Tertulliano auctoribus. Julius Firmicus libro viii. Capite xxvi. SPECULATORES FACIET, QUI NUDATO GLADIO HOMINUM AMPUTANT CERVICES. Meminit etiam SPECULATORUM Paulus Diaconus cum ait: CYPRIANUM STETISSE IN LINEIS EXSPECTANTEM SPECULATOREM. Et Seneca de Ira libro i. TUM CENTURIO SUPPLICIO PRÆPOSITUS CONDERE GLADIUM SPECULATOREM JUBET: Et de hujuſmodi Speculatoribus viſus eſt Ulpianus ſenſiſſe cum ſcribit: PANNICULARIA AD SPECULATORES*

RES PERTINERE. *Capite vi. DE BONIS DAMNATORUM. Haud dubie per Speculatores carnifices intelligens, eorumque jus vetus simul exprimens. Moris enim erat, ut rei damnati & affecti supremo supplicio, vestimenta inter se carnifices dividerent, eumque morem docent nos Euangelistæ singuli. Ajunt enim, Milites quatuor postquam Jesum Cruci affixerant ejus vestimenta cepisse, & ex iis quatuor partes fecisse, singulis militibus unam. Nec alio videtur referendum, quod Paulus Diaconus ait, Cyprianum Martyrem ad locum supplicii perductum SE BIRRO EXSPOLIASSE, ET TRADIDISSE CARNIFICIBUS. Eaque omnia, quæ PANNICULARIA dicuntur, sibi Jure suo hujusmodi Milites olim usurpasse, auctor est idem Ulpianus dicto capite sexto*. Hactenus vir doctissimus juris peritia & eruditione cum primis illustris. Ulpiani autem verba libro x. *de Officio Proconsulis*, recitata in Digestorum libro xlviii. lege vi. §. *Panicularia* ex rescripto *Divi Hadriani Aquilino Braude* sunt, quæ sequuntur. *Panicularia sunt, quæ in custodiam receptus secum attulit spolia, quibus indutus est quis, quum ad supplicium deducitur, ut ea ipsa appellatio ostendit. Itaque neque Speculatores ultro sibi vindicent: neque Optiones ea sibi desiderent, quibus spoliatur, quo momento quis est punitus*. Hujusmodi Juris militum Speculatorum in historia quoque Ecclesiastica non obscura monimenta occurrunt. Constat etiam, quandoque ab invictis Christi Martyribus, qui libentissime mortem obibant, id ipsum Speculatoribus generosa liberalitate compensatum fuisse, vel cumulatum. In actis Proconsularibus Martyrii S. Cypriani Episcopi Carthaginensis numero v. legimus: *Cum se dalmatica expoliasset, & Diaconibus tradidisset, in lintea stetit, & cœpit Spiculatorem sustinere. Cum venisset autem Spiculator, jussit suis, ut eidem speculatori viginti quinque aureos darent*. Diaconibus nimirum ab Antistite sanctissimo tradita fuerat vestis Dalmatica, quæ Militi interfectori debebatur. In actis S. Maximiliani martyris vulgatis a Theodorico Ruinartio pag. 164. editionis Veronensis, ipse Christi Pugil gladio perimendus ad patrem conversus ait: *Da huic Spiculatori vestem meam novam, quam mihi ad militiam præparaveras*. De vestibus damnati ad mortem importune ac satis infeliciter agit Antonius Monachus in Tractatu *de Exsequutione in Vestibus* Capite ii. numero xlviii. & ultimo: res enim est hujusmodi, quæ majorem ab ipso eruditionem postulat & diligentiam. Gratiam autem a lectoribus iniisset, si ubi divisas a militibus Christi vestes memorat, militum Speculatorum, qui illum crucifixerunt, jus designasset. Sed hac in parte ab iis etiam, qui sacros Euangelii libros prolixis commentariis explicarunt, non raro peccatum est. Ex tot antiquis itaque scriptoribus ac diversi generis monimentis exploratum est, milites in Castris & in Urbe jussu Imperatoris, in provinciis autem jussu præsidum, damnatis pœnas atque supplicia inferre consuevisse. Qui mos apud Hebræos adeo constanter servatus est, ut si qui inter indigenas extra militum ordinem suppliciis quandoque sontes afficerent, id *vice Militum* actum haberetur ac proderetur. Chereas apud Josephum lib. xix. Judaicarum antiquitatum Capite i. διακονούμεθα δορυφόροι, καὶ δήμιοι καθεστηκότες ἀντὶ στρατιωτῶν *Ministramus Satellites*

& Carnifices constituti pro militibus.

LII. Qui supplicia irrogabant milites, solebant & reos homines capere, eisque vincula indere. Tacitus libro xi. Annalium de Asiatico scribit. *At Claudius nihil ultra scrutatus, citis cum militibus tamquam opprimendo bello Crispinum Prætorii præfectum misit, a quo repertus apud Bajas, vinclisque inditis, in Urbem raptus, neque data Senatus copia, intra cubiculum auditur Messalina coram.* Idem eodem libro de Silio, & Messalina ad supplicium quæsitis: *Ceteris passim dilabentibus affuere Centuriones, inditaque sunt vincula, ut quis reperiebatur in publico, aut per latebras.* Libro xi. *Fœnius Præfectus jussu Imperatoris* [Neronis] *a Cassio milite, qui ob insigne corporis robur adstabat, corripitur, vinciturque.* Reorum custodia, ut liquet ex Ulpiano libro II. *de Officio Proconsulis*, alia erat *publica*, alia *militaris*, alia *libera*, alia fidejussoribus *commissa*: quas erudite, more suo, explicat Bævardus libro iii. Variorum capite xii. De militari custodia perspicua testimonia exhibent liber quadragesimus octavus novi digesti titulo *De Custodia & exhibitione reorum*, lex II. Codicis *de exactoribus Tributorum*, & lex xvii. *de erogatione militaris annonæ*; illamque præclare illustrat Lipsius in Commentario ad librum iii. Annalium Cornelii Taciti pag. 140. & sequenti, itemque Dorleans in novis cogitationibus ad Tacitum libro vi. pag. 361. 362. Huic non solum traditum fuisse Christum Dominum ex Matthæi capite xxvii Marci cap. xv., & Joannis cap. xix., verum etiam beatos Apostolos ejus Petrum & Paullum, ut constat ex actis Apostolicis capitibus xii. xxiii., & xxvii. Per milites quoque *infligi verbera* consuevisse, præter historiam Jesu Christi, passim Romani Scriptores narrant. Suetonius in Tiberio capite liii. *Nurum Agrippinæ post mortem mariti in Pandatariam relegavit, conviciantique oculum per Centurionem verberibus excussit.* Idem in Caligula capite xxvi. *Quæstorem suum in conjuratione nominatim flagellavit, veste detracta projectaque militum pedibus, quo firmi verberaturi insisterent.* Non unus denique Matthæus in Euangelii capite xxvii. prodit a militibus asservata, & custodita fuisse interfectorum cadavera. Petronius Arbiter, qui Nerone imperante Romæ floruit, in Satyrico scribit: *Miles, qui cruces asservabat, ne quis ad sepulturam corpora detraheret injusso Magistratu.*

LIII. Historia Ecclesiastica sequentis ætatis non minus aperta de rebus ipsis exempla suppeditat. Profecto Christianos jussu Præsidum a militibus captos custodiri consuevisse, constat ex actis S. Ignatii Episcopi Antiocheni, & Martyris, editis primum ab Usserio, deinde a Ruinartio; Ex epistola ejusdem S. Ignatii ad Romanos, ex Apologia secunda S. Justini Martyris oblata M. Aurelio Imperatori, apud Eusebium Episcopum Cæsariensem libro iv. capite xvii. ex Epistola Ecclesiarum Viennensis, & Lugdunensis ad Christianos per Asiam, & Phrygiam constitutos, apud eumdem Eusebium libro v. capite primo; ex actis Sanctorum Tryphonis, Respicii, aliorumque plurium collectorum ab eodem Ruinartio. Quod pertinet ad supplicia irrogata per milites, Ecclesia Smyrnensis in Epistola de Mar-

Martyrio Sancti Polycarpi Episcopi numero xviii. scribit. Ἰδὼν οὖν ἑκατόνταρχος τῶν Ἰουδαίων γενομένην φιλονεικίαν θεὶς αὐτὸν ἐν μέσῳ τοῦ πυρὸς ἔκαυσεν. *Videns autem Centurio a Judæis ortam contentionem, corpus in medio ignis positum exussit*. Acta sincera S. Pionii Martyris: *Vltro se vestimentis spoliavit. Et in cælum suspiciens, ac Deo gratias agens, super lignum se ipsum extendit, militique tradidit, ut clavis crucifigeretur* S. Fructuosus Episcopus *a Militibus beneficiariis* captus est, atque detrusus in Carcerem, ex actis ejus numero I. *Beneficiarii* autem dicebantur, qui ad militiam Tribunorum beneficio promoti erant, teste Vegetio libro ii. *de re militari* capite viii. Eos milites adstitisse supplicio, quum idem Fructuosus, itemque Augurius, & Eulogius Diaconus vivi comburerentur, in iisdem actis legimus. Acta Sanctorum Martyrum Jacobi, & Marciani produnt. *Tunc attentantur numerosis durisque cruciatibus per Stationarium militem, justorum, piorumque carnificem.* Ex actis Proconsularibus Sanctorum Claudii, Asterii, & aliorum liquet Eustalium *Commentariensem*, & Archelaum *Speculatorem* tormenta, poenasque, a Præside Lysia imperatas irrogasse, ejusque jussa exequutioni mandasse. Acta sincera Passionis Sanctorum Martyrum Donati, Felicis, & fratrum eorum, edita nuper a viro clarissimo Victorio Ciovardo pag. 86. *Alia die præcepit Speculatori, ut capita eorum incideret. Decollati sunt autem beatissimi athletæ Jesu Christi Donatus & Felix in eodem loco Sentiano, die kalendarum Septembrium.* Dies profecto me deficeret, si quæ in rem ipsam in aliorum Martyrum probatis actis leguntur, hic referrem. Pauca e multis indicasse sufficiat, ut quod hactenus luculentis, & apertis testimoniis multifariam ostendimus, hoc etiam ex capite fiat clarius.

LIV. Exploratum ergo, certumque est, milites non servos apud Romanos vincula, tormenta, & neces inferre consuevisse; ac Jesum Christum Dominum nostrum ab ipsis militibus usitato more cruci suffixum, & interemtum. Cujus tamen nationis illi fuerint, penitus ignotum est. Ex antiquis Ecclesiæ Patribus sunt qui produnt, triste illud ministerium obivisse *Judæos*, alii id egisse *Romanos*, quorum nomen, quum latissime patuerit, novas rursus difficultates parit, & ambages. Lactantius Firmianus libro iv. divinarum institutionum capite duodevigesimo, scribit: *Pontius, & illorum clamoribus, & Herodis Tetrarchæ instigatione metuentis ne regno pelleretur, victus est. Nec tamen ipse sententiam protulit, sed tradidit eum Judæis, ut ipsi de illo secundum legem suam judicarent. Duxerunt ergo eum flagellis verberatum: & prius quam cruci affigeretur, illuserunt, indutum enim coloris punicei veste, ac spinis coronatum, quasi regem salutaverunt; & dederunt ei cibum fellis, & miscuerunt ei aceti potionem. Post hæc conspuerunt faciem ejus, & palmis ceciderunt. Cumque ipsi Carnifices de vestimentis ejus contenderent, sortiti sunt inter se de tunica, & pallio. Et cum hæc omnia fierent, nullam vocem ex ore suo, tamquam si mutus esset, emisit. Tum suspenderunt eum inter duos noxios medium, qui ob latrocinia damnati erant, crucique affixerunt. Quid ergo hic in tanto facinore deplorem...... Quid de hujus crucis indignita-*

gnitate dicemus, in qua Deus a Cultoribus Dei suspensus est atque suffixus? Optatus Milevitanus libro ii. contra Parmenianum loquens de Donatistis. *Christum* (inquit) *partiri conati sunt, cujus Judaei nec vestimenta scindere voluerunt*. S. Hieronymus libro ii. Epistola vi. ad Heliodorum de laude vitæ solitariæ. *Cerne manus Judæe, quas fixeras, cerne latus Romane, quod foderas. Videte corpus, an idem sit, quod dicebatis clam nocte sustulisse discipulos*. S. Augustinus sermone ii. de Epiphania Domini: *Verumtamen, quod prætereundum non est, hæc Magorum illuminatio magnum testimonium cæcitatis exstitit Judæorum. In terra eorum isti requirebant, quem illi in sua non agnoscebant. Apud eos isti infantem invenerunt, quem illi apud se negaverunt. In his terris de longinqua isti, & peregrini puerum Christum nec dum verba promentem adoraverunt, ubi cives illi Juvenem miracula facientem crucifixerunt.* Sanctus Hilarius Pictaviensis Episcopus lib. vi. de Trinitate numero lii. *Verumtamen etiam Gentium in eo fidem sume. Audi enim inter sævas Crucis custodias Romanæ Cohortis indomitum ad fidem Militem. Loquitur namque conspectis tantæ virtutis operationibus* Centurio: *Vere filius Dei erat iste*. Auctor libri, qui inscribitur: *Dicta, & interpretationes Parabolarum Sacræ Scripturæ*: quæstione lxxvi. apud Sanctum Athanasium Tomo II. pag. 416. *Quidnam est: Quare fremuerunt Gentes, & Populi meditati sunt inania? Responsio. Gentes dicit Romanos, Francorum videlicet genus, qui Christum crucifixerunt*. Ex recentioribus Joannes Baptista Mantuanus libro ii. de suorum temporum calamitatibus, Jesu Christi erga nos charitatem ita commemorat:

Ut patrias sordes, crimenque aboleret avitum,
Legit inauditum fati genus: illita fuso
Sanguine, & ardenti liventia verbere membra.
Perfossumque caput, terebrataque tempora duris
Sentibus, erexit miles Romanus in altum
Aera. —— —— ——

De natione Militis, qui latus Jesu Christi e cruce pendentis lancea aperuit, non una item est Scriptorum sententia. Memoratus Joannes Baptista Mantuanus libro 1. de sacris diebus.

Sunt qui Cappadocem, *sunt qui testantur* Isaurum
Te armorum Longine decus. Tu bella gerebas
Tempore, quo nobis Proles divina salutem
Attulit. Ipse suas Mavors tibi dedicat idus,
Octobris vero decimum tibi Græcia sextum
Jure diem celebrat, multoque illuminat igne.
Rege sub Augusto, sub successore fuisti
Centurio. Demum in foribus cum lenta senectus
Jam foret, ad Christi crudelia fata cohortem
Jam lippis duxisti oculis, ac lumine tardo.
Tu cæcus non mente minus, quam corpore, sanctum
Lancea, & admoto pectus mucrone petisti.
Inde cruor confusus aquis hastilia circum
In digitos lapsus, tetigit cum lumina, morbum

Su-

Sustulit ————————

Profecto Menologium Græcorum jussu Basilii Porphyrogeniti Imperatoris Græce editum ad sextum decimum calendas Novembris Ἐπὶ Τιβερίου καίσαρος ἦν οὗτος ἐκ χώρας τῶν Καππαδόκων *Hic Tiberio Cæsare centurio fuit ex Regione Cappadocum*; Petrus vero de Natalibus in Catalogo libro iii. capite xxiii. eum Asiaticum *de Provincia Isauriæ* fuisse memorat. Contra Simeon Metaphrastes in actis Sancti Longini apud Surium Tomo vii. *Judæum* appellat. Laurentius Longus, in vita ejusdem *Romanum*, & quidem e Gente Cassia. Ut nihil demum loquar de pseudo Lucio Dextro, qui in vulgatis ejus nomine Chronicis ad annum Domini xxxiv. C. Opium militem natione *Hispanum* fuisse prodidit; qui Jesu Christi pro salute nostra in cruce mortui latus diro lanceæ mucrone transverberavit.

LV. Quæ quum ita sint, quemadmodum tam varia secumque adversis frontibus pugnans, antiquorum atque recentium scriptorum sententia de natione militum, qui Christum crucifixere, in eumque patibulo affixum sævierunt, obscuram, atque implexam reddit historiam, ita inconcussum Euangelicorum librorum testimonium Bruttio nomini obtrectantium conlatum placitis perspicuum reddit, id sceleris nec patrasse Bruttios, neque patrare potuisse. Apud Romanos siquidem adeo diversa, & opposita fuit militis, & servi conditio, ut alia aliam omnino excluderet, ac penitus destrueret. Enimvero militandi potestatem apud Romanos non fuisse servis, Livii, Sallustiique, Flori, aliorumque testantur historiæ. Historicis autem aperta Scriptorum varii generis adstipulantur asserta. Extremas etiam pœnas leges adhibuerunt, ut id juris, & facultatis unis liberis, atque ingenuis servarent integrum. In novo digesto Titulo *De re militari* lege xi. *Ab omni militia servi prohibentur, alioquin capite puniuntur*. Trajanus Imperator apud Plinium libro x. Epistola xxxix. de Servis inter tyrones milites repertis decernit. *Lecti si sint, Inquisitor peccavit; si vicarii dati, penes eos culpa est qui dederunt. Si ipsi, quum haberent conditionis suæ conscientiam, venerunt, animadvertendum in illos erit*. Quæ lex diu ante Trajanum adeo rigide a Romanis servabatur, ut, si quando iniqua temporum, ac reipublicæ conditione cogente, servi ad militiam evocare contingeret, non ante id fieret, quam in libertatem vindicarentur, ut constat ex Livio libro xxii. Discrimen & in militia inter eos, natosque ingenuos servatum est. Tradit enim in Augusto Suetonius Capite xxv. Ipsum *servos viris, feminisque pecuniosioribus inditos, ac sine mora manumissos, sub priore vexillo habuisse: neque aut commixtos cum ingenuis, aut eodem modo armatos*. Qui in Romanum imperium successere summi principes militare decus more ac jure prisco religiose servarunt: & ne qua in parte violaretur, novis cavere legibus, ut constat ex Codice Justiniani Imperatoris, titulo *de iis, qui militare possunt, vel non*, lege vi., Titulo *de Tyronibus* lege 11.

LVI. Patere itaque ex his arbitror, nihil adversus Bruttios, Calabriæ Populos, Catonem tradere: Ipsius testimonium ex arbitrio ad sua figmenta comprobanda traduxisse Gellium, qui nulla non ex parte

priscæ

priſcæ Romanorum adverſatur hiſtoriæ: Gelliano demum commento abuſos eſſe recentiores quoſdamScriptores, qui fabulas miſcentes fabulis, omni prorſus examine poſthabito, arbitrariis potius aliorum excogitatis hærere maluerunt, quam veritatem inquirere. Res profecto graviſſima, a memoria illorum longe remota, de qua agebatur, jure poſcebat, ut antequam nobilis Italiæ Populus ea nota, quacum multiplex infamia conjuncta eſt, adſpargeretur, antiqua, & quæ potiſſime ad alterum bellum Punicum pertinent, monimenta diligenter expenderentur: tum Gellii placita, & quod ex Gellio inferebatur magni ponderis aſſertum, cum Romana, ac Jeſu Chriſti hiſtoria, æquo ac maturo judicio componerentur. Nihil enim homini magis præſtandum eſt, ut monet Seneca in libro de Vita beata Capite i. quam *ne pecorum ritu ſequamur antecedentium gregem, pergentes non qua eundum eſt, ſed qua itur*. In tuto etiam poſita eſt fama Magni Cardinalis Baronii: qui in Annalibus Eccleſiaſticis affictam per ſummam injuriam Bruttiis labem depellens, veritati patrocinium impertiit; nomenque ſuum immortale nova meriti acceſſione cumulavit. Cui fruſtra recens Scriptor Gallus, & ipſe putidiſſimis A. Gellii, ac recentiorum Scriptorum figmentis inſiſtens, detrahere conatus eſt.

L A U S D E O.

XLVIII + 473 - (1) ;
LXXII pl